

AKADEMIE MÚZICKÝCH UMĚNÍ V PRAZE

DIVADELNÍ FAKULTA

Dramatická umění, prezenční magisterské studium

Dramatická výchova

DIPLOMOVÁ PRÁCE

DĚTSKÉ DIVADLO NA PODBLANICKU

Kateřina Dudová

Vedoucí práce: doc. Jaroslav Provazník

Oponent práce: prof. Eva Machková

Datum obhajoby:

Přidělovaný akademický titul: MgA.

Praha, 2016

ACADEMY OF PERFORMING ARTS IN PRAGUE

THEATRE FACULTY

Dramatic arts, master program

Drama in education

DIPLOMA THESIS

CHILDREN THEATRE IN PODBLANICKO

Kateřina Dudová

Supervisor: doc. Jaroslav Provazník

Opponent: prof. Eva Machková

Date of defence:

The thesis is submitted in fulfillment of the requirements of the degree of Master of Arts.

Prague, 2016

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem magisterskou práci na téma

Dětské divadlo na Podblanicku

vypracovala samostatně pod odborným vedením vedoucího práce a s použitím uvedené literatury a pramenů.

Praha, dne .....

.....

podpis diplomanta

Upozornění

Využití a společenské uplatnění výsledků diplomové práce nebo jakékoliv nakládání s nimi je možné pouze na základě licenční smlouvy, tj. souhlasu autora a AMU v Praze.

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá repertoárem dětských souborů na Podblanicku do roku 1989, zaměřuje se na jeho žánrové a tematické rozpětí, na kvalitu textů a na proměny repertoáru v kontextu změn politických, kulturních i společenských. Práce je rozdělena do pěti částí podle historického období: 1. Období do roku 1918, 2. Mezi dvěma světovými válkami, 3. Okupace a druhá válka, 4. Léta mrazu a tání, 5. Období normalizace. Každá z těchto částí nejdříve přibližuje historický dobový kontext, podblanické školství v celonárodním kontextu a vývoj soudobé literatury pro děti a mládež. Poté se přistupuje k samotnému zkoumání dětského divadla na území Podblanicka.

Abstract

This diploma thesis deals with the repertoire of children ensembles of Podblanicko region up to 1989 and focuses on their genre and thematical range, quality of texts and the alterations of the repertoire in the context of political, cultural and social changes. The thesis is divided into five parts, according to different historical periods: 1st the time period up to 1918, 2nd the time period between the World Wars, 3rd Occupation and the Second World War, 4th the Freeze and Thaw , 5th Normalization. Firstly, each of these parts presents historical context, education system of Podblanicko region in the national context and development of contemporary literature for children and youth. Then it concentrates on the actual research of children theater in Podblanicko region.

Poděkování

Má diplomová práce by nemohla vzniknout bez pomoci mnoha lidí, kterým patří mé poděkování.

V první řadě bych chtěla poděkovat doc. Jaroslavu Provazníkovi za odborné vedení práce, za cenné připomínky a řadu dalších materiálů.

Další dík náleží pracovníkům Státního okresního archivu v Benešově, díky nimž jsem získala velice cenné informace o mnou zpracovávaném tématu. Nesmím opomenout PhDr. Evu Houdkovou, zakladatelku literárně-dramatického oboru v Lidové škole umění ve Vlašimi, která mi věnovala svůj drahocenný čas, aby mě seznámila se svým profesním příběhem. Děkuji také Bc. Šárce Helebrant za překlad anglického abstraktu a své rodině a přátelům, které jsem v zájmu boje o informace zanedbávala.

OBSAH

ÚVOD	10
1. OBDOBÍ DO ROKU 1918	11
1.1 Dobový kontext.....	11
1.1.1 <i>Historické souvislosti .....</i>	<i>11</i>
1.1.2 <i>Podblanické školství v celonárodním kontextu .....</i>	<i>16</i>
1.1.3 <i>Soudobá literatura pro děti a mládež .....</i>	<i>21</i>
1.2 Dětské divadlo na Podblanicku: Od náboženských písní po hry ze života dětí a jevištní pohádku	24
1.2.1 <i>Matěj Kopecký jako inspirátor k probuzení louňovického divadla ...</i>	<i>25</i>
1.2.2 <i>Josef Kapek jako iniciátor prvního dětského divadla na Podblanicku</i>	<i>28</i>
1.2.3 <i>Další Pravdovy hry v repertoáru podblanických dětských souborů .</i>	<i>29</i>
1.2.4 <i>První čtvrtina 20. století: Hry ze života dětí stále aktuální .....</i>	<i>31</i>
1.2.5 <i>Objev fenoménu jevištní pohádky.....</i>	<i>34</i>
2. MEZI DVĚMA SVĚTOVÝMI VÁLKAMI	38
2.1 Dobový kontext.....	38
2.1.1 <i>Historické souvislosti .....</i>	<i>38</i>
2.1.2 <i>Podblanické školství v celonárodním kontextu .....</i>	<i>40</i>
2.1.3 <i>Soudobá literatura pro děti a mládež .....</i>	<i>41</i>
2.2 Dětské divadlo na Podblanicku: Ve znamení realistického iluzionismu	43
2.2.1 <i>Příležitostné hry ve jménu osvobození.....</i>	<i>45</i>
2.2.2 <i>Žákovské besídky a akademie.....</i>	<i>50</i>
2.2.3 <i>Činoherní dramatika Jaroslava Průchy .....</i>	<i>52</i>
2.2.4 <i>Dramatika Vojtěšky Baldessari Plumlovské .....</i>	<i>55</i>
2.2.5 <i>Další pohádková dramatika.....</i>	<i>56</i>
2.2.6 <i>Spisovatelka Hana Klenková a její práce na Podblanicku .....</i>	<i>60</i>
2.2.7 <i>Loutkové divadlo a fenomén Kašpárek .....</i>	<i>61</i>
3. OKUPACE A DRUHÁ SVĚTOVÁ VÁLKA	68
3.1 Dobový kontext.....	68
3.1.1 <i>Historické souvislosti.....</i>	<i>68</i>
3.1.2 <i>Podblanické školství v celonárodním kontextu.....</i>	<i>70</i>

3.1.3	<i>Soudobá literatura pro děti a mládež</i>	71
3.2	Dětské divadlo na Podblanicku:Opatrné našlapování.....	72
4.	LÉTA MRAZU A TÁNÍ	75
4.1	Dobový kontext.....	75
4.1.1	<i>Historické souvislosti</i>	75
4.1.2	<i>Podblanické školství v celonárodním kontextu</i>	76
4.1.3	<i>Soudobá literatura pro děti a mládež</i>	79
4.2	Dětské divadlo na Podblanicku:Od poválečného opojení, přes sevření do- bovou ideologií, činnost Pionýrské organizace, po záplavu pohádek	81
4.2.1	<i>Doznívání poválečného opojení</i>	81
4.2.2	<i>Hry na náměty pohádek v zajetí dobové ideologie</i>	84
4.2.3	<i>Pionýrské organizace a jejich činnost na podblanických školách</i>	86
4.2.4	<i>Loutkové divadlo</i>	88
4.2.5	<i>Jevištní pohádka ovládá Podblanicko</i>	89
5.	OBDOBÍ NORMALIZACE	95
5.1	Dobový kontext.....	95
5.1.1	<i>Historické souvislosti</i>	95
5.1.2	<i>Podblanické školství v celonárodním kontextu</i>	96
5.1.3	<i>Soudobá literatura pro děti a mládež</i>	97
5.2	Dětské divadlo na Podblanicku	98
5.2.1	<i>Besídky, kulturní programy a politická agitace</i>	98
5.2.2	<i>Recitační aktivity dětí</i>	101
5.2.3	<i>Tradice jevištních pohádek pokračuje</i>	101
5.2.4	<i>Eva Houdková a založení literárně-dramatického oboru v Lidové ško- le ve Vlašimi</i>	103
ZÁVĚR	107	
LITERATURA A PRAMENY	111	
Archivní fondy	111	
Prameny.....	115	
Literatura	121	
Elektronické zdroje	129	

SEZNAM A ZDROJE VYOBRAZENÍ	131
PŘÍLOHY	133
Příloha č. 1: Chronologický soupis hraných her	133

ÚVOD

Dětské divadlo se vyvíjelo na pozadí nejrozmanitějších kulturních, společenských a politických událostí. Na Podblanicku má dětské divadlo poměrně dlouhou historii – první doložené zprávy o dětském divadle pocházejí přibližně z poloviny 19. století. O oblasti dětského divadla na Podblanicku však regionální literatura mlčí a nevěnují se jí ani články a studie v regionálních vlastivědných časopisech a sbornících.

Na Podblanicku žiju od svého narození. Odjakživa mě zajímá regionální historie, doslova o sobě mohu říct, že jsem regionální patriot. Neméně mě přitahuje i divadelní umění, a tak mě bílé místo v dětské divadelní historii na Podblanicku přimělo k tomu, abych se problému začala věnovat. Jako nejpravděpodobnější se mi jevila možnost hraní dětského divadla v rámci škol, proto bylo potřeba prostudovat jejich školní kroniky.

Doslova naslepo jsem začala docházet do Státního okresního archivu v Benešově s vědomím, že se může stát, že po měsících hodin strávených nad kronikami podblanických škol hledání nepřinese žádné výsledky. Opak byl pravdou – téměř každá škola se v nějakém období věnovala přípravám dětského divadla. Diplomová práce mohla začít vznikat.

Cílem práce je zmapovat repertoár podblanických dětských souborů, zaměřit se na jeho žánrové a tematické rozpětí, na kvalitu textů a na jeho proměny v kontextu změn politických, kulturních i společenských.

Při práci budu postupovat následujícím způsobem. Práce je rozdělena do pěti kapitol podle historických období – začíná poslední čtvrtinou 18. století a končí rokem 1989. Každá kapitola se dělí do dvou hlavních částí: první část nazvaná *Dobový kontext* podává základní informace o dobovém politickém a společenském dění, které mělo vliv na fungování a podobu dětského divadla. Kromě toho čtenáře seznamuje se stavem školství na Podblanicku a s kontextem soudobé literatury pro děti a mládež. Druhá část *Dětské divadlo na Podblanicku* už mapuje samotné dětské divadelní aktivity, sleduje žánrové proměny repertoáru, hodnotí vybrané hry z hlediska umělecké kvality, tam, kde je to možné, se snaží charakterizovat způsob inscenačního procesu a také přibližuje osobnosti významné pro rozvoj dětského divadla na Podblanicku.

1. OBDOBÍ DO ROKU 1918

1.1 DOBOVÝ KONTEXT

Dětské divadlo bylo v průběhu své existence ovlivňováno řadou různých faktorů – svůj podíl na jeho utváření měl dobový politický a kulturní kontext, jehož vliv se v různých obdobích ukazoval v různé míře. To dokládá i situace na Podblanicku, kde se fenomén dětského divadla, ale také divadla pro děti, začal utvářet na půdě místních škol. Proto se v každé etapě podblanického dětského divadla pokusím o základní přehled vývoje ve všech výše jmenovaných oblastech.

1.1.1 Historické souvislosti

Pro výzkum dětského divadla je opěrným pilířem situace ve školství, která je ovlivněna proměnami ve sféře politické, ekonomické, kulturní a společenské, jichž bylo období od konce 18. století do roku 1918 plné.

Nejdůležitější události ovlivňující společnost, a tedy i dětské divadlo, započaly v poslední čtvrtině 18. století. V roce 1780 nastoupil na trůn Josef II., jehož nejdůležitější reformy spadají do roku 1781. Byla uvolněna cenzura a vydán toleranční patent, který umožňoval svobodu vyznání kromě státního katolického i dalším třem křesťanským – pravoslavnému, kalvinistickému a luteránskému vyznání. Došlo také ke zrušení nevolnictví, díky kterému mohli poddaní svobodně uzavírat sňatky, studovat, stěhovat se, ale získali i právo na stížnosti a procesy vůči vrchnosti. Jejich robotní povinnost však trvala až do 1848. Byla vyhlášena rovnost všech lidí (poddaných i stavů) před zákonem a zrušen trest smrti. Císařovy reformy však nepřijímala šlechta, která postrádala své dřívější postavení a moc, kterou měla nad poddanými, a církve, jež nedokázala snést státní zásahy do jejího života. Některé z reforem dokonce musel sám Josef II. před svou smrtí odvolat.

Nástupcem Josefa II. se stal jeho bratr Leopold II. (vládl v letech 1790-1792), který pod nátlakem ze strany stavů odvolal většinu Josefových nařízení. (Ondo Grečenková, 2008, s. 210-218) Stavvy mohly znovu úřadovat v obou zemských jazycích, císař obnovil stavovské zemské výbory a přenechal jim vlastní správu domestikálního fondu, který mj. udržoval vzdělávací zařízení. Stavové

ukojení úspěchem pak upadli „do *politické letargie*“ a ani v období válek nevyvinuli žádnou opoziční činnost. (Hájek, Hlavačka, 2008, s. 225)

Po smrti Leopolda II. nastoupil na trůn císař František II.¹ (1792-1835). Důsledkem válek s revoluční Francií a posléze s Napoleonem bylo vyčerpání státních financí a následně vyhlášený státní bankrot (1811). Osobní svobodu, rovnost před soudem či rovnost v daňových záležitostech, i když jen formální, zajišťoval *Všeobecný občanský zákoník* z roku 1811, který zároveň fixoval posílení pravomocí policie a cenzury, a tím zvýšený dohled nad společností ve všech složkách.

České země měly v rámci habsburské monarchie velký hospodářský význam. Zrychluje se industrializace, přechází se od manufakturní výroby k výrobě továrni. Nejdůležitějším oborem je textilnictví a kromě něho má velký význam sklářská a dřevouhelná železářská výroba a ve druhé čtvrtině 19. století i potravinářský průmysl.

Za vlády císaře Františka II. nabývá na síle proces národního obrození, jehož snahy tkvěly ve vytváření moderního českého národa.² Zpočátku šlo o vyvolání zájmu o minulost národa, jeho zvyky, o zachování samotné existence českého jazyka a dokázat, že je schopen dostát vysokým uměleckým i myšlenkovým nárokům. Na jeho šíření a na postupném získávání co největších skupin pro myšlenku příslušnosti k národu se výrazně podílelo navyšující se vydávání knih a novin v českém jazyce a také divadlo. V době napoleonských válek se národní polarizace stávala čím dále výraznější. Po jejich ukončení (1815) se zdálo, že v habsburské říši nastal neobvyklý klid. Jaký vliv na tom měla cenzura a policejní dozor, to ponechme stranou. Myšlenkové a sociální předpoklady českého národního hnutí byly dokončeny, mohlo se přejít k činnosti. (Hájek, Hlavačka, 2008, 222-235)

Za vlády Ferdinanda I. (1835-1848) vládla státní konference představovaná zejména absolutistickou mocí knížete Metternicha. Byla posílena cenzura tisku a dohled nad dodržováním pořádku. (Hájek, Hlavačka, 2008, s. 223) Hnutí za zrovnoprávnění češtiny s němčinou, za zmírnění centralismu a za zvýraznění české státnosti sílí ve 40. letech. Roku 1848 po revolucích v Itálii, Francii a ve Vídni

---

¹ Od roku 1804 jako rakouský císař František I.

² Proces národního obrození neprobíhal jen v našich zemích, ale byl součástí mnohem širšího emancipačního procesu v celé Evropě. Šlo o etnickou pospolitost, povznesení její národní kultury, života, jazyka a posléze i politické kultury. Pojem obrození poprvé použil Tomáš Garrigue Masaryk v *České otázce* v roce 1895. (Stich, 2008, s. 177)

vypukla také revoluce v Praze, která vyvrcholila v průběhu červnového slovan-
ského sjezdu, kde došlo ke střetu mezi vojskem a radikálními českými silami,
které byly nakonec potlačeny. V září 1848 bylo zrušeno poddanství a robota,
v březnu 1849 byl rozpuštěn sněm a neměl tak možnost dopracovat vlastní ná-
vrh říšské ústavy.

A právě o to kruhům obklopujícím nového císaře Františka Josefa I. (prosinec
1848-1916) šlo. Opět se utužoval absolutismus, císař byl nedotknutelný a niko-
mu neodpovědný, uskutečňovala se důsledná centralizace, byla zrušena samo-
správa, pokleslo politické sebevědomí a v obtížnější situaci se ocitl i kulturní ži-
vot. Církev znovu získala dohled nad školstvím a společnost byla kontrolována
Bachovou³ policií a četnictvem, vládla přísná cenzura. V 50. letech se monarchie
ocitla ve finanční tísní, za kterou mj. stála nákladnost byrokratického aparátu a
neuvážené výstavby železnic. Hospodářská a ekonomická situace se na rozdíl od
kulturní zlepšila. Nový živnostenský zákon umožňoval podnikání každému, kdo
zaplatil živnostenskou daň. Vznikaly banky, rozvíjelo se strojírenství, stavebnic-
tví, železářství a zemědělství. (Hlavačka, 2008, s. 245-255)

Politické oživení přišlo spolu s porážkou rakouských vojsk ve válce se Sardinii
a Francií (1859) a s následným odvoláním Alexandra Bacha. *Říjnovým diplomem*
z 20. října 1860 se císař zavázal k zavedení rovnoprávnosti pro český národ (i
Slováky) z hlediska národního i jazykového a o zastoupení Čechů a Slováků
v politice. Také se zřekl absolutismu a souhlasil s volbami do zastupitelských or-
gánů. Volební právo bylo závislé na výši majetku a nezahrnovalo volební právo
pro ženy.

Češi na říšské radě konané v květnu 1861 požadovali federativní přestavbu
monarchie, ale pro nemožnost prosadit své představy v průběhu let 1863-1864
říšskou radu na dlouhých šestnáct let opustili. Zlom přinesla prusko-rakouská
válka, v níž rakouská armáda 3. července 1866 utrpěla porážku. Válka přinesla
na Podblanicko, kde se zdržovalo několik pruských jednotek, cholery, na kterou
jen v načeradské farnosti zemřelo téměř padesát osob. (Procházková, 2006, s.
77) Oslabení Rakouska způsobené válkou využila uherská strana k prosazení
rakousko-uherského vyrovnání (1867), k němuž Češi zaujali negativní postoj, což
vyústilo v národně zaměřené aktivity – v květnu 1868 se na Řípu konala mani-

---

³ Alexander von Bach byl tehdejším ministrem vnitra. V souvislosti s ním se dříve jeho pů-
sobení vedle názvu neoabsolutismus říká bachovský absolutismus. (Hlavačka, 2008, s.
253)

festace na podporu českého národního programu,⁴ pokračovalo se 16. května položením základního kamene Národního divadla v Praze. Nakonec Vídeň ustoupila. Česko-rakouské vyrovnání měly zajistit tzv. fundamentální články (10. října 1871), ale proti nim se zvedl odpor německého obyvatelstva a císař pod jejich tlakem ustoupil.

V roce 1873 byly zavedeny přímé volby do říšské rady. Nová ústava neumožňovala zemským sněmům obesílat říšské zastupitelstvo, proto staročeši trvali na bojkotu a pasivní politice. Mladočeši vyžadovali aktivnější přístup vůči Vídni, a tak se od staročeků oddělili. Usmíření nastalo až roku 1878 vytvořením společného Státoprávního klubu českých poslanců, jehož prostřednictvím se vrátili do říšské rady a docílili zrovnoprávnění češtiny a němčiny (1880) a rozdělení Karlo-Ferdinandovy univerzity na německou a českou (1882).

Výsledkem hovorů o česko-německém vyrovnání byly tzv. punktační dohody (1890), které rozdělovaly správní organizace do dvou národních sekcí. Mladočeši je prudce odmítli, vyžadovali pro české země stejné postavení, jako měla Uherská koruna. Zatímco se české ekonomické a kulturnímu rozvoji dařilo, politika zažívala trauma – až do vypuknutí první světové války se pokoušela měnit taktiky k dosažení státoprávních požadavků bez větších úspěchů.

Před začátkem války měla česká společnost vysoce rozvinutou strukturu politických stran, docílilo se všeobecného hlasovacího práva ve volbách roku 1907, byla téměř odstraněna negramotnost, navýšil se ekonomický růst, významně se profilovala česká předválečná moderna v umění (literárním, divadelním i výtvarném), byl vytvořen rozsáhlý systém různých hospodářských i kulturních spolků. (Cibulka, Hájek, Kučera, 2008, s. 261-292)

Válečné běsnění rozpoutal atentát na následníka trůnu Františka Ferdinanda d'Este⁵ (28.6.1914). Poté, co o měsíc později Rakousko-Uhersko vyhlásilo válku Srbsku, se nejdříve zdálo, že půjde jen o lokální konflikt, ale se vstupem Ruska do války, které se postavilo na stranu Srbska, se rozpoutala řetězová reakce a do

---

⁴ Takový shromážděním se začalo říkat „tábory lidu“. Konaly se i na Blaníku – v létě 1868 (v červnu a v srpnu) se i přes zákaz okresního hejtmána na Blaníku sešlo prý dvacet až třicet tisíc lidí z Podblanicka, ale i z Prahy. Následovalo vyšetřování organizátorů a významných účastníků, ale ani to je neodradilo od naplánování dalšího tábora lidu, který se měl konat 1. listopadu 1868, v den bělohorské porážky. Tábor se kvůli vyostřené situaci v Praze neuskutečnil. (Procházková, 2006, s. 78)

⁵ Nelze to však pokládat za jedinou příčinu vypuknutí válečného konfliktu. Svůj podíl měly dlouhodobé spory mezi velmocemi,

války vstupovalo čím dál více států již dříve vzniklých uskupení Dohody (Rusko, Francie, Velká Británie), Trojspolku (Německo, Rakousko-Uhersko, Itálie) a později i zámořských států. Postupně se otevřely boje na několika frontách. Po rakousko-německé ofenzivě na jaře 1915 se válka proměnila v dlouho se táhnoucí válku zákopovou. Říše byla v době válečné blokády odkázána na vlastní zemědělskou produkci, byl zaveden výkup obilí, brambor, masa a dobytka, často násilně vymáhaný. (Harna, 2008a, s. 299-300) Na to vzpomínají i v podblanické obci Kondrac – nucené dodávky obilí prý postupně stoupaly a nezřídka je vymáhalo četnictvo s vojáky. Už v prvním týdnu války došlo k sepisování koní pro vojenské účely, roku 1915 následoval jejich odvod. Brzy „započaly i dodávky brambor a /.../ dodávky slámy. /.../ Mezi potraviny podléhající soupisu byly zařazeny vejce a slepice. /.../ V rámci sběru barevných kovů byly nuceně odevzdávány i mosazné kliky od dveří /.../, nařízena výměna mosazných hmoždířů za železné a na škole vyměněn měděný drát od hromosvodu za pocínovaný.“ (Hauser, 2004, s. 122-123)

Nastoupila ostrá cenzura, byla zrušena občanská práva, omezena svoboda shromažďování, vládla ostrá perzekuce. Dříve víceméně pozitivní vztah Čechů k habsburské říši se měnil, měli pocit, že bojují za cizí zájmy. Naději zosobňoval Tomáš Garrigue Masaryk, který v exilu vytvořil Československou národní radu a v jednáních se členy Dohody prosazoval myšlenku vzniku nezávislého československého státu.

Masaryk prostřednictvím tzv. Pittsburské dohody z 30. května 1918 získal souhlas českých a slovenských krajanů v USA o začlenění Čechů a Slováků do jednoho státu. Pak už měly události rychlý spád. V létě 1918 Francie a o něco později USA a Velká Británie uznaly Masarykovu Národní radu československou jako budoucí představitele samostatného státu. Monarchie se začala rozkládat – Uhersko vypovědělo dualismus, osamostatnili se i rakouští Němci. 28. října 1918 přijala česká veřejnost Andrásyho nótu, která přistupovala na jednání o příměří, jako kapitulaci monarchie. Ještě téhož dne byl vyhlášen vznik samostatného českého státu, oficiálně stvrzený pařížskou mírovou konferencí v letech 1919-1920, a započala se nová kapitola dějin. (Čornej, 2004, s. 112-113)

1.1.2 Podblanické školství v celonárodním kontextu

Vývoj dětského divadla nejen na Podblanicku je spjat s proměnami ve správě školské soustavy. Divadlo se na školách objevilo už v 17. a 18. století v řádových školách, v nichž se učili pouze chlapci. Divadelní prvky ve výuce měly napomáhat rozvoji řečnických schopností a náboženské a mravní výchově. Navíc tyto řádové školy pořádaly veřejné divadelní produkce, které byly v roce 1764 zakázány. O pět let později následovalo zrušení neveřejných představení a poté zrušení jezuitského řádu (1773). (Machková, 2007, s. 8, 12)

Situace podblanického školství v době před tereziánskými reformami nebyla ve srovnání se školstvím v jiných regionech příznivá, školství na Podblanicku totiž dlouho patřilo k těm zaostalejším. Neznamená to však, že by se v tomto regionu neobjevily žádné školy, jelikož několik farních škol tu bylo už před husitskou revolucí a dokázaly přežít i třicetiletou válku. Stav těchto škol nebyl ovšem vyhovující – často se učilo v polorozpadlých farách, dokonce i v hospodách, vzdělání učitelů bylo velmi nízké a jejich platy taktéž. Navíc hlavním programem výuky byla prakticky jen hudba. (Hanzal, 1978, s. 216-219)

Ještě před rokem 1713 jsou doloženy školy v Domašíně, Divišově, Vlašimi, Trhovém Štěpánově, Čechtích, Kondraci, Louňovicích, Načeradci, Křivsoudově a Zlatých Horách (dnes Kamberk) a roku 1740 se objevují první zprávy o existenci školy ve Zdislavicích. (Hanzal, 1978, s. 218)

Kvalitativnímu i kvantitativnímu rozvoji nižšího školství na Podblanicku značně pomohla poslední třetina 18. století, která se nesla ve znamení změn ve školském systému. Školskou správu převzal stát a byla zavedena všeobecná vzdělávací povinnost (1774)⁶. Provedené změny měly mj. ekonomické opodstatnění, rakouská monarchie, stejně jako celá soudobá společnost, začala pociťovat, že ve vzdělanosti a vědění je síla moci, i ekonomické. Negramotnost poddaných by jen brzdila společenský rozvoj státu, proto se školské reformy zaměřily na vzdělanost nižších vrstev, na které tak stát mohl prostřednictvím školní instituce ideově působit a vychovávat je v duchu zájmů panovnického rodu. (Váňová, 2007, s. 69)

---

⁶ Neznamená to však, že by se ihned po vydání *Všeobecného školního řádu* zaplnila všechna místa ve školách (navíc řada škol teprve musela vzniknout). Úřady docházku zpočátku striktně nevyžadovaly, ale postupně se směřovalo k navýšení počtu dětí chodících do škol. Sama císařovna Marie Terezie požadavek povinné školní docházky vyslovila spíše jako přání než příkaz: „*Rádi bychom viděli, kdyby rodičové svých dětí ve věku 6-12 let do škol posílali.*“ (cit. v: Morkes, 2004)

Reformu zkoncipoval opat augustiniánského kláštera v Zaháni Johann Ignaz von Felbiger (1724-1788), který se předtím podílel na reformě pruského školství. Felbigerův *Všeobecný školní řád* byl vyhlášen 6. prosince 1774 přinesl zavedení povinné školní docházky pro děti od šesti do dvanácti let. Reforma ukládala vybudování škol ve všech farních obcích. V menších městech a na vesnicích byly zřizovány jedno- nebo dvoutřídní triviální (obecné) školy, v nichž se vyučovalo tzv. trivium, tedy čtení, psaní a počty. Vyučovalo se také náboženství, na venkově základy hospodaření a ve městech dovednosti potřebné pro průmysl a řemesla. V každém větším městě byly budovány trojtřídní školy hlavní a v Praze a v Brně školy normální, které dovršovaly obecné vzdělání, sloužily jako školy vzorové a výuka v nich, na rozdíl od škol triviálních, probíhala výhradně v němčině.

Reforma byla spojena s několika podpůrnými kroky. Kromě toho, že v Praze vznikl roku 1775 sklad školních knih, dbalo se i na kvalifikaci učitelů, která do té doby stála stranou, proto se mezi učiteli objevovali vysloužilí vojáci, zběhlí studenti či náhodně vybraní občané, a tak vznikly první preparandy pro jejich přípravu a došlo k zahájení procesu profesionalizace učitelů. Učitelé triviálních škol docházeli k pedagogické přípravě po dobu tří měsíců, učitelé hlavních škol po dobu šesti měsíců. Následovala nejméně roční praxe ve funkci pomocníka učitele a poté učitelská zkouška, ke které se účastníci mohli přihlásit při dovršení věku dvaceti let. Teprve potom mohli být ustanoveni učitelem.

Základní metodou měla být oproti dobovému zvyku hromadná výuka, kterou popsal sám autor školské reformy Johann Ignaz Felbiger v *Methodní knize*, jež vyšla roku 1775 v němčině a o dva roky později v česko-německém vydání. Z Felbigerovy práce je zřejmé, že znal dílo Jana Amose Komenského, jelikož stejně jako on zdůrazňoval i postup od lehčího k obtížnému, od známého k neznámému, společné vyučování nebo rozhovor s žáky o předneseném učivu. Za základní výukovou metodu považoval metodu katechickou spočívající ve správném kladení otázek a správných odpovědích při procvičování učiva. Často se stávalo, že se tato metoda přetvořila v kladení naivních otázek a vyžadování nameromovaných odpovědí, což bylo podle Františka Morkese (2004) způsobeno spíše odbornou nedostatečností některých učitelů.

Marii Terezii se v roce 1775 podařilo prosadit reformu gymnaziálního studia připravenou piaristou Gratianem Marxem. Gymnázium se dostalo do státního systému školství a jeho součástí se stala němčina jako vyučovací jazyk. Do po-

zadí se dostaly přírodní vědy a matematika, zatímco dějepis a němčina získaly více prostoru. Po zrušení jezuitského řádu (1773), který spravoval většinu gymnázií, jezuitské školy začal spravovat stát, avšak velké množství škol brzy dospělo k zániku. Důvodem byly pravděpodobně přísné přijímací zkoušky a za Josefa II. bezplatné studium nahradilo velmi vysoké školné. (Řezníčková, 2013, s. 25-26) V ostatních typech škol se za vlády Josefa II. umocňovaly centralizační snahy a oslabování vlivu církve ve školách. Veškeré školské záležitosti spadaly pod dvorské komise, které měly v zemích monarchie své komise filiální. (Janák, Hledíková, 2005, s. 149)

Po vyhlášení reformy vzrostl na Podblanicku počet škol a k výše jmenovaným vzdělávacím institucím přibyly nově vzniklé školy ve Veliši, Chlumu, Ratměřicích, Radošovicích a Hrádku. (Hanzal, 1978, s. 218)

Na počátku 19. století, v souvislosti s vládou Františka I., je osvícenské pojetí školy z období tereziánských reforem prakticky zrušeno a nižší školství bylo opět pod vlivem církve. Rozvoji školství nepomohly vyčerpávající napoleonské války a ani obavy z toho, že by osvícenství mohlo přinášet do hlav mládeže přílišné volnomyšlenkářství. A tak došlo roku 1805 k vydání zákoníku obecného školství s názvem *Politické zřízení školské*, jehož základní myšlenka tkvěla v tom, že „*Rakousko nepotřebuje lidí učených, nýbrž dobrých poddaných.*“ (cit. v: Morkes, 2004) I přesto na Podblanicku došlo do konce první poloviny 19. století k vybudování sítě obecných škol, která se do roku 1842 rozšířila o školy v Keblově, v Borovnici, v Lukavci (Hanzal, 1978, s. 218) a v Libži. (Pamětní kniha vesnice Libže, s. 7)

Dalších změn doznává školství až v roce 1848, kdy došlo ke zrušení dvorské studijní komise a k jejímu nahrazení Ministerstvem veřejného vyučování se sídlem ve Vídni. Ještě v červenci téhož roku byl název změněn na Ministerstvo kultu a vyučování a zůstal platný až do roku 1918. Tímto krokem se proměnil charakter gymnázií, k dosavadní šestileté gymnaziální docházce totiž přibyly ještě dva roky filozofické přípravy, a začaly vznikat většinou technicky zaměřené reálky. V organizaci obecného školství, které je na Podblanicku pro vývoj dětského divadla klíčové, však tento zásah do školského systému nepřináší zásadní změny. (Kopáč, 1968, s. 25-27)

Za vlády Františka Josefa I. se školy opět dostaly pod církevní správu. To bylo dáno tzv. konkordátem mezi Svatou aliancí a Rakouským císařstvím z 5. listo-

padu 1855, který upravoval vztahy mezi státem a církví. Podle této smlouvy má církev na starosti schvalování učebních materiálů, císař má jmenovat školními inspektory jen ty, které navrhne biskup, a vyučování mládeže má být „*přiměřeno učení katolického náboženství. Biskupové budou /.../ dozíratí, aby při žádném učebním předmětu nevyskytlo se nic, co by bylo na závadu katolické víře a mravní čistotě. Všichni učitelé obecných škol pro katolíky určených budou podléhati církevnímu dozoru. /.../ Kdo sejde s pravé cesty, bude svého místa zbaven.*“ (Císařský patent, online) V návaznosti na konkordát brzy ministerstvo zpochybnilo vhodnost výuky reálií na elementárních školách a výrazně zredukovalo vzdělávací obsah těchto škol.

Podmínky pro rozvoj školství se zlepšily v souvislosti s Říjnovým diplomem (1860), v němž se císař zřekl absolutismu, a v souvislosti s rakousko-uherským vyrovnáním a vydáním prosincové ústavy (1867), díky níž se školy emancipovaly od církve. Ústava také zaručovala svobodu bádání, vyučování v mateřském jazyce a možnost zakládat školy podle potřeb jednotlivých zemí.

Květnem 1868 byl zrušen konkordát z roku 1855, byl totiž vydán říšský zákon, který církvi odebral veškerou moc nad školským systémem a ponechal jí pouze řízení a organizaci vyučování náboženství a oprávnění zřizovat soukromé školy pro děti příslušného vyznání. 14. května 1869 vstoupil do dějin školství Hasnerův zákon, jehož autorem byl tehdejší ministr vyučování a kultu Leopold Hasner. Zavedením škol obecných a měšťanských⁷, učitelských ústavů, zavedením nových předmětů, stanovením osmileté školní povinnosti zákon výrazně změnil strukturu školství v českých zemích. Kromě toho uvažoval i o formách dalšího (vysokoškolského) vzdělávání učitelů, vymezil pravidla jejich sociálního a ekonomického zajištění. Povinná školní docházka počínala dokončeným šestým rokem života a končila dovršením čtrnáctého roku. (Váňová, 2007, s. 73-78)

V návaznosti na zákon vydal v roce 1870 ministr kultu a vyučování Karl von Stremayr nařízení k provedení říšského zákona, který stanovil školní a vyučovací

---

⁷ Měšťanské školy byly jen typem školy obecné. Obyčejné obecné školy vychovávaly děti v mravnosti a zbožnosti a měly rozvíjet jejich poznání, které se mělo stát základem pro jejich další vzdělávání. Vyučovalo se tu psaní, počty, jazyk, náboženství, reálie, nauka o geometrických formách, zpěv, tělocvik, děvčata navíc ženské ruční práce a hospodářskou nauku a byly povoleny odborné hospodářské nebo řemeslné kurzy. Měšťanské školy, osmileté nebo tříleté navazující na 5. ročník školy obecné, zaručovaly dětem, které nešly na střední školu, vyšší vzdělání než na obyčejné obecné škole. Vedle několika předmětů, které se vyučovaly i na obyčejné obecné škole, se žáci vzdělávali v oblasti písemností, dějepisu, přírodopisu, přírodopytu, aritmetiky, geometrii, vedení knih, kreslení od ruky a kreslení geometrickému a krasopisu. (Váňová, 2004, s. 73-78)

řád pro národní školy. Řád například upravoval základní pravidla chování dětí ve škole, povinnosti dětí a učitelů, školní docházku, propouštění ze školy, zákaz tělesných trestů. (Kopáč, 1968, s. 25)

Školní docházky se týkala novelizace říšského zákona z roku 1883. Došlo ke znovuzavedení úlev, o něž rodiče mohli školu požádat, bylo to však možné jen u dětí, které školu navštěvovaly po dobu šesti let. Snížily se požadavky na učitele a byl omezen rozsah vzdělání. K lepšímu se obrátila situace měšťanských škol, které byly díky novelizaci pojímány za vyšší školy připravující žáky pro zemědělství nebo studium na učitelských ústavech a některých odborných školách. (Váňová, 2007, s. 76)

Ač zákon z května 1868 omezil moc církve nad školským systémem a ponechal jí pouze řízení vyučování náboženství, na některých podblanických školách byl náboženský vliv silný i na konci 19. století a náboženství určovalo téměř každodenní život dětí. Za všechno mluví záznam dění přelomu 19. a 20. století ze *Školní kroniky obecné školy v Čechtích* (1837-1915, s. 168), kde se píše o neustálém dozoru učitelského sboru, pod nímž „*žactvo obcovalo následujícím náboženským výkonům: /.../ každý týden ve středu, v pátek, v neděli a ve svátek přítomno bylo službám Božím, při kterých zpívalo mešní písně.*“ To samé platilo o Dušičkách, o svatém Marku v průvodu do polí, o svatém Vojtěchu v průvodu ke zvěstování u kaple a „*ve třech křížových dnech zúčastnilo se žactvo dopoledne církevních průvodů do polí, a odpoledne řádně se vyučovalo.*“

Až na drobné změny, např. zrušení celibátu učitelek roku 1919 a zrušení vlivu církve na školu, systém elementárního školství zůstal prakticky stejný až do vydání tzv. malého školského zákona v roce 1922. (Kováříček, Kovářičková, 1989, s. 13)

Počet škol na Podblanicku v období od 2. poloviny 19. století do roku 1918 nenarůstal tak rychle, jako tomu bylo po roce 1775, nicméně vznikly školy ve Slavětíně (1891), v Horní Lhotě (1902, ale výuka tu probíhala už v roce 1875 v provizorně uspořádané chalupě), v Pravěticích (1913) a v Křížově (1913).

1.1.3 Soudobá literatura pro děti a mládež

Vznik české intencionální literatury pro děti a mládež je podmíněn nejen způsobem nahlížení na problematiku dětství (dítě bylo téměř do konce 18. století chápáno jako zmenšenina dospělého), ale také rozvojem knihtisku a hlavně nárůstem zájmu o výchovu a vzdělání dítěte.

Literaturu určenou primárně dětem ovlivňuje celoevropský kontext, zejména osvícenská literatura konce 18. století, kdy se rozmohly obrázkové knihy, různé antologie písní nebo mravních vyprávění, cestopisy, dobrodružná próza a také časopisy pro mládež. K dětem se dostávala převyprávění *Robinsona Crusoa* Daniela Defoa a klasických a antických děl. (Čeňková, Peterka, 2004, s. 362-363)

V českých zemích se dětská literatura a její četba rozvinula v době osvícenských reforem Marie Terezie a Josefa II., zejména se zavedením *Všeobecného školního řádu* (1774). Próza i poezie určená dětem měla **formativní náboženský a mravoučný charakter** a z počátku se objevovala pouze v knihách pro školy (v čítankách, gramatikách, slabikářích, mravních příbězích, katechismech). (Čeňková, 2006, s. 13) Časté byly adaptace z němčiny, např. adaptace knihy Joachima Heinricha Campeho od Josefa Prokopa s příznačným a o obsahu vypovídajícím názvem *Mravní naučení pro mládež sedlskou kdežto jest k vidění kterak ona v ctnostech a mravích cvičena býti má, aby Bohu mila, Knížeti zemskému a vlasti užitečna, sobě pak i bližšímu prospěšna byla; k užitku všem rodičům a hospodářům, také Pánům farářům, ouředníkum vrchnostenským, a sedlské mládeže učitelum ponejprv vydána od Jozefa Prokopa*⁸. *Nyní ale vnově vytištěná*. Ona mravní cvičení a zušlechťování probíhají formou mravoučných výkladů a názorných příběhů k ilustraci, které však autor přizpůsobil českému venkovskému prostředí. (Provazník, 2016, s. 1) Až po více než deseti letech od vydání Prokopovy mravoučné knihy začaly vycházet další mravní spisy.

Významné postavení měla *Česká expedice* Václava Matěje Krameria, který se svým synem Václavem Rodomilem vydával pro mládež adaptace světové literatury (*Arabské pohádky, Obnovený Ezop*) a robinsonády (Campeho *Mladší Robinson*). (Čeňková, 2006, s. 14)

S nástupem preromantismu (nebo také sentimentalismu), který znamenal přechod od osvícenského klasicismu k romantismu, se do literatury dostává dů-

---

⁸ Vydáno roku 1778 ve Vídni, 1780 v Praze a v Brně. (Provazník, 2016, s. 1)

raz na cit, vztah k přírodě, inspirace v dávnověku, hrdinou je civilizací nezkažený člověk s vlastními tužbami, dochází k prolínání literárních druhů a žánrů. V poezii vstupuje do popředí lyrická píseň, lyricko-epická romance a balada, lidová píseň. (Stich, 2008, s. 177-178) To je období, kdy vzniká stále větší množství literatury pro děti, a to prozaické i básnické.

Poezii tohoto období zastupují zejména almanachy Antonína Jaroslava Puchmajera *Sebrání básní a zpěvů* (1795, 1797) a *Nové básně* (1798, 1802, 1814), v níž Vojtěch Nejedlý uveřejnil přímo pro děti báseň *Předlička*. (Řezníčková, 2013, s. 37). Sám Puchmajer zde publikoval některé bajky. Vrcholem písňové tvorby jsou verše Jakuba Jana Ryby.

Přibližně ve druhé čtvrtině 19. století nastupuje romantismus, který stál proti racionálnosti a normativnosti klasicismu, preferoval tvůrčí svobodu a nezávislost, byl založen na citovosti, prožitku, fantazijních prvcích, vztahu k přírodě a její tajemnosti. (Tenčík, 1976, s. 219) V literatuře pro děti se více uplatnil jeho complementární směr - *biedermeier*. Tíhl k idyličnosti, oslavoval prostý život, prostředí domova, zdůrazňoval příslušnost k lidem, bavil i vychovával. V *biedermeieru* se rozvinula lidová hra se zpěvy. (Janáčková, 2008, 208-209) Takto orientoval svou tvorbu autor řady tehdy oblíbených humoresek a deklamovánek František Jaromír Rubeš, ty však nebyly přímo určené dětem. Autorem dětské literatury té doby byl Karel Alois Vinařický, jehož některé básně (*Tluče bubeníček*, *Ivánku náš*) zlidověly.

V této době se do četby dětí dostávala neintencionální pohádková díla, různé sbírky přísloví, říkadel a písní a ohlasová poezie Františka Ladislava Čelakovského, Karla Jaromíra Erbena, Boženy Němcové, Josefa Kajetána Tyla, Karla Havlíčka Borovského. Z nich se postupně začal utvářet základní fond dětské četby (Vorráček, 1984, s. 16), až se pohádka začínala dostávat do dramatických zpracování.

Literární tvorbě, prozaické, poetické i dramatické, se věnovali zejména představitelé duchovenstva a učitelstva. To dokazuje i situace na přelomu 60. a 70. let 19. století, kdy vzrostl počet publikací řízených učiteli, kteří v nich zdůrazňovali **formativní aspekt**. Převažoval **schematismus** (což se ovšem týká i období předcházejícího a v řadě žánrových oblastí i nadcházejícího), často se v literatuře používalo zastrašování a hrozby, zlo a dobro bylo rozlišováno primitivním způsobem. K tomu šlo o to „*vychovat mravně silnou, v úctě k tradicím českého národa*“

vedenou a podle dobových vědeckých poznatků vzdělanou mládež, a to na jazykově korektních, z hlediska normy příkladných textech." (Brožová, 2010, s. 78)

Tyto **tendence upřednostňující výchovnou stránku literatury**, což se přeneslo i do dětského divadla, pokračovaly dál. Reprezentuje je malostranský kněz František Doucha, jenž ve svých *Kratinkých povídkách o nakládání se zvířátky* dává dětem odstrašující případy chování s hrůzostrašnými následky. Tak např. *Smutný příběh o zápalkách* končí smrtí holčičky, která si hraje se zápalkami a neuposlechne rad koček, aby hry zanechala. Nebo: chlapec chce vybrat ptáčí hnízdo, zabije samičku od hnízda, a když se vrátí domů, oznámí mu, že zemřela jeho maminka.

V poslední třetině 19. století se situace v literatuře určené dětem mění. Namísto striktně výchovné orientace se prosazuje orientace esteticko-výchovná, jinak řečeno – pro výchovné působení je důležitá skutečná estetická hodnota díla. A tak na scénu vstupuje např. autorská pohádka Jana Karafiáta *Broučci*. Poezii reprezentuje tvorba Josefa Václava Sládka, který i když se nevyhýbá i vlasteneckým námětům, na vše nahlíží z dětské perspektivy. Vychází z písňové formy a z dětského říkadla. (Čeňková, Peterka, 2004, s. 366) Oba autoři se později Sládek v přednesu. V dětském dramatu se však situace až na výjimky nemění.

Četbu dětí zahrnovaly i dobové časopisy. Od roku 1816 *Der Schulfreund aus Böhmen*, který povinně odebírali faráři a všechny školy. (Provazník, 2006, s. 2-3) V časopise *Přítel mládeže* (1823-1848) vycházeli nejen texty beletristické, ale i texty dramatické či kvazidramatické. Josef Věnceslav Vlasák vydával *Bibliotéku mládeže* (1843-1846), Jan Sluníčko *Včelku*⁹ (1850-1856), Jan Václav Rozum *Zlaté klasy* (1854-1856), František Josef Řezáč *Štěpnici* (1855-1890), velkou úlohu sehrály i časopisy *Budečská zahrada* (1869-1889), *Besídka malých* (1879-1914), *Přítel dítek* (1874-1889) nebo *Jarý věk*. (Voráček, 1984, s. 24-25)

Na přelomu 19. a 20. století dochází ke kulturnímu oživení prostřednictvím několika institucí. Např. Dědictví Komenského se podílelo na vzniku edice *Žeň z literatury*, kterou redigoval Václav Tille-Říha a která se snažila systematicky vydávat hodnotnou četbu pro děti a mládež. Společnost se také zasloužila o vydávání revue *Pedagogické rozhledy*, kde důležité místo hrály rubriky *Literatura pro*

---

⁹ *Včelku* většina teoretiků považuje za první skutečný časopis – vycházela pravidelně, měla pestrý obsah a jednotnou grafickou úpravu, byla nezávislá na jiném titulu. Byla pokládána za vzor dětského časopisu. Inspiroval se jí např. učitel Jan Václav Rozum, který začal v roce 1853 vydávat týdeník *Zlaté klasy*. (Švec, 2014, s. 70)

mládež a Estetická výchova. Významným počinem z oblasti teorie a kritiky literatury pro mládež je časopis *Úhor* založený v roce 1913. (Voráček, 1984, s. 60-61)

V kronikách některých podblanických škol je zaznamenáno, jaké časopisy školní knihovna odebírala. Dovídáme se tedy, že škola v Trhovém Štěpánově odebírala ještě před školním rokem 1915/1916 časopisy *Malý čtenář*, *Česká dívka*, a *Mladé Rakousko*. Obecná škola Tehov ve válečném školním roce 1916/1917 odebírala a mládeži doporučovala časopis *Mladé Rakousko*. Záznam nám dokazuje i **dobové fungování cenzury** – v tomtéž roce musely být ze žákovské knihovny vyloučeny knihy: jihokaliifornské črty *V kraji věčného jara* Jana Havlasy, Jiráskovy historické romány *Temno* a *Husitský král*, dále *Mírová čítanka* a edice *Žeň z literatur*. Do knihovny se tyto svazky mohly vrátit až po skončení války. (OŠ Tehov, 1912-1945, s. 134, 160)

1.2 DĚTSKÉ DIVADLO NA PODBLANICKU: OD NÁBOŽENSKÝCH PÍSNÍ PO HRY ZE ŽIVOTA DĚTÍ A JEVIŠTNÍ POHÁDKU

O významu dětského divadla se na počátku 19. století v českých odborných kruzích nemluví. V roce 1819 ale ve Vídni a v Praze vyšla sbírka dětských divadelních her Karla Payera *Theater für Kinder*.¹⁰ Je tedy možné, že se dostala do rukou některých učitelů a kněží. Autor kromě uveřejnění sedmi her pro děti mluví o jejich cílech – představení má „u svých malých aktérů i u malých diváků bystřit rozum a důvtip, zdokonalovat jejich morální cítění, zušlechťovat řeč a ,vést srdce maličkých ke zpovědi a skrze to napravovat jejich nedostatky.“ (Řezníčková, 2013, s. 44) Zda někteří podblaničtí kněží nebo učitelé knihu doopravdy využívali, o tom nemáme zprávy, nicméně jakmile se na Podblanicku dětské divadlo začalo rozvíjet, sledovali, stejně jako Payer a soudobá společnost, **výchovnou tendenci**.

Dětské divadlo je v 19. století součástí školy pouze **jako zájmová mimoškolní činnost**. (Machková, 1998, s. 104) Ani v podblanických školních kronikách se nepíše, že by ho učitelé využívali jako součást výuky. Divadelní snahy s dětským souborem se projevují už v první polovině 19. století, kdy jakýsi školní pomocník provedl s dětmi 20. září 1840 v čechtické obecné škole divadelní před-

---

¹⁰ V 19. století to není jediný případ, kdy vyšel sborník s hrami určenými pro děti. V roce 1842 vyšel sborník Adolpha Schmidla *Theater für Kinder: Mit drei lithographirten Abbildungen*. Stejně jak Payerův sborník obsahuje předmluvu a sedm dětských her.

stavení v rámci „*půvabné akademie*“. Další podrobnosti o tomto počínu se nedo-
vidáme. Navíc jsou nejstarší záznamy v kronice špatně čitelné. (OŠ a MŠ Čechti-
ce, 1837-1915, s. 14)

Po většinu 19. století na Podblanicku nebylo nejčastějším veřejným výstupem
dětí provozování divadla, začínalo se, a většina škol to tak praktikovala minimál-
ně do začátku 20. století, dětskými pěveckými a deklamačními výstupy. U příleži-
tosti oslav začátků a konců školního roku, státních oslav, jmenin a narozenin cí-
saře, oslav zasnub a svatby korunního prince Rudolfa s belgickou princeznou Ste-
fanií či výročí panování Jeho Veličenstva děti nejčastěji zpívaly náboženské písně
*Te Deum*¹¹, které se v kronikách objevuje i pod názvy *Tebe, Bože, chválíme* a *Tě
Boha chválíme*, dále *Veni Sancte Spiritus*¹² a samozřejmě nesměla chybět *Ra-
kouská hymna* a později i *Kde domov můj*.

Děti vystupovaly s deklamacemi na slavnostech vánočního stromku, ale i na
besídkách, o kterých se některé školní kroniky zmiňují. Bohužel zápisy v nich
jsou velmi skromné, a tak si až do konce 1. světové války nemůžeme udělat
konkrétní obrázek skladby besídek.

První vlaštovka dětského divadla se objevila v Louňovicích pod Blánkem
pravděpodobně mezi lety 1863 a 1866 díky Matěji Kopeckému a místnímu učiteli
Josefu Kapkovi, který se jím inspiroval a od roku 1847 se věnoval přípravě her,
čímž se zasloužil nejen o vznik dospělého ochotnického divadla v Louňovicích, ale
pravděpodobně i o počátky dětského divadla na Podblanicku vůbec.

1.2.1 Matěj Kopecký jako inspirátor k probuzení louňovického divadla

V Louňovicích a jejich širokém okolí byla situace v té době taková, že jen má-
lokdo viděl hrát divadlo živými herci. Do nedaleké Vlašimi sice pravidelně jezdili
hrát divadlo dva spolky, ale jelikož jejich řediteli byli Němci, české hry k vidění
nebyly. (Vlasák, s. 47)

---

¹¹ Text se zpívá jako vyjádření díky k Bohu v závěru slavnostních bohoslužeb nebo jako
závěrečná část modlitby breviáře. Za autory jsou tradičně považováni svatý Ambrož a
svatý Augustin (4. století), ale existuje i teorie, že chvalozpěv je složen ze dvou starších
hymnů. (*Te Deum laudamus*, online)

¹² *Veni Sancte Spiritus*, česky *Přijď, ó Duchu přesvatý* je sekvence (recitovaný nebo zpí-
vaný nebiblický text), která je předepsaná římskokatolickou církví jako nedílná součást
mše svaté o Slavnosti Seslání Ducha svatého. (*Veni Sancte Spiritus*, online)

Kronikář Antonín Norbert Vlasák¹³ (s. 47) píše, že spolu s tchánem Václavem Karfiolem do Louňovic jezdíval sám Matěj Kopecký (1775-1847), který měl od roku 1820 provádět po Čechách mechanická představení a je možné, že už tehdy v nich používal loutky, i když v oficiálních úředních spisech se o jejich užití mluví až roku 1830. (Vondráček, 1956, s. 556-557)

Kopeckého úspěch netkví ani tak v práci dramaturgické, jelikož většinou přebíral již existující texty nebo upravoval činoherní repertoár pro potřeby loutkového divadla, avšak ani to nemůžeme říct se stoprocentní jistotou – autorství řady her mu totiž bylo jen připisováno. Podle některých zdrojů mu takto bylo připsáno autorství šedesáti až sta her, což podle Jindřicha Veselého může pramenit z toho, že nakladatel Josef Richard Vilímek vydal mnohé loutkové hry s jeho jménem a že ho zpopularizovala řeč ředitele Národního divadla Františka Adolfa Šuberta při odhalení jeho pomníku a kresby Mikoláše Alše. (Bartoš, 1963, s. 122)

Kopeckému bylo připsáno také autorství hry *Blaník*, kterou údajně vytvořil podle Klicperovy stejnojmenné hry a která se, dokonce s využitím bengálského ohně, více přiblížila dramatické báchorce. Do děje tu navíc vstupuje Kašpárek, jehož typ postavy ukazuje „zřetelně na souvislost obrozenského loutkového divadla s barokním improvizovaným divadlem.“ (Černý /ed./, 1969, s. 190) Postava Zdeňka Zásneckého je zachována a většina postav změněna – např. Miloslavu nahradila Zdeňka a Zbyhoně Prokop. Pro text jsou příznačné dlouhé monology a dialogy, kterých se účastní většinou jen dvě osoby, na scénu se tak dostávají maximálně tři postavy najednou:

/.../

HANUŠ: Pane rytíři! Před mostem stojí Latibor a zástupy vojska.

PROKOP: Latibor se chce bezpochyby též do vězení podívat. – Svolejte zbrojnoše a žoldnéře, a ukážeme mu tam cestu i jeho společnosti. –

ZBROJNOŠ (vystoupí): Do zbraně! – Pokoušej se o most.

PROKOP: Vzhůru do boje! (Odběhne s ostatními)

/.../ (Kopecký, 1902, s. 24-25)

Nalézáme tu i **odkazy na české symboly**: „Cítím v sobě udatnost českého Iva a musím ji vydobyti.“ (Kopecký, 1902, s. 7) Nechybí ani **vlastenecké pro-**

---

¹³ Nejedná se o známého katolického kněze, spisovatele, autora historických a místopisných studií, který byl proslulý také svou národně buditelem. Kronikář Louňovic je synovcem tohoto buditele.

mluvy: „/.../ a já se mu poděkuji za lásku bratrství českého.“ (Kopecký, 1902, s. 13)

V souvislosti s Kopeckého provozováním divadla v Louňovicích se dovídáme, že Kopecký vždy přijížděl „na dřevěném zeleném voze, který nahražoval obydlí, tažený hubenou vychrtlou ‚herkou‘. Po stranách vozu byly umístěny bedny s herci a šatnou s jevištěm. /.../ Pod plachtou nahoře byly umístěny chudé dekorace, dole pod vozem prkna na jeviště. Při voze hnal principál nezbytnou kozu /.../, dvě slepice a prasátko pro ‚lepší časy‘. Na rynku vyjednali hry a místnost v hostinci na ‚Adamovsku‘ /.../, pak připravili bubny a niněru, kteréž nástroje nahradily orchestr. /.../ Pak vzali bubny, trumpetu a šli zvat.“

V kronice se dále píše, že Kopecký využíval i reklamní divadelní cedule, ohlašující produkci. Pokud měl premiéru, natřel ceduli dokonce bronzem. Kopecký pro loutkovou produkci v Louňovicích adaptoval oblíbenou vlastenecko-rytířskou pětiaktovou hru, původně německý text Josepha Schiffnera, přeložený a upravený Václavem Matějem Krameriem s názvem *Zdeněk ze Zásmuku se svými tovaryši aneb Rytíři v blanickém vrchu zakletí*. (Vlasák, s. 48) Toto Schiffnerovo dílo znamenalo snad největší oživení známé blanické látky, která se v budoucnosti dočkala mnoha nejen literárních zpracování.¹⁴

Matěj Kopecký na představení pozval i místního učitele Kapka a školní děti. Byla to veliká sláva, na premiéru do přeplněné krčmy dorazily i nejvýznamnější louňovické osobnosti. (Vlasák, s. 48)

---

¹⁴ Schiffnerův román *Zdeněk ze Zásmuku* (1798) vznikl v době, kdy to, co dříve žilo jen v ústní lidové tradici, se začínalo hojně šířit v tištěné podobě (knížky lidového čtení, kramářské písně). Od konce 18. století se kontakt mezi písemnictvím a folklórem stává přechodem, který uvědoměle a výchovně působí na lid. (Šmahelová, 1988, s. 47) To se týká i blanického proroctví, které dlouho žilo v ústní tradici mezi lidmi, ale docházelo i k jeho četným opisům a tiskům. Vznikaly různé varianty, avšak základ pověsti zůstal vždy stejný, a tím snadno zapamatovatelný a přenositelný.

Schiffner dosadil jako vůdce blanických rytířů Zdeňka Zásmuckého. Zdeněk se někdy v 16. století vydává na Blaník, o němž se doslechl, že tam řádili husité pod Žižkovým vedením a že zbořili blanický hrad. Říká se, že obránci hradu, v jejichž čele stál urozený rytíř a pevně věřící katolík Meinhard, padli a vešli do nitra hory, kde nyní spí a čekají, až budou moci v době největšího ohrožení vyjet na pomoc české zemi. Zdeněk je k vojsku přijat a spolu s Meinhardem stojí v jeho čele.

Zpočátku můžeme blanickou stopu vysledovat zejména v německy psané literatuře, ale brzy ji následovala i literatura česká, v níž se stále více uplatňovaly preromantické či romantické tendence. Zájem o fantaskní prvky, romantické prostředí, rozpor mezi skutečností a snem, tajemnost prostředí (horská krajina jakožto ideál romantického umění, vnitřek hory, v níž jistým způsobem ožívá naše minulost), to vše blanická látka, navíc s velkým vlasteneckým podílem, obsahuje, a tak není divu, že dobovému zaměření vyhovovala a objevovala se ve stále se zvyšujícím počtu nejen literárních zpracování. (Dudová, 2016)

1.2.2 Josef Kapek jako iniciátor prvního dětského divadla na Podblanicku

Právě Kopeckého vystoupením se nechal inspirovat učitel a muzikant Josef Kapek, který vyučoval v louňovické škole, kam nastoupil v roce 1842 po osmileté vojenské službě. Josef Kapek „*byl více muzikantem než učitelem. Proto v té době byla celá řada školáků v Louňovicích muzikanty. Ve svém živlu byl v kostele na kůru při zpívaných mších a o svátcích. O Vánocích sem přicházeli lidé z dalekého okolí i několik hodin pěšky. /.../ Takový vánoční zážitek /.../ nebylo slyšet ani ve velkém městě. /.../ Kantor učil čtení, psaní, počty, mluvnici, hudbu a zpěv. V kostele hrál na varhany, panu faráři vedl matriku a účetnictví.*“ Josef Kapek zemřel v roce 1866. (Holá, 2008, s. 9-10)

Pod vlivem Kopeckého představení nacvičil o jedné srpnové neděli, nedovídáme se však jakého roku, Josef Kapek hru Františka Pravdy *Učitel ve francouzském zajetí*. Tato **hra ze života dětí**¹⁵, považovaná za první hru s historickým námětem v divadle pro děti¹⁶, se odehrává v roce 1813 na vesnici. Děti zkoušejí různé taktiky (od uplácení hlídky penězi až po pokusy uplatit ji jídlem a opít ji), aby vysvobodily učitele, kterého zajali francouzští vojáci. Často **se tu děti navzájem poučují** a nedílnou součástí hry jsou i výčty znalostí. Tak například jeden z chlapců poučuje ostatní: „*/.../ Francouz je náš nepřítel. Ten Napoleon pořád válčí s naším císařem. Jednou prý už byl až na Moravě a tam u Slavkova nad námi zvítězil. /.../ Je tomu osm let. /.../ Pak zase přijel do Rakous a tam opanoval i Vídeň. To se stalo před čtyřmi lety. Před rokem táhl do Ruska, ale byl tam poražen a skoro všichni vojáci mu pomrzli /.../.*“ (Pravda, 1886, s. 9)

Hra je určena dětským hercům. Hraní dětí bylo ale v té době neobvyklé, jelikož dobové povolovací řízení ke hře dětí bylo dost složité. Z kroniky se bohužel nedovídáme, zda ve hře hrály i místní školní děti, ale je to pravděpodobné, protože jinak by všech šestadvacet dětských rolí, což je pro školní třídu jistě výhodný počet, museli převzít dospělí herci. Představení se podle mého názoru pravděpodobně uskutečnilo až po smrti Matěje Kopeckého (3. července 1847). Čím

---

¹⁵ Hry ze života jsou pokládány za nejstarší žánrovou oblast dramatiky pro děti. Charakterizuje je moralismus, schematičnost a nekomplikovanost děje i postav, malicherný konflikt vyřešený náhlým zlomem. Dětské postavy nezřídka konají nevěrohodné skutky. (Mačková, 2007, s. 14-15)

¹⁶ Další historickou hru na Podblanicku, konkrétně v Načeradci, školní děti hrály až v únoru 1914. Byla to historická hra Karla Rožka *Vítězství srdcí (Husité před Naumburkem)*. Hru uskutečnily společně s žáky pokračovacího kurzu. (OŠ a MŠ Načeradec, 1891-1949, volný list)

jiným vzdát hold obdivovanému člověku, než divadlem, jímž žil? Pokud by se Josef Kapek rozhodl vystoupit s představením právě na jeho počest, nejspíše by to vykonal krátce po úmrtí Kopeckého – v tom případě by byl možný i srpen roku 1847, není však pravděpodobné, že pokud by Pravda napsal hru v této době, Josef Kapek by měl k dispozici opis jejího rukopisu. Další možností je, že Kapek přišel s nápadem sehrát představení až po roce 1863, kdy byla hra oficiálně vydána. Datum uvedení by však nesmělo překročit rok 1866, tedy rok Kapkovy smrti.

Louňovice se tak dočkaly divadla s živými herci, což bylo v té době nevídané. Jeviště bylo postaveno na dvoře pivovaru, kulisy byly vyrobeny z vypůjčených prostěradel, opona z praporů a budka pro nápovědu z bedny od cikorky. „*Opodál jeviště byla postavena vysoká, hladce oloupaná jedle ‚máje‘, ve vršku ověnčená fábory a cukrovím, a chlapi lezli nahoru, aby něco z dobroty pro sebe urvali.*“ I přes technickou jednoduchost hra se zpěvy měla obrovský úspěch. Ve hře si zahrál samotný Kapek, ztvárnil v ní roli učitele. „*Vžil se do hry tak, že když došlo k scéně, kdy se vrací z Francie a sbor žáků ho obklopí a zpívá ‚Již tě máme, učiteli náš, tys naše blaho, velkou péči máš,‘ ronily se mu slzy z očí.*“ (Vlasák, s. 47-49) A i tato poslední poznámka je snad důkazem toho, že ve hře opravdu hrály školní děti.

1.2.3 Další Pravdovy hry v repertoáru podblanických dětských souborů

Dramatika katolického kněze, vychovatele a také průkopníka české venkovské prózy Františka Pravdy (vlastním jménem Vojtěcha Hlinky, 1817-1904) si získala velkou oblibu. Na Podblanicku se do konce 1. světové války objevily tři ze sedmi Pravdových her určených dětským hercům.¹⁷

Byl to již zmiňovaný *Učitel ve francouzském zajetí*, kterého hrály děti z Obecné školy v Libži na počátku prosince 1910 v rámci oslavy jubilejního věku Jeho Veličenstva a ve prospěch Zemské komise pro ochranu dětí a péči o mládež v Praze, a v březnu 1912 žáci páté třídy v Čechticích.

---

¹⁷ Ve shodě s *Humoristickými listy* (1880, s. 338) se většinou uvádí, že Pravda je autorem sedmi her pro děti, ale běžně se jmenují jen tyto: *Štědrý den*, *Učitel ve francouzském zajetí*, *Slepá babička*, *Král liliputánský* a *Svatý Mikuláš*. Jaroslavu Provazníkovi se však podařilo najít i zbylé dvě: *Před trhem* a *Pořádná Monika a nepořádná Háta*. (sdělení vedoucího práce)

V roce 1885 následovala *Slepá babička*, v níž účinkovali žáci Obecné školy v Trhovém Štěpánově „*a odrostlejší Ant. Kubát, syn p. Fr. Kubáta, měšťana ze Štěpánova, a Jos. Vendrová, dcera p. Jos. Vendra, učitele na odpočinku, vedením sboru učitelského.*“ Výkon žáků byl považován za velice zdařilý a výtěžek byl věnován na zakoupení školních pomůcek. (OŠ a MŠ Trhový Štěpánov, 1878-1911, s. 25-26) Úspěch *Slepé babičky* v Trhovém Štěpánově koresponduje s úspěchem jejího uvedení v Prozatímním divadle¹⁸, což dokládá Jan Neruda, který hru hodnotí jako „*pěkný to obraz dětské lásky rodinné, poskytující malým divadelním umělcům nejen sdostatek příležitosti, aby se nabytou již rutinou pochlubili, nýbrž i popudu k výrazu přirozeně vřelému a ušlechtilému.*“ (Neruda, 1958, s. 42)

Nerudova pozitivní kritika v mnohých možná vyvolá úžas, protože *Slepá babička* zcela **rezignovala na pravidla klasické dramatické výstavby**. Více se v ní mluví, než jedná – po téměř celá dvě dějství ze tří sledujeme domlouvání dětí na to, jak docílí vyléčení jejich slepé babičky, což se jim nakonec podaří. Je kladen **přílišný důraz na jazykovou a stylovou správnost**, jazyk je nebarvitý, text zavalený slovním balastem, čímž vznikají **neživotné dialogy**. To se ostatně netýká jen *Slepé babičky*, nýbrž i ostatních Pravdových děl a celkového stavu soudobé dramatiky pro děti.

Pravdův *Král liliputánský* ožil v březnu 1911 za velké divácké účasti na prknech Obecné školy v Pravoníně. Jedná se o nejdramatičtější a nejméně (napřímo) moralizující Pravdovu dětskou hru. To neušlo ani Janu Nerudovi, který v ní viděl obrovský posun dopředu, protože se zde Pravda „*zbytečného moralizování skoro úplně zřekl, zato vyniká mravní myšlénka tím bezprostředněji.*“ (Neruda, 1958, s. 102) Je tu **zřetelně daný společenský status dětí** – nejvýše stojí panské děti, na nikoho se ovšem nepovyšují, a nejniže dva ševcovští tovaryši - z nichž jeden, Petr, si nařiká na svůj úděl a chtěl by být pánem. Společenský střed tvoří lokaj Martin, jenž se nad ševce okatě povyšuje. Ve znamení „*Každý stav je ctihodný, je-li ctihodný člověk v něm*“ (Pravda, 1872, s. 61) panské děti Petra a Martina obelstí, uspí je, všichni se převléknou a vydávají se za lid z Liliputánského království, jemuž má vládnout Petr jako Osman Kara Mustafa, který přiletěl povětrím se sluhou Abdullem (s Martinem). Petrovi brzy královské

---

¹⁸ Dětské divadlo se v Prozatímním divadle rozvinulo na popud Jana Nerudy, který v lednu 1868 poukázal na dobovou praxi Josefovského divadla ve Vídni, kde se pořádala občasná dětská představení. (Neruda, 1954, s. 279) Ještě téhož roku se Vídni inspirovala Praha a režisér Josef Chramosta se ujal režie dětských představení. Kromě Pravdových her se na repertoáru objevila vánoční hra *V Betlémě* Nicholase Patricka Wisemana nebo *Matčina píseň*. (Neruda, 1958, s. 31-32, 42, 102-103)

povinnosti začnou přerůstat přes hlavu, navíc tu panují islámské zákony, jež by jakožto hlava státu měl dodržovat, to se však neslučuje s jeho křesťanským vyznáním, a tak se odmítá zákonům podřídit. Když se stejnou cestou (uspáním) dostane opět domů, prozře: „Nyní zcela jinak soudím o světě. Ono není všechno zlato, co se třpytí, a býti pánem, třebaš velkým pánem, jako já byl, má také své obtíže.“ (Pravda, 1872, s. 54)

Pravda svým dílem spíše vychovával, než by dbal na jeho uměleckou stránku. Je na něm sympatické, že si na rozdíl od mnohých současníků, všímal všedního života dětí, a tak se některé dětské hry staly součástí jeho dramatiky. Kromě toho je třeba ocenit, že se mu mnohdy alespoň náznakově podařilo propracovat charakteristiku postav. Vždy se ale nesetkával s vřelým přijetím svého díla – jeho *Svatý Mikuláš* byl odsouzen za to, že zobrazuje nebezpečné a nevhodné chování dětí (chudý chlapec Liguriáš vezme jednomu z panských dětí ořechy z mikulášské nadílky a sní je), neboť podle učitele Antonína Konstantina Vítáka divadlo děti učí „/.../ *napodobovati povahy a jednání traktérů takových, jež opravdu jsou následování hodny /.../*.“ (cit. in: Brožová, 2010, s. 81-82)

1.2.4 První čtvrtina 20. st.: Hry ze života dětí stále aktuální

V souladu s dobovou zvyklostí se pořádaly divadelní produkce z děl Josefa Rennera (1844-1892), Josefa Baara (1835-1907), Jana Karla Hrašeho (1840-1907) a Josefa Karla.

Stále se výtěžků z představení používalo buď k charitativním účelům (pro dětské domovy, na sirotky, pro polévkové ústavy, pro Zemskou komisi na ochranu dětí), nebo pro účely školy (na nákup školních pomůcek, vybavení školní knihovny, ale někdy i na zakoupení loutek pro loutkové divadlo, jako tomu bylo v případě uvedení hry *V pohádce* od neznámého autora v Trhovém Štěpánově 1918). (OŠ a MŠ Trhový Štěpánov, 1911-1923, s. 168)

10. května 1881, v rámci oslav sňatku korunního prince Rudolfa a belgické princezny Stefanie, děti Obecné školy Křisoudov sehrály *Dětský výlet, dramatický žert v jednom jednání od Josefa Rennera se zpěvy*. Slovo „dramatický“ zní v názvu nepatřičně – na *Dětském výletu* není nic dramatického, je to jen šňůra písni naroubovaných na linku postupného scházení se dětí ze čtyř rodin v lese, kde si zahrají několik dětských her (např. na zátočky), pojedí něco dobrého a

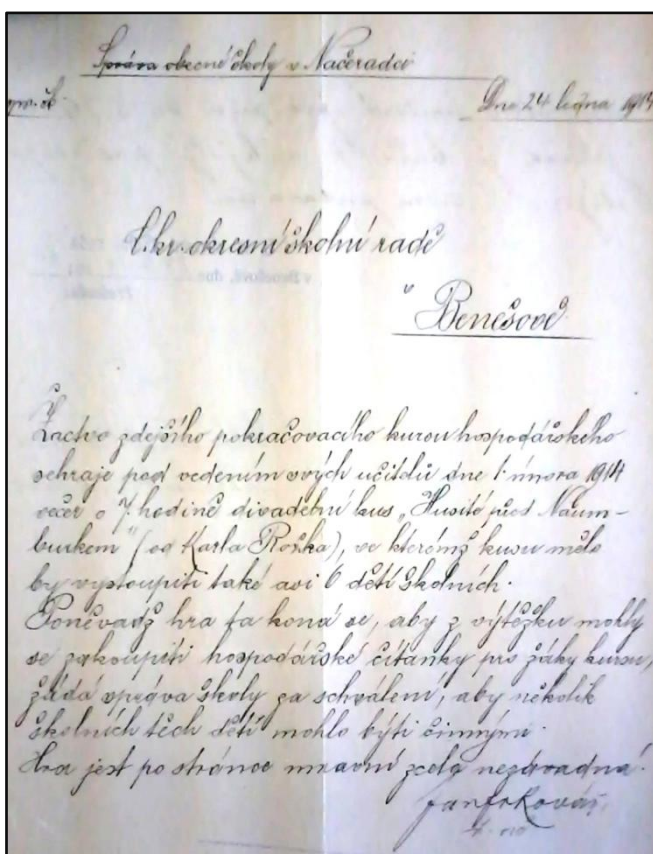
zahrají a zazpívají si písně (mj. *Žežulinka kuká, Měla jsem holoubka, Pomněnečky, Slovan jsem a Slovan budu*). A každé dítě samozřejmě musí dlouhosáhle okomentovat, jak se na setkání těšilo, a dodat tomu **vědomostní a vlastenecký zřetel**: „*Já se též těšila s dětinnou radostí na dnešní den, vždyť je tento hájek tak příjemný. /.../ V pozadí objevují se zraku našemu v mlhavé dáli vysoké hory, které tvoří přirozené hranice naší země. Vskutku, země česká je malý ráj! – A v tom ráji jsme se zrodili, zde žijeme, těšíme se s otcem i matičkou, s bratry i sestrami, těšíme se z boží přírody. /.../.*“ (Renner, 1913, s. 53)

Baarova hra *Cizinci o štědrém večeru*, uvedená dětmi v Postupicích za vedení řídicího učitele Josefa Martínka, spoluřízení učitele Jana Houdka a pomoci několika slečen, je typická vánoční hra ze života dětí té doby s dominující myšlenkou, že máme být ke každému laskaví, protože cokoliv jen jednomu z nejmenších učiníme, učiníme samotnému Ježíši. A tak lépe situované děti pomohou potřebným a poskytnou nocleh a něco teplého do žaludku dvěma malým dráteníkům, dvěma cikánům, vojákovu a také dvěma sirotkům, kterým se původně dočasné útočiště nakonec stane domovem. Většinu hry tvoří **písně neposouvající děj**, a tak hra opět vytváří **dojem besídkových hudebních čísel propojených příběhovou linkou**. Nezpívá-li se, k čemuž se vždy přímo vyzývá slovy „*zazpívejme si tu píseň*“, častují se děti morálními a náboženskými poučkami. Hra se v Postupicích hrála dvakrát v období Vánoc 1905, jak jinak než za účelem získání peněz, tentokrát ve prospěch školskému podpůrnému spolku.

Vlastenecké téma a téma vojenské cti se otevírá na pozadí války v roce 1866 v činohře se zpěvy o třech jednáních *Láska k vlasti* od středoškolského učitele a spisovatele Jana Karla Hraše. V předehře s příznačným názvem *Na bojišti* sleduje skupina tří dětí skrytá v lese útržky boje na česko-kladském pomezí. V boji je raněn pruský důstojník, nepřítel české země, ale děti mu ve znamení „*Milujme nepřátele své a číňme jim dobře*“ (Hraše, 1905, s. 12) pomohou. Nic zásadního v dramatickém smyslu slova se ale neděje, děti jen čekají na příchod vojákovy matky, aby mohly vyřídít jeho pozůstalost, a se vši úctou ho pohřbí, neboť „*ve skleslém vojínu, ať přátelském nebo nepřátelském, ctíme vzor povinnosti vojenské*“ (Hraše, 1905, s. 42), a hrají si na vojáky a zpívají vlastenecky a vojensky laděné písně, to vše za doprovodu **zbytečného verbalizování a frází o cti a vlasti**. *Lásku k vlasti* hrály roku 1910 na Podblanicku děti ve dvou školách – v Křivsoudově a dvakrát dokonce v Trhovém Štěpánově.

Některé z dětských her uváděných v kronikách nelze dohledat, je možné, že vznikly přímo na půdě daných škol, ale jejich scénář se nedochoval. To je případ her *O loutce*, *Venkovská hospodyňka* a *O doktoru*, které se staly součástí programu oslavy Dětského dne k oslavě 80. narozenin Veličenstva (1910) v Horní Lhotě. (OŠ Horní Lhota, 1940-1945, 1910/1911¹⁹) Domnívám se, že vzhledem k velmi nabitému programu šlo spíše o krátké etudy, takže scénář vlastně ani nemusel vzniknout, stačilo je pouze zafixovat. Další nedohledatelné texty se objevily na repertoáru Obecné školy Trhový Štěpánov. Jsou to: *V cikánském zajetí* údajně od jakéhosi H. Koliska (hráno 21.12.1913) a *Za frontou* z pera štěpánovského učitele Františka Kozíka (hráno roku 1917 ve prospěch válečného sirotka). Příznačný název hry poukazuje na fakt, že vedoucí divadelních kroužků vždy jen nepřebírali hotové hry jiných autorů, ale čas od času jejich prostřednictvím reagovali na soudobé dění, navíc právě v Trhovém Štěpánově válečným děním do slova žili, a jako jedna z mála škol, právě ta štěpánovská vedla samostatnou válečnou kroniku.

1. OŠ a MŠ Načeradec: Žádost o povolení hry *Husité před Naumburkem*, 1914.

2. OŠ Hrádek: *Dopis císaři*, 1915.

¹⁹ Kronika není číslována, proto viz podle školního roku.

Hry s historickou tematikou *Husité před Naumburkem* literárně činného učitele Karla Rožka se těsně před vypuknutím první světové války chopili žáci hospodářského pokračovacího kurzu s pomocí šesti dětí z obecné školy. Je to zároveň doklad toho, že o provozování divadla s dětmi se muselo žádat okresní školní rada a ubezpečit ji, že „*hra jest po stránce mravní zcela nezávadná.*“ (OŠ a MŠ Načeradec, 1891-1949)

O hraní krátké dvouaktovky *Dopis císaři* dětmi II. třídy ze školy v Hrádku (12.12.1915) se vedle jmen účinkujících dovídáme, že ji hráli na improvizovaném jevišti ve třídě. (OŠ Hrádek, 1914-1939, s. 14-15) Jak přesně vypadalo, o tom se kronika nezmiňuje, ale napoví nám přiložená fotografie a také různé prameny, které hovoří o sestavování provizorního jeviště kupříkladu z desek položených na bečky od piva, o oponě z prostěradel a o svícení svíčkami. **Za každou cenu převládala snaha vytvořit co nejvěrohodnější divadelní prostor.**

Ve školním roce 1917/1918 se na Obecné škole v Horní Lhotě patrně konala další besídka. Kronika totiž zaznamenala, že v jednom dni, s velkou pravděpodobností v období vánočních svátků, žáci vystoupili s bohatým programem – žák J. Cuchý přednesl báseň *Orám, orám*, A. Rychetníková Sládkovu *Malou švadlenu* a J. Heřmánek *Rodné brázdy* taktéž od Josefa Václava Sládka. V ten nejmenovaný den se konalo i dětské divadlo *Sirotkův štědrovečerní dar* autora Josefa Karla, který nijak nevybočuje svou schematicností či zidealizovaností postav z proudu soudobých her s vánoční tematikou. A i v tomto případě byl školní kronikář netypicky sdílný, protože vyjmenoval účinkující děti II. třídy: Anastázie Sezemská, Antonie Sezemská, A. Rychetníková, Anežka Pospíšilová, Marie Klimperová, Josef Prokop, Jar. Prokop, Josef Jelínek. (OŠ Horní Lhota, 1940-1945, 1917/1918)

1.2.5 Objev fenoménu jevištní pohádky

Pohádka zpočátku nebyla určena dětem, měla neintencionální charakter. Trvalo dlouhou dobu, než se dostala do dětské četby. Do cesty se jí stavěly překážky ideového, pedagogického a výchovného charakteru, a tak se začala přijímat za žánr vhodný pro děti až v 19. století a postupně se těšila čím dál větší oblibě, která vyplývá z „*jej ideových, kompozičních a estetických (jazykových) hodnot. Obsahuje obrazy čarovného světa, odlišného od světa dospělých. Má dramaticky skříbený, dynamicky stupňovaný dej, dominující úlohu v nej má fan-*

tastický prvek. Postavy rozprávky sú jednoduché, psychologicky nekomplikované, ale dostatočne zaujímavé, zasadené väčšinou do exotického, rozprávkového prostredia." (Sedlák, 1981, s. 17)

V souvislosti s vyčerpáním her ze života dětí a také s tím, že se pohádka na přelomu 19. a 20. století stala dětskou četbou, od 70. let 19. století vznikalo více a více pohádek jevištních, které byly ovlivněny zejména díly obrozeneckých a dramatiků Václava Klimenta Klicpery a Josefa Kajetána Tyla, u nichž více než pohádkové postavy a motivy převládaly motivy a postavy z pověrečných povídek. (Machková, 2016, s. 10) Jejich dramata navíc dávala prostor pro zpěvní party, balet, bohatou kostýmní a dekorační výpravu a vizuální efekty. To všechno se stalo nedílnou součástí dětského divadla, **důraz na efekt** byl stavěn na první místo.

A tak v prosinci 1910 uvedli žáci páté třídy Obecné školy v Čechticích *Sněženku* Otakara Smrčky napsanou podle Karla Augusta Görnera. Hra vyžaduje bohatou scénografii, vlastnosti postav jsou tu přímo řečeny („*To je možná, a to by její pýcha nesnesla, proto také se o Sněženku bojím.*“ Nebo: „*Nic zlého ode mne jsi nezakusil, / já pečovala o tě, donášela / jsem tobě čerstvých bylin léčivých, / když na lovu sis ruku roztříštil. /.../ Ach, Ivane, hled', dcera královská / zde objímá teď tvoje kolena / a žebrá – slyšíš? – žebrá o svůj život! / Mně zlo je cizí, dobru jen jsem žila. /.../*“). (Görner-Smrčka, 1910, s. 7, 13) Ve Smrčkově dramatisaci je stále silný výchovný prvek – v postavě Sněženky je možná až násilně zdůrazněna pokora.

Na tradici pohádkových her v tomtéž roce navázala Měšťanská škola ve Vlašimi s Flosovou báchorkou s dobově oblíbenými zpěvy *V zajetí skalních mužíků*, bylo to divadlo, které „*působilo na mladistvé mysli neobyčejným dojmem*“ a představení se muselo ještě dvakrát opakovat. (OŠ a MŠ Vlašim, 1908-1952, s. 14) Onen neobyčejný dojem byl zřejmě zapříčiněn **bohatou vizuální efektností**. Autor se rozsáhle rozepisuje o tom, co má mít která postava oblečené, jak co vyrobit, nechybí ani podrobný taneční návod: „*Při zpěvu houpají se do taktu, při refrénu zdvihají džbánky a otáčejí se. Při druhé vložce ,Jsou džbánky plničky' jdou chlapci proti děvčatům; na to ,do kaple atd. 'ustupují chlapci postupujícím děvčatům. Když se otevře skála, /.../ děti padnou tak, aby kolem nich mohli mužáci obejít a utvořit kruh.*“ Doporučují se i baletní čísla. (Flos, 1918, s. 6-7) Navíc hra působí dojmem, jako by dramatické napětí mělo vyvolat množství po-

stav - přímo pojmenovaných je devatenáct, ale k nim samozřejmě náleží ještě další víly, vesnické děti, lesní zvířátka, tanečníci, akrobati a kouzelníci. Je to spíše „velkolepá“ show zacílená na přitáhnout co největšího počtu diváků, a tím i získání co možno nejvyššího peněžního zisku.

Do konce 1. světové války se jiné hry než pohádkové na Podblanicku nehrály. V Trhovém Štěpánově se roku 1911 a 1912 dokonce pořádaly jakési pohádkové kroužky. Podle nepříliš podrobného záznamu v kronice se zdá, že byly založeny na besídkovém principu – součástí programu byly pohádky, přednášenky a písně, více informací v kronice není. (OŠ a MŠ Trhový Štěpánov, 1911-1923, s. 12)

V tomto období se na Podblanicku začíná objevovat soudobá zřejmě nejvyšší dramatika učitelky Vojtěšky Baldessari Plumlovské (1854-1934). Poprvé o Vánocích 1912, když místní učitelé hrají pro děti *Zlatou husu*. Autorka často využívá motivy lidových pohádek a pověstí. Například loutková báchorka *Honza pán*²⁰, uvedená kolem roku 1918 školními dětmi v Postupicích a Křivsoudově, je založena na motivu pohádky o tom, jak se Honza učil bát. Ve shodě s Drahomírou Čeporanovou (1970, s. 19) ve hře nalézám i odkazy na pověsti o hradech a jejich zjeveních. Objevuje se tu i postava Kašpárka, vymyká se však většinovému dobovému pojetí her, v nichž Kašpárek vystupuje. *Honzu pána* spíše dozdobuje, není hlavní postavou a ani se neuchyluje k ohraným gagům.

Proti pohádkám se v roce 1913 v časopise *Úhor* zaměřeném na literaturu pro děti zvedla vlna kritiky. Quido Maria Vyskočil nezavrhl pohádku jako takovou, ale stavěl se proti takové, která se „u nás často za pohádku pro děti vydává a hraje“, ale „s vlastním půvabem báchorkovým nemá téměř nic společného.“ (cit. in: Machková, 2016, s. 10) Vyskočil ocenil uměleckou hodnotu pohádky, ale zároveň zpochybnil její podstatu, když vyslovil myšlenku, že oddaluje „mysl teprve vyspívající od skutečného života“. (cit. in: Machková, 2016, s. 10) Drastické a hrůzostrašné motivy pohádek zvedly ze židle Jaroslava Petrboka, který si kladl otázku, zda „je vůbec třeba, aby naše moderní dítě četlo si takové odporné věci, jako je lidožroutství, sekání hlav, popravování“ a zda „jsme na tom tak zle, že nemáme pro děti nic lepšího, tj. objektivního ve smyslu XX. století?“ (cit. in: Vyhlídal, 2004, s. 180) Pohádky samozřejmě měli řadu zastánců, kteří se snažili prosadit jejich klady.

---

²⁰ Autorka napsala ještě jednu téměř totožnou pohádku, tentokrát činoherní – *Honza v zakletém zámku*. V té Kašpárkovu funkci Honzova pomocníka přejímá stařec Havran, liší se zjevení na hradě a své místo tu má i vzkvétající láska mezi Honzou a Barunkou.

Zdá se, že situace na Podblanicku se diskuze o pohádce nedotkla, neboť jak je vidno z předchozích řádků, nedlouho poté se pohádka hrála. A nepřestala se hrát ani v nové republice.

2. MEZI DVĚMA SVĚTOVÝMI VÁLKAMI

2.1. DOBOVÝ KONTEXT

2.1.1. Historické souvislosti

Vznik Československé republiky byl jen jednou z mnoha geopolitických změn, které po první světové válce proběhly. Nový stát fungoval na přejatém rakousko-uherském zákonodárství. Byly zrušeny šlechtické tituly a byl přijat zákon o osmi-hodinové pracovní době. Podle Tomáše Garrigua Masaryka občané „*bez rozdílu stavu, náboženství a národnosti /.../ mají dánu možnost vybudovati vzorný demokratický stát, jehož úkolem bude starati se o zájmy všeho svobodného samosprávného občanstva.*“ (cit. in: Čornej, Pokorný, 2003, s. 44) Nová Ústava Republiky československé (1920) se inspirovala ústavou francouzskou, švýcarskou a americkou. Za oficiální byl prohlášen jazyk československý a byl vydán zákon o organizaci státní správy.

Problematická byla situace německého obyvatelstva, které se postavilo proti nově vznikajícímu státu, a někteří němečtí vůdci se snažili o vymezení plně uzavřeného německého jazykového území. Až tragicky zaostalou se v porovnání s českými zeměmi jevila Podkarpatská Rus. Neméně problematické bylo začlenění Slovenska. Ačkoliv se pokus o vytvoření jednotného československého národa nijak nesnažil potlačit národní identitu Slováků, praxe se projevovala jinak – česká společnost měla nejen početní, ale i politickou a kulturní převahu.

Československo se v oblasti mezinárodních vztahů značně orientovalo na Francii. Zahraniční politika s Ruskem se nesla ve znamení neintervence do ruských záležitostí. Velkou událost znamenaly první demokratické volby do parlamentu v květnu 1920. Podle všeobecného a rovného volebního práva volily i ženy. Nejúspěšnější byla československá sociální demokracie, která měla výsadní postavení i v mnoha podblanických obcích. To se ale brzy začalo měnit, a tak např. v Načeradci v roce 1923 vyhráli obecní volby agráři (Procházková, 2006, s. 98) a v Kondraci v říjnu 1929 při volbách do poslanecké sněmovny obsadili přední příčku lidovci, v poměrně těsném závěsu za nimi agráři a sociální demokraté byli odsunuti až na poslední místo. (Hauser, 2004, s. 126-127)

Československo ve 20. letech 20. století patřilo k nejvyspělejším státům světa. Rozvíjel se průmysl, zemědělství a zvyšoval se technický pokrok – docházelo

k elektrifikaci venkova, na Podblanicku, které stále zůstávalo chudým zemědělským regionem, v porovnání s ostatními regiony velmi pozvolně – v Dubu byla elektrifikace dokončena v roce 1928, v Kondraci roku 1930 (Hauser, 2004, s. 127), v Načeradci v květnu 1931 a v Horní Lhotě dokonce až roku 1942. (Procházková, 2006, s. 101)

24. října 1929 začala krachem na newyorské burze světová hospodářská krize. Nejzávažnějším důsledkem krize byla vysoká nezaměstnanost. Demokracie ve stávající podobě byla mnohými skupinami obyvatel chápána jako slabá a neefektivní. Proti demokratickým formám se stavěli komunisté, fašisté a nacionalističtí extremisté. Slovenská lidová strana Andreje Hlinky volala po slovenské autonomii. V německém prostředí měla největší sympatie Sudetoněmecká vlastenecká fronta v čele s Konrádem Henleinem. (Čornej, Pokorný, 2003, s. 52-53)

Nacisticky zaměřené Německo posilovalo své pozice (např. obsazení pásma v Porýní, vypovězení smlouvy z Locarna o uspořádání hranic, uzavření spojení s Itálií). Západoevropské velmoci tomu jen přihlížely a začaly praktikovat politiku usmiřování Německa. (Harna, 2008, s. 331) Na to reagoval Edvard Beneš uzavřením smlouvy se Sovětským svazem, který měl přijít Československu na pomoc, pokud tak učiní i Francie. Po Masarykově abdikaci v roce 1935 nastoupil do prezidentského úřadu Edvard Beneš. V březnu 1938 zabral Adolf Hitler Rakousko. Francie a Velká Británie se chtěly vyhnout válce, kterou Adolf Hitler neustále vyhrožoval, nakonec Německu nabídly odtržení pohraničí Československa a jejich připojení k Německu, což bylo zpečetěno mnichovskou dohodou z 29. na 30. září 1938, navíc bez účasti Československa. Demonstrace a mobilizace obyvatel neměly žádný účinek. Edvard Beneš brzy abdikoval, na počátku října 1938 se osamostatnilo Slovensko, pak Podkarpatská Rus a prezidentem státu Československo se stal Emil Hácha.

Činnost některých stran (mj. Komunistické strany) byla pozastavena. Vláda na základě tzv. zmocňovacího zákona mohla dokonce měnit ústavu. Československo se snažilo s Německem vytvářet dobré vztahy, což nenašlo kladnou odezvu, neboť Hitlerovým cílem bylo ovládnutí státu. K tomu mu pomáhala Hlinkova politika, které se podařilo ve shodě s požadavky Adolfa Hitlera vytvořit Slovenský stát. A tím už nic nebránilo německé okupaci republiky. (Čornej, Pokorný, 2003, s. 53-57)

2.1.2. Podblanické školství v celonárodním kontextu

Vznik nového státu znamenal i změny v legislativní úpravě školství, pro školství jako takové však nebyly zásadní – stále zůstávaly v platnosti školské zákony z rakousko-uherského období. Postupně začalo postátňování škol, v roce 1919 byl zrušen celibát učitelek, školy už neřídila církve, takže se učitelé už povinně nemuseli účastnit bohoslužeb. Pro děti národnostních menšin byly zakládány tzv. menšinové školy, na středních školách se omezil rozsah výuky náboženství a více prostoru dostaly přírodní vědy a mateřský jazyk. (Kováříček, Kovářičková, 1989, s. 13-14)

Přijetím tzv. Malého školského zákona, který vyšel v platnost 21. srpna 1922, byla stanovena povinná osmiletá školní docházka, došlo ke zrušení úlev v docházce, do vyučování byla zařazena občanská nauka a chlapecké ruční práce. Zákon také zaručoval rovnocennost obsazování žen a mužů v učitelských sborech. (Váňová, 2007, s. 79-80)

Ministerstvo školství a národní osvěty, nejvyšší správní orgán v oblasti školství, od roku 1920 organizoval místní školní rady zřizované v každé obci se školou, okresní školní výbory, pro menšinové školy místní školní výbory, ve statutárních městech městské školní výbory a nejvýše postavené zemské školní rady. Od roku 1935 se na základě zákona o újezdních měšťanských školách zřizovaly v obcích, ve kterých újezdní měšťanské školy byly, tzv. újezdní školní rady, které spravovaly školní obec i školní újezd najednou. (Janák, Hledíková, 2005, s. 420-421)

Dobudování sítě měšťanských škol dokládá i situace na Podblanicu. Do roku 1919 se datuje vznik Měšťanské školy ve Vlašimi a v Načeradci, do roku 1920 v Divišově a do roku 1923 v Trhovém Štěpánově. (Petráň, 1985, s. 192) Např. v Trhovém Štěpánově se jednalo o měšťanskou školu smíšenou (navštěvovali ji chlapci i děvčata) a dvoutřídní, přičemž místní obecná škola byla zredukována na čtyřtřídní a obě školy se dostaly pod jednu správu. Ve školním roce 1924/1925 byla otevřena i třetí třída. V období mezi dvěma světovými válkami ji navštěvovalo až 350 dětí. (Vrbický, 2012, s. 14)

V období první republiky proběhly ještě některé změny v oblasti středních škol, ty však pro nás nejsou důležité. Zajímavé je, že se v té době objevovaly nápady k provedení další školní reformy, která měla sblížit měšťanské školy a

nižší střední školy. Byla to např. tzv. **příhodovská reforma** pojmenovaná podle docenta Filozofické fakulty Univerzity Karlovy Václava Příhody. Ten se inspiroval cestami po Spojených státech amerických a navrhl reformu o dvou částech: vnější a vnitřní.

Vnější reforma poukazovala na nedemokratičnost školského systému z toho hlediska, že dosavadní systém neposkytoval rovné podmínky ke vzdělávání dětí z různých vrstev. Proto navrhl třístupňový systém vnitřně diferencované školy. První stupeň měl být zastoupen obecnou školou, druhý školou měšťanskou a nižším stupněm středních škol, třetí stupeň měly tvořit sloučené dva vyšší stupně středních škol. Příhodova navržená reforma mluvila i o zavedení diferencovaných vzdělávacích programů, díky nimž se mělo dostat vzdělání dětem s různorodou úrovní nadání v různých oblastech.

Vnitřní reforma zmiňovala individualizované vyučování, skupinové vyučování a samoučení. V případě, že by žák v nějakém předmětu neuspěl, nově by nemusel opakovat celý ročník, ale pouze tento předmět. K uskutečnění reformy nedošlo, a tak školský systém zůstal téměř totožný se systémem z dob monarchie. (Váňová, 2007, s. 81-82)

2.1.3. Soudobá literatura pro děti a mládež

Poválečná situace v nové republice přinesla kvantitativní rozmach v literatuře nejen pro děti. Nově vydobytá národní samostatnost s sebou přinesla úvahy o chápání vlasteneckého zaměření literatury pro děti a mládež. Vlastenectví dominovalo dětské literatuře i v dobách předchozích, a to „*v přímé návaznosti na základní tradice národního obrození, jež měly ovšem i svůj charakter revoluční a společenský*“, ale nyní vlastenecké zaměření spíše „*degradovalo v povrchní nacionalismus, ztrácející svou společenskou a zároveň i uměleckou intenzitu.*“ (Chaloupka, 1984, s. 102)

Na počátku dvacátých let 20. století do některých literárních děl zasahoval tzv. legionářský mýtus. Jinak byla literatura pro děti a mládež chápána jako společensky potřebná a umělecky i významově rovnocenná tvorbě pro dospělé. Takový náhled na dětskou literaturu se objevil už na přelomu 19. a 20. století ve stati *Literatura pro děti a mládež* Aloise Mrštíka a Jaroslava Petra, kde odmítli nevkus a prvořadé didaktické pojetí literatury pro děti. V literatuře pro děti se

vedle společensko-kritického směru dětské literatury formoval umělecký směr, který chtěl v dětech vychovávat zájem o umění. To všechno ještě před válkou vyústilo ve vznik první kritické revue pro literaturu pro děti a mládež *Úhor*.

V dramatické tvorbě pro děti však stále ve velké míře převažovala její výchovná a zábavná funkce, jako by ani nemuselo „jít o umění, či dokonce, že o ně ani jít nemá, protože uměleckost může nanejvýše oslabit instruktivní či zábavné funkce dětské četby.“ Dětská literatura má využívat umělecké postupy, „avšak s mírou, která by nenarušila její spíše pragmatické poslání.“ (Chaloupka, 1984, s. 103)

Autory dětské literatury, divadelní hry pro děti nevyjímaje, byli převážně učitelé. Vedle záplavy komerčních textů se zejména ve 30. letech objevují mnohem konfliktnější, dramatičtější, humornější i poetičtější tvary. Dětská literatura se dostává do těsnějšího propojení s literaturou pro dospělé v několika rovinách – autorské, stylové i tematické. (Čeňková, Peterka, 2004, s. 367)

Velký vliv na šíření dětské literatury měly v meziválečné době dětské časopisy. Školy v Načeradci a ve Vlašimi odebíraly *Malého čtenáře*, který otiskoval dobrodružné povídky a jiné příběhy určené různému věku dětí, byl žánrově, stylově i autorsky bohatý. Děti četly také časopisy mezinárodních organizací – pro Červený kříž časopis *Lípa* (na Hrádku, v Tehově), *Radost* (v Tehově, na Hrádku, ve Vlašimi) a *Měsíčník Dorostu Červeného kříže* (v Pravoníně), pro Sokoly *Vzkříšení* (ve Vlašimi, v Načeradci), *Věstník sokolský* (v Trhovém Štěpánově) a *Sokolské besedy* (v Pravoníně). Obecná škola v Tehově vybavovala školní knihovnu vlastivědným titulem *Naše republika*. Z výrazně komerčních časopisů se na půdě podblanických škol objevily „novinové“ *Děti republiky* (v Načeradci) a *Mladé snahy* (na Hrádku), které tiskly velké množství reklam. (Švec, 2014, s. 111)

Podblanické školy dále odebíraly tyto noviny časopisy: *Zlatá brána*, *Klas*, *Mladý svět*, *Skřivánek*, *Zálesí*, *Naše Kampelička*, *Dívčí práce*, *Mládí*, *Volná myšlenka*, *Havlíček*, *Československé noviny*, *Skaut-junák*, *Těsnopisné rozhledy*. Paletu doplňovaly regionální časopisy nebo sborníky – podblanické školy odebíraly časopisy *Pod Blaníkem* (v Načeradci, v Tehově, v Trhovém Štěpánově), *Mladá stráž* (v Načeradci), *Zpravodaj sokolské župy blanické* (v Trhovém Štěpánově).

Učitelé mohli čerpat z časopisů *Pedagogické rozhledy*, *Český učitel*, a *Časopis Československé obce učitelské*. Všechny tyto časopisy odebírala školní knihovna v Trhovém Štěpánově.

2.2. DĚTSKÉ DIVADLO NA PODBLANICKU: VE ZNAMENÍ REALISTICKÉHO ILUZIONISMU

Meziválečná doba přinesla spolu s rozšířením kulturní činnosti několika spolků i rozkvět podblanického dětského divadla, alespoň pokud se týká kvantity. O inscenační práci se, kromě toho, že někdo něco „nacvičil“ nebo že „hra i kostýmy byly velmi pěkně provedeny“, nic nedozvídáme. Přihlédneme-li k typům her, jaké si školy vybíraly, s velkou pravděpodobností přetrvávala **co možno nejrealističtější iluzivnost**. Dětské divadlo nejspíše bylo nápodobou dospělého divadla.

Oblíbenost dětského divadla stoupala i v řadách publika. Obrovské nadšení vzbudilo vůbec první dětské divadlo ve Slavětíně, kde 17. června 1934 sehráli žáci místní obecné školy ve spolupráci s Dorostem Československého kříže Průchovu pohádkovou hru *Kouzelný prsten*. Návštěvnost představení byla vysoká, a to i přesto, že „byla zrovna nejpilnější senoseč. U pokladny bylo vybráno celkem 170,10 K, na naše poměry dosti. Ještě více potěšující byl výsledek morální. Zejména starší lidé, kteří viděli děti hrát prvně, si libovali, jak se jim to líbilo a že děti ve Slavětíně konečně také hrály.“ Výtěžek z představení byl použit na zaplacení speciálně ušitých kostýmů pro rusalky, které se tím staly první součástí dětského divadelního fundusu. (OŠ Slavětín, 1899-1940, s. 211)

Dětské divadlo, i přestože ho velké množství škol provozovalo za účelem získání finančních prostředků, začalo být pokládáno za něco, co „není účelem samo sobě, nýbrž částí dnešní školské práce, která se ubírá cestami poněkud jinými, než v dobách našich otců. Dětské veřejné vystoupení je jejich radostí, má svou výchovnou hodnotu zejména tím, že vede k snahám ušlechtilým a tím přímo paralyzuje vliv zhrubnutí u dětí dospívajících a dorostu.“ (OŠ Slavětín, 1899-1940, s. 209)

Vedle příležitostných (Den lidské lásky F. K. Janovského v roce 1936 v Louňovicích pod Blaníkem a *Vánoční země* Franka Weniga v roce 1937 tamtéž) a četných pohádkových her se na scéně objevily i některé hry ze života, jako je dětská veselohra *Kdo uteče, vyhraje* Jaroslava Proška (1938 v Chotýšanech) ne-

bo *Začarovaná země* Karla Drimla (3. května 1925 v Libži), díky níž si děti zapamatují „*mnohou velecennou poučku zdravotní*“ a dospělí „*upozorní nenápadně na leckterý vlastní poklesek proti zdravému způsobu života.*“ (Driml, po r. 1922, s. 8) Vystupují tu postavy jako Nečistota, Choroba, Nevědomost, Zkažený vzduch, zloduch Alkohol nebo víla Čistota. Jejich prostřednictvím jsou děti poučovány o hygieně a zásadách zdravého způsobu života: „*Bacily se množí v měkkém ulic prachu. / Lidé nevědí to. – Na co tolik strachu? / Viděla jste která, že si děti myjí / ruce před jídlem? Já ne – co s nimi žiji. /.../ Nebo plivátka? I kde tan luxus mají? / Přece kolem sebe všechno poplivají. /.../ Co pak oni vědí, co se v slině kryje? / Souchotin že být tam mohou bakterie? /.../*“ (Driml, po r. 1922, s. 29)

Jako doprovod lidových tradic se na Podblanicku hrály drobné scény. V Postupicích o Květné neděli roku 1925 děti předvedly scénu *Smrtka*, pravděpodobně od Karla Drimla, a „*v národních pestrých krojích provedly děti případné zpěvy i celou scénu na náměstí velkém i na náměstí malém.*“ Tatáž škola připravila *Vzkříšení přírody* (24. března 1929) a *Topení smrti* (1931). (OŠ Postupice, 1921-1940, s. 43, 60, 773)

3. OŠ Postupice: *Topení smrti*, 1931.

2.2.1. Příležitostné hry ve jménu osvobození

Vznik nového státu vyvolal velkou euforii. Nový prezident Tomáš Garrigue Masaryk se stal uctívanou hlavou národa, jeho „tatíčkem“. Stejný obdiv náležel i českým a slovenským legionářům, kteří bojovali na straně Dohody proti Rakousku a Německu za svobodu vlasti. Zasloužili se o to, že se Československo ocitlo na straně vítězné koalice, do paměti lidí nejmórazněji vstoupila jejich účast v bitvách v Rusku, zejména u Zborova (Holý, 2008, s. 560), a tak byli oslavováni i v různých literárních počinech, které **se** však často **vyznačovaly bezduchostí a frázovitostí**.

Také na Podblanicku se v období první republiky několikrát objevily hry upomínající legionáře a Tomáše Garrigua Masaryka. Nejčastěji uváděnou hrou s touto tematikou byla Průchova vlastenecká hra ve třech jednáních se živým obrazem *Pro tatíčka presidenta*. Poprvé se jí zhostili žáci Obecné školy v Křivsoudově v rámci oslavy prezidentových 70. narozenin. Ještě téhož roku ji uvedli v Pravoníně a hra se pak postupně objevovala až do roku 1935 v Libži, v Horní Lhotě, v Radošovicích, v Čechticích, ve Vlašimi a v Louňovicích pod Blaníkem. Hra je postavena na klasickém půdorysu tehdejších příležitostných her s legionářskou tematikou – sledujeme osud rodiny, jejíž otec bojuje v legiích, o chod domácnosti se stará matka, která dá po válce svou dceru Vlastu do české školy. To se ovšem nelíbí německému řediteli továrny Roubitschekovi, který ji za to vykáže z práce i z bytu. Tomu předchází matčina a Roubitschekova debata o českém jazyce:

„Roubitschek: /.../ Vaše dcera nebyla dnes ve škole.

Brejchová: /.../ Byla – jenže v naší škole, české – ne ve vaší německé.

Roubitschek: Aha, už jsme u toho (Postoupí k ní blíže, tiše, ale výrazně) Proč pak jste ji neposlala zase k nám, co?

Brejchová: Proč? Protože je od narození Češkou jako její otec i matka.

Roubitschek: /.../ Kampak se s českým jazykem dostane - /.../ rád bych věděl! Nejdál za stodolu!

Brejchová: Myslíte? Podle mého soudu se s českým jazykem dostane dál než s vaší němčinou! /.../ Ty časy už minuly, kdy německá řeč byla kněžnou a naše popelkou; ty časy už minuly!“ (Průcha, 1921, s. 22-23)

Druhou linii příběhu tvoří rádoby pohádková linka - Vlastin sen o Večernici, matičce Obloze a Měsíci, kteří sledují dění na zemském povrchu a vedou rozho-

vory o tom, že mír a klid by přáli zejména jednomu národů – Čechům, protože ti „zkoušeli dost dlouho /.../ - a potom: je to národ – všechna čest! Sokol – muzika – zpěv – radost poslechnout!“ (Průcha, 1921, s. 35) Prostřednictvím pohádkových postav se divákům i aktérům hry, přesně ve jménu dobového čechoslovakismu, který chápal český a slovenský národ jako jeden celek, vštěpuje, že „ted' už se nesmí říkati ‚národ český‘, nýbrž ‚národ československý‘.“ (Průcha, 1921, s. 51) Vlasta se ve snu od Oblohy a Měsíce dozví, že se její otec vrací domů, a dostane kytici fialek pro tatíčka prezidenta, kterou pak vidí, když se probudí, i ve skutečnosti. Její otec se doopravdy vrátí a slíbí, že fialky panu prezidentovi na Hrad odnese. Hra končí písní *Bývali Čechové* a živým obrazem jakožto holdem Tomáši Garriguovi Masarykovi.

Průchova dramatika s odkazem na legionáře se na Podblanicku objevila ještě v podobě hry *Blaničtí rytíři* čerpající z látky známé pověsti. Děj hry s podtitulem *Pohádková divadelní hra pro děti o třech jednáních a dohře* je situován do vesnice poblíž Blaníku, druhé dějství před Blaník a třetí dějství dokonce do samotného nitra hory. Časové zasazení příběhu odpovídá Průchově současnosti – odehrává se v červnu rok po ukončení první světové války, tedy roku 1919.

V příběhu se prolínají dvě linie. První se točí okolo Růženky, pražské dívky, která přijela na podblanickou vesnici trávit prázdniny. Ve vesnickém prostředí se okamžitě zabydlí, najde si přátele a nad nikoho se nepovyšuje, což je přímo řečeno v samém úvodu hry:

„/.../

ANNA: A Růženka jako by odjakživa rostla tady.

SKALÁK: Nu, to by bylo pěkné, aby Pražka ohrnovala po našich děvčatech nos. Děvče jako děvče!

RŮŽENKA: Ba, strýčku! A za ty dva dny, co jsem zde, znám se už se všemi a tak ráda je mám, jako svoje spolužačky v Praze.

SKALÁK: No, tak to má být. Jen žádné povýšenosti a poníženosti! /.../“ (Průcha, 1920, s. 10)

Ve shodě s Evou Machkovou (2013, s. 75) právě v konfrontaci městského dítěte s vesnickým prostředím nalézám **sociální téma**, které však není klíčové. Mnohem důležitější je **téma vlastenectví**. A právě vlastenecké cítění zachrání Růžence život, když usne v lese - neměla totiž „až sem k nám (na území víl) vnikat, / těžce bude za to nyní pykat.“ (Průcha, 1920, s. 31) Nebýt jedné z víl, která

věděla o Růženčině silné vlastenecké strážce, vypustily by z ní ostatní víly duši. Růžence se dokonce podaří vstoupit do Blaníku, kde prosí o pomoc pro lid, bojí se, aby blaničtí rytíři nezaspali. V textu je množství odkazů na legionáře (*„Duch blanických rytířů to byl, jenž vedl vaše bojovníky pláněmi sibiřskými i tiché pracovníky, kteří připravili vám dětem lepší život.“* „Legionáři už všichni doma?“) a mnohé vlastenecky zaměřené otázky (*„Co dělá vaše Praha?“* „Máte dosud rádi zpěv tak, jako staří Čechové?“)

Druhou linii tvoří vesničan Rybička, člověk, který není schopen vydržet u žádné práce. Chce odejít do Ameriky, protože si myslí, že by se zbavil bídy. Peníze na cestu má získat z prodeje majetku obchodníkovi s příznačným jménem Zaprodal. Ale kdyby se Rybičkovi podařilo získat peníze z Blaníku, nikam by nemusel. A do Blaníku se opravdu dostane, vykoná tam službu a jako odměnu dostane obálku, v níž najde tři přísloví: 1) Devatero řemesel – desátá bída. 2) Nikdo bez práce nejídá koláče. 3) Chval cizinu, ale zůstaň doma! Do Ameriky nakonec neodjede – odradí ho zpráva o ztroskotání lodi Oceania.

Ve hře vystupují kromě obyčejných lidských postav i víly, trpaslíci a vodník, kteří na rozdíl od smrtelníků mluví ve verších. S blanickými rytíři nás poprvé seznamuje vyprávění babičky Kořínkové, které je v mnohém podobné Jiráskově zpracování – obsahuje motiv vstupu člověka, službu rytířům, následnou odměnu, její odmítnutí a následné zjištění, že to byla chyba. Kromě toho se dozvídáme, že strážce drží v ruce kopí, a to pokud by zrezlo nebo se dostalo do rukou nepřátel, bylo by s naší zemí zle. Mimo určité dni se člověk může do hory dostat, pokud má čisté úmysly.

Blanické vojsko nemá v Průchově hře jmenovitého vůdce, ale objevuje se v ní rytíř Zdeněk, pravděpodobně Zdeněk ze Zásmuku, stejně jako v Schiffnerově románu. Hra, v níž tradičně vítězí dobro, měla ve své době určité místo. Místy přílišný verbalismus, velké nároky na výpravu, autorova zbytečná návodnost (*„Činí-li potíže rozevření pozadí, mohou rytíři po zaznění signálu přiběhnouti ze stran. /.../ Vždy však dbejme toho, aby sborové odpovědi a závěrečný sbor /.../ byly mohutné. /.../“*) nezabránila obrovské popularitě této hry. (Dudová, 2016, s. 14-15)

I v meziválečné době **se dětská představení často hrála za účelem získání peněžních prostředků**, např. v Chotýšanech *Blanické rytíře* sehrály děti místní obecné školy v březnu 1924 ve prospěch Československého Červeného

kříže v Benešově a ve prospěch žakovské knihovny. (OŠ Chotýšany, 1867-1935, s. 232) V rolích blanických rytířů vystoupily také děti Měšťanské školy v Čechticích v červnu 1926 v rámci oslav Dětského dne, dokonce za účasti okresního školního inspektora Felixe Paukerta. Na přípravě představení se podíleli učitelé Václav Novák a Hugo Vilímovský. (OŠ a MŠ Čechtice, 1923-1964, šk. r. 1925/1926)

V *Naší pohádce* Josefa Zdeňka Stehlíka účinkovalo při jejím uvedení v Keblově 28. října 1928 čtyřicet osob – školní děti i dospělí. „*Působivá hra z válečného života českých dětí*“ v režii učitelky Štěpánky Zalešákové byla úspěšná – „*ač počasí nebylo příznivé, návštěva byl velmi četná a zdařilý výkon byl zaslouženou odměnou vedoucí i účinkujícím.*“ (OŠ Keblov, 1906-1935, 1928/1929)

Příležitostná pohádková hra se zřetelnou výchovnou tendencí *Pohádka o Českém srdci* Zdeňky Uhlířové-Štětkové se uplatnila na jevišti Měšťanské školy ve Vlašimi. Ve školním roce 1920/1921 ji pod vedením učitele Jana Mixy dvakrát sehráli místní žáci. (OŠ a MŠ Vlašim, 1908-1952, s. 82) V období první světové války je dobrý skřítek Srdce proměněn čarodějnici v oblázek. Řada lidí jako by najednou ztratila srdce, nemají slitování ani nad válečnými sirotky. Vše se změní ve chvíli, kdy se sirotků ujme dědeček s krajánkem Všudybylem, který našel proměněného skřítku a podle kterého slzy pohnou spíše kamenem než necitelnými lidmi. A opravdu, slzy obou sirotků způsobí, že se oblázek rozpuke a lidskost, soucit a láska se k lidem zase vrátí a sirotci najdou nový domov u mlynáře, který je dříve odmítal. Autorka hru věnovala památce Růženy Svobodové, která se v roce 1917 podílela na založení humanitárního sdružení České srdce, které za války pomáhalo hladovějícím rodinám a dětem. (Emmerová, online)

Hojně se hrála hra Františka Kňourka (1882-1936) *Štědrý večer po pěti letech*. Matka s dětmi doufá v tatínkův návrat z války, v jejich rozmluvách často padají otázky na legionáře. Do života rodiny se vmísí dva malí slovenští dráteníci (což nám připomíná Baarovu hru *Cizinci o Štědrém večeru*), kterým válka vzala otce a kterým rodina na chvíli poskytne přístřeší. V příběhu nechybí pohádkové motivy – nejmladší syn Vašek se vydá hledat otce, únavou usne ve sněhu a silném mrazu, ale zachrání ho víly, které, ač jinak lidi pokládají za ničené plemeno, ocení chlapcovu upřímnou lásku k otci a k vlasti. Příběh končí happyendem – otec jakožto ruský legionář se vrátí zdrav a rodina je zase pohromadě.

Štědrý večer po pěti letech je ukončen epilogem s názvem *Vánoční sen legionářův*, ten však autoři repertoárové příručky pro školní, dorostová a spolková divadla *Dětské jeviště* doporučují vynechat, protože živé obrazy z tohoto prostředí dovedou sváteční působivost hry, pokud bude jako příležitostná provedena, zastříti a skresliti." (Pospíšil, Skála, 1933, s. 103) Celý *Štědrý večer* je protkán lidovými písněmi, v závěru nechybí ani hymna *Kde domov můj*, a vlasteneckými frázemi: „Viděl jsem mnoho zemí, prošel jsem celou Sibiří, viděl věčně kvetoucí země teplých krajů, ale to vše je cizí, to vše je ničím pro mne; touha vedla mne jen sem, co nejdřív sem, ke svým, do otčiny. /.../ Země milená, nade vše drahá, bylo proč bojovat, proč trpět. Jsem doma, doma, ve svobodné vlasti!" (Kňourek, 1922b, s. 24) Ve hře se moralizuje, ale na rozdíl od většiny dětských her z předchozího období, tu poučovací roli má maminka, nikoliv dětské postavy.

Kňourkovu hru *Štědrý večer po pěti letech* si zvolila Obecná škola v Radošovicích, která ji spolu s představením ruských studentů *Opuštěná* neznámého autora, zahrála ve školním roce 1924/1925 ve prospěch stavby památníku padlým. Hra se držela na předním místě nejuváděnějších her na Podblanicku dlouho – ještě v roce 1930 ji uvedli žáci 5. třídy v Louňovicích pod Bláníkem, v roce 1932 v Hrádku a roku 1936 v Trhovém Štěpánově.

Do této kategorie patří i scéna *Hold prezidentu Masarykovi*, která byla uvedena v roce 1933 při oslavě prezidentových narozenin žáky Měšťanské školy ve Vlašimi. Žáky připravovali učitelé Kolář a Hořínková, další podrobnosti bohužel školní kronikář nezaznamenal. (OŠ a MŠ Vlašim, 1908-1952, s. 177) To samé platí taktéž o scéně *Masaryk – náš ideál*, uvedené rovněž ve Vlašimi, jen o rok později. (OŠ a MŠ Vlašim, 1908-1952, s. 202) Podobné hry či krátké scény se hrály i po Masarykově smrti, tentokrát se objektem jejich obdivu stal Edvard Beneš, jako např. 28. května 1938 v Hrádku, kde žáci místní školy vystoupili se scénou *Dětská hra o díle dr. Edvarda Beneše*. (OŠ Hrádek, 1914-1939, volně vložený list)

2.2.2. Žakovské besídky a akademie

Po 1. světové válce dochází k rychlému nárůstu pořádání dětských besídek. Konaly se zejména v době významných dnů – nejčastěji 28. října na oslavu vzniku samostatného Československa, před vánočními svátky, 7. března k připomenutí prezidentových narozenin a na Den matek.

Tvůrci besídek se při přípravě mohli opřít o několik publikací, které na toto téma vyšly. V první řadě je to repertoárová příručka *Dětské jeviště*, kterou sestavili Otakar Pospíšil a Antonín Skála (1933). Kromě stručného převyprávění přibližně dvou set šedesáti divadelních her, navíc s označením jejich kvality a prostorové náročnosti, autoři stručně shrnují dosavadní vývoj dětské divadelní produkce, pokoušejí se zmapovat charakter současného dětského divadla, rozebírají techniky, prostředky a pomůcky dětského divadla a pro zájemce přikládají soupis divadelní literatury. Autoři jsou si vědomi, že dětské divadlo je za ostatními uměleckými druhy ve vývoji značně opožděné. Odpovídají také na otázku, proč se dětské divadlo, většinou nevalné úrovně, hraje na školách. Odpověď je jednoduchá – aby získaly finanční prostředky na školní pomůcky, vybavení, knihovnu apod., a tak není divu, že se obvykle vybírá „hra, v níž vystupuje co nejvíce dětí, /.../ aby množství účinkujících dětí několikrát znásobilo počet účastníků v hledišti. To je také důvod, proč školní představení volí téměř výhradně pohádky, neboť tyto žádají co nejvíce komparsu; baletní rejové a zpěvní vložky umožňují co největší výběr účinkujících.“ (Pospíšil, Skála, 1933, s. 13) Je to přesné vyjádření, protože pokud se podíváme na situaci na Podblanicku, uvidíme, že školy opravdu často použily výtěžek z představení pro účely školy – tu pro doplnění žakovské knihovny, tu na zakoupení učebnic, tu na různé učební pomůcky nebo např. na zřízení chodníku před školou, jako tomu bylo v Chotýšanech v březnu 1938 při uvedení Proškovy hry *Kdo uteče, vyhraje*.

Ve 30. letech vyšla také příručka *Vánoční akademie* Vladimíra Hornova, která obsahuje podrobné scénáře dvou besídek. Ty sestávají z vánočních koled, básní a vánočních her. Kompletní scénáře besídek k příležitostem 28. října, 7. března, Dni matek nebo také ke vděku stáří poskytují *Besídky mládeže k různým příležitostem* A. Kutinové (1932). Kniha *Školní besídky* z roku 1934, uspořádaná Rudolfem Svačinou, obsahuje do tří oddílů (*Mikulášské besídky*, *Vánoční besídky*, *Den matek*) řazené proslovy, básně, písně a také dětské divadelní hry, mezi nimi

např. *Kašpárka a Mikuláše* Bohumila Schweigstilla a *Mamince* k svátku Franka Weniga.

Pokud podblanické školy využívaly některou z výše jmenovaných příruček, byla to pravděpodobně zejména Pospíšilova a Skálova kniha *Dětské jeviště*. Většinu her v ní obsažených totiž místní školy hrály. Podoba besídek na Podblanicku odpovídala jejich složení ve zmiňovaných příručkách. Převládaly zpěvní vložky a přednesy básní, ale postupně se jejich součástí začaly stávat i dětské divadelní hry. Nesměly chybět ani proslovy – 28. října 1937 byla besídka Obecné školy ve Slavětíně zahájena proslovem, v němž řídící učitel Josef Landa „ocenil význam demokracie, důležitost deklaráce, vydané /.../ v Sv. Martině, a význam armády pro uhájení a zabezpečení samostatnosti.“ Součástí besídky byla i dětská divadelní hra *Pro princeznu Svobodu* Joži Toucové-Mettlerové, slavětínské děti hrály dohromady třikrát, z toho jednou v nedaleké Řísnici. (OŠ Slavětín, 1899-1940, s. 230)

Jak vypadaly besídky na Podblanicku, to si můžeme ukázat na Obecné škole ve Vlašimi, která 28.10.1927 uspořádala besídku s tímto programem – žáci recitovali básně *Naše republika*, *Naše prapory*, *Jsem Čech* a *Svoboda*, poté vystoupili žáci třetí třídy chlapecké se zdramatizovanou říkankou *Kuchař*. Besídku uzavřeli žáci ze čtvrté a páté třídy smíšené s pohádkovou hrou *Medvěd se zvonečkem* Jana Krauhlíka. (OŠ a MŠ Vlašim, 1894-1928, s. 362)

4. OŠ Slavětín: *Pro princeznu Svobodu*, 28.10.1937.

Besídky pořádaly všechny školy, kterým se v této práci věnuji. V souvislosti s besídkami konanými u příležitosti 28. října se kromě výše jmenovaných básní přednášely např. básně *Čeští hoši*, *Legionáři*, *Památce mrtvých hrdinů*, *Jsme svobodny*, *Česká země*, *Vlaje prapor*, *Slovanská lípa*, *Mladá naše republika*, *Přání panu presidentovi*, *Česká mládež presidentu Masarykovi*, *Miluj vlast!*, *Tatíčku Masaryku*. Je tedy zjevné, o co pořadatelům besídek šlo. Písňe byly stejného ražení: *Tatíčku, starý náš*, *Čtvrtého července*, *Lví silou*, *Kdož jste boží bojovníci*, *Hej, Slované*, *Proč bychom se netěšili*.

Byla by mýlka, kdybychom si mysleli, že besídky provozovala každá škola výlučně samostatně – 9. června 1928 se v Benešově u příležitosti Sokolského týdne na oslavu 10. roku republiky konala dětská besídka několika škol současného okresu Benešov. S programem vystoupila Měšťanská škola Benešov, Obecná škola Poříčí nad Sázavou, Obecná škola Teplýšovice, Měšťanská škola dívčí Benešov, dále měšťanská školy z Týnce nad Sázavou, Divišova a Neveklova. Převážně se jednalo o pěvecká, případně taneční vystoupení.

Besídky získávaly na vážnosti. Na Obecné škole ve Slavětíně byly dokonce 18. prosince 1938 v rámci *Vánoční besídky* uspořádány přednášky řídícího učitele *Význam besídek jako výchovného prostředku pro veřejnost* a učitele Kulhánka *Maminkám o dětech*. (OŠ Slavětín, 1899-1940, 1938/1939)

2.2.3. Činoherní dramatika Jaroslava Průchy

Dětská dramatika Jaroslava Průchy (1894-1936) patřila ve své době k nejhranějším. Průcha psal jak hry určené loutkovému divadlu, tak hry pro divadlo činoherní.

S úspěchem se hrála při Měšťanské škole v Načeradci (1925) a při Obecné škole v Křížově (1934) Průchova *Pohádka o práci*. Právě práce je to, v čem Hřímal a jeho rodina vidí záchranu národa. Podle ideologie „*Práce je základem štěstí a blahobytu*“ a „*Zrušíš-li ji, bude brzy po štěstí veta*“, se odmítají práce vzdát, i když ji král Radovan zakáže, proto je Hřímal zavřen do šatlavy. A jak už to tak bývá, nakonec, i když až poté, co byli řádně potrestáni nemocemi a mnoha úmrtími, všichni dají Hřímalovi za pravdu, že bez práce nemůže existovat zdravý a silný národ, a hříšníci jsou napraveni. Téměř osmdesátistránková hra má největší dramatický potenciál v rozepřích mezi Hřímalem a lidem nebo mezi Hřímalem a

slídilem Trnem, avšak onen potenciál zůstává nevyužit, neboť vždy sklouzne do **rozsáhlých debat plných slovního balastu.**

Žáci Obecné školy v Křížově 5. března 1933 uvedli Průchovu tendenčně zaměřenou hru ze života *Trampoty mistra Konopáska* (OŠ Křížov, s.), jejímž posláním je, že placení daní, tedy naprosto samozřejmé povinnosti, se nikdo nemůže vyhnout. Sám Průcha se v úvodu ke hře svěřil, že byl dlouho vyzýván, aby napsal „*dětskou veselohru snadnou, vděčnou a ze skutečného života*“, a dodává, že „*hra je opravdu lehká, proveditelná na nejprimitivnějším jevišti, (také v přírodě!) dětem srozumitelná – a při dobrém nacvičení i vděčná; konečně i její výchovný moment zasluhuje pozornosti /.../.*“ (Průcha, 1930, s. 3) Autor při inscenování klade důraz na dobrou souhru a rychlý spád. Doporučuje, aby role dospělých byly i ve skutečnosti svěřeny dospělým, nebo v nejhorším případě vyspělejším dětem. (Průcha, 1930, s. 63). Zda se Průchovou radou řídili i křížovští inscenátoři, se ze školní kroniky nedozvídáme.

Z her s pohádkovým námětem si podblanické školy často vybíraly Průchovu *Krakonošovu medicinu*. Krakonoš tu vystupuje jako nápravce lenosti, sobectví a hrabivosti, když se rozhodne vyléčit ševce Petra Smolu, který jen práci slibuje, bere peníze, ale žádnou činnost nekoná. Krakonoš má jasnou představu o postavení lidu a práce v jeho říši: „*Ve svých rodných horách / poctivý chci míti lid, / který práci věren, / dovede též pravdu ctít. / Pravdou, stálou prací / vykoupil se člověk z béd; / jimi k hvězdám vzrůstá, / směle kráčí vždy jen vpřed! / Ve svých rodných horách / poctivý chci míti lid - / lháře, karbaníka / musí pán hor vyléčit!*“ (Průcha, 1921, s. 10) Švec je nakonec napraven a jeho manželka, která jeho vinou oněměla, uzdravena. Krakonošova medicína nabízí prostor pro ohromné a efektně kostýmované vílí a trpasličí komparzy. Otakar Pospíšil a Antonín Skála (1933, s. 74) na této veselohře o 4 jednáních s předehrou oceňovali jednak to, že je to hra veselá, jednak to, že je „*dobře tendenčně založená, snadno ve všech směrech proveditelná.*“ Navíc „*při vhodném obsazení a svědomitém nastudování rolí i zpěvních vložek /.../ vykoná své poslání v hledišti.*“ Podblanicko si zřejmě příběh o pánovi hor oblíbilo, protože v období první republiky byl nastudován hned šestkrát. – v březnu 1924 dětmi Obecné školy v Chotýšanech, 8. prosince téhož roku v Horní Lhotě, 1. dubna 1928 v Radošovicích, v červnu 1931 v Keblově, 14. května 1933 pod vedením řídícího učitele E. Remty v Postupicích a v březnu 1935 v Křížově.

Vedle Průchových výše zmiňovaných her s legionářským, masarykovským či jinak tendenčním zaměřením prožila obrovský boom veselohra *Frantíkovy trampoty*, která, stejně jako v Pravdově *Králi liliputánském*, sleduje hrdinův obrat v myšlení o podobě svého života – nejdříve touží po bohatství a pohodlí, ale jakmile pozná život u královského dvora, zase se rád vrátí ke krejčovskému povolání. Dobová kritika o veselohře se znatelným výchovným posláním mluvila jako o hře, která už „vyžaduje charakteristiku osob hrou, pojetím role a spádem režie,“ jinak byla považována za průměrnou. (Pospíšil, Skála, 1933, s. 143)

S velkým úspěchem *Frantíkovy trampoty* hrály děti Obecné školy v Keblově, a to 1. prosince 1929. Úspěch byl tak velký, že lidé žádali, aby děti hrály častěji, což se však nedařilo kvůli časté nemocnosti dětí a kvůli soupisu hospodářských a živnostenských závodů v roce 1930. (OŠ Keblov, 1906-1935, 1929/1930) 15. prosince 1935 se *Frantíkovy trampoty* hrály v Louňovicích pod Bláníkem, ovšem za velice slabé účasti rodičů (OŠ a MŠ Louňovice pod Bláníkem, 1878-1950, s. 221), dvakrát ožila Průchova veselohra o třech jednáních s dohrou v Měšťanské škole v Čechtích v zimě 1936, pod vedením učitele Černého (OŠ a MŠ Čechtice, 1923-1964, 1935/1936) a v roce 1938 v Načeradci.

Ani Průcha se ve většině svých her, ať činoherních nebo loutkových, nedokázal vyhnout zbytečnému **verbalismu**. Často také považuje za důležité podat inscenátorům **podrobný návod** na výrobu kulis, jako např. v *Kocourkovských mudrlantech*, „hře velice líbivé, zpestřené zpěvy“ (OŠ Libež, 1817-1939, 1935/1936), kterých se podblanické dětské jeviště zhostilo v období první republiky třikrát (v Pravoníně, v Libži a v Křivsoudově): „*Boudu zhotovíme z lepenky nebo z látky (pytloviny), ovšem na pevném (prkenném) podkladě. – /.../ Amplion /.../ napodobíme /.../ snadno z lepenky a kusu vhodné látky.*“ Za velkou přednost hry autor považuje, že „*děti rády napodobují dospělé, zvláště v jejich chybách a humorných situacích; budou tedy hrát s chutí a se zdarem.*“ Lze předpokládat, že řada inscenátorů se řídila i autorovými radami pro režiséry – režisér by dětem neměl dovolit přidávání vulgarismů do hry, měl by dbát „*hbité souhry (zvláště v hromadných scénách a v celém IV. jednání),*“ úspěšnosti hromadných scén lze dosáhnout koncentrovanou pozorností dětí „*a náležitou mimikou (t. zv. ‚vyhráváním‘) toho, co se na jevišti mluví a děje!*“ (Průcha, 1933, s. 4)

Na repertoáru dětského divadla na Podblanicku byly ještě Průchovy činoherní hry: k oslavám Dne matek určená pohádka se zpěvy *Maminčino srdce*, která se

v roce 1936 hrála v Libži a v Křížově, kde se „*děti úloh velmi dobře zhostily, o čemž svědčilo bouřlivé pochrahy na konci každého jednání i mezi hrou.*“ (OŠ Křížov, 1940-1948, 1946/1947). Dále byla uvedena pohádková hra *Kouzelný prsten* (ve školním roce 1932/1933 v Keblově a v roce 1934 ve Slavětíně), v Keblově v roce 1930 děti hrály hru ze života *Pod vlastním krovem*, ve které se vše točí okolo stavby nové sokolovny, jejíž realizace je umožněna na základě štědrých peněžních darů, takže „*podtrhuje /.../ dobré působení /.../ ve službách ušlechtilé ideje /.../*“. (Pospíšil, Skála, 1933, s. 144) A své místo si našla také Průchova-jednoaktovka *Na pomezí*, uvedená roku 1930 dětmi z postupnické školy.

2.2.4 Dramatika Vojtěšky Baldessari Plumlovské

Ve *Zlaté niti* uvedené 30. června 1935 žáky Měšťanské školy v Načeradci a ochotnického spolu při Sokole Vojtěška Baldessari Plumlovská (1854-1934) zpracovala příběh, který známe např. od bratří Grimmů jako Dupynozku. Pohádka s tanci a zpěvy je určena čtyřem mužům, třem ženám, třinácti dětem a mnohačetným komparsům trpaslíků, rytířů, dam, kuchtíků apod. Vzhledem ke spolupráci dětí s místním ochotnickým spolkem, postavy dospělých zřejmě hráli dospělí lidé. Známý příběh není třeba převypravovat. Důležité je ale zjištění Evy Machkové (2013, s. 60), že autorka ubírá na zázračnosti pohádky tím, že **řadu aktů zbytečně přibližuje realitě**. Namísto zlata ze slámy, jako u bratří Grimmů, Karolínka tká zlaté nitě z obyčejného lnu, je tu silně zmenšená propast mezi sociálním postavením Karolínky a rytíře místo krále.

Pohádka *Zlatá husa* **trpí přílišným množstvím zdrobnělin**, které používají zejména trpaslíci Fňuk a Mňuk, jako by se tím snad měl zdůraznit jejich nevelký vzrůst. Proto je to v textu, zejména v první polovině, samá „žabička“, „bratříček“, „Fňučíček“, „koníčku“, „Jiříčku“, „rusálečka“ a dokonce i „svatá Panno Barborečko“. Hra však vyžaduje velký počet herců, minimálně devětadvacet, a komparsy, tudíž není divu, že pohádku hráli 19. a 20. prosince 1925 žáci Obecné i Měšťanské školy v Čechticích dohromady. Poměrně vysoký výtěžek (300 K) byl věnován na vánoční nadílku. (OŠ a MŠ Čechtice, 1923-1964, 1925/1926)

I v období první republiky se hojně hrál *Honza pán* – v Načeradci v prosinci roku 1936 a v roce 1921 v Libži, kde „*byl mravní úspěch velmi dobrý; kus sehrán*

byl velmi působivě. Seč žel, že hmotný úspěch neodpovídal námaze a nákladné přípravě kusu." (OŠ Libež, 1817-1939, 1921/1922)

Na příběhu o tom, jak se Honza učil bát, je založena také pohádka o čtyřech dějstvích *Honza v zakletém zámku*, kterou hráli žáci čechtictí (1924), hornolhotští (1925) a pravonínští (1927). Honza, podle vrstevníků „*pecivál / práce se bál, / napapal se, nabumbal se / a spal zas dál*“, je jediný, komu se podaří vysvobodit ze zakletí ducha bývalého majitele zámku – vlepi mu políček.

Ve 30. letech 20. století v Pravoníně a v Postupicích děti hrály *Zahradu sudíček*, příběh podobný pohádce *O mluvícím ptáku, živé vodě a třech zlatých jabloních*, byla ve své době kladně hodnocena, zejména co do **dobově žádané efektivity**. Tyto efekty totiž, „*zvláště, mohou-li být podkresleny event. melodramatickou hudbou, na poněkud větším jevišti se náležitě uplatní. Světelnými náladami hodí se tu rozlišovat obrazy ze skutečného života od scén z kouzelného ovzduší.*“ (Pospíšil, Skála, 1933, s. 70)

Na Podblanicku hraná pohádková hra *Krakonoš* (1923 v Keblově) nebo příležitostná hra *Svátek matek* (1937 v Libži) také zapadají, stejně jako ostatní autorčina dětská dramatika, do záplavy her **nadmíru sentimentálních, emfatických a vybavených vnějšími efekty**.

2.2.5 Další pohádková dramatika

Emfatické pojetí pohádky je stále aktuální. **Citová vzrušenost, sentimentalita, vnější zdobnost, romantičnost, důraz na efektivnost a výpravnost, mnohačetné obsazení, rozsáhlé komparzy**, to je to, co soudobou jevištní pohádku charakterizuje. (Machková, 2013, s. 105) Podblanický výběr pohádkových titulů se nijak nevymykal dobové konvenci.

Dobově oblíbená bylo drama s pohádkovými prvky *Princezna Pampeliška* Jaroslava Kvapila. 7. března 1923 s ní vystoupili žáci třetího ročníku Měšťanské školy v Načeradci. Režie se ujal ředitel školy Ladislav Šnajdr a hudebního nastudování učitel Josef Batelka. Byla to pravděpodobně oku lahodící podívaná – *Princezna Pampeliška* byla provedena „*v pohádkové výpravě krojové i dekorační*“. Byly oceňovány i herecké výkony: „*Hra tato svým procítěným podáním herců-dětí a nádhernou výpravou tak se líbila, že musela být opakována ještě ve čtvr-*

tek pro děti škol okolních a v neděli pro dospělé." (OŠ a MŠ Načeradec, 1915-1932, s. 384)

Do kategorie výrazně citově vzrušených pohádek patří také Šimův *Princ Chocholouš*, uvedený 18. června 1939 žáky Obecné školy v Postupicích. (OŠ a MŠ Postupice, 1921-1940, s. 156)

Vedoucí podblanických dětských souborů se hojně ujímaly dětských her Františka Kňourka (1882-1936), které jsou často „neseny snahou vychovávat mládež k samostatnosti a smyslu pro odpovědnost v duchu skautských zásad." (Forst a kol., 1993, s. 746) Důkazem je pohádka o čtyřech dějstvích *Jiříkovy housle*, kde nejen Jiřík, majitel očarovaných houslí a zachránce princezny Zinočky, ale i družina zbojníků, bojují za svobodu svého lidu.

Kňourkova pohádka *Ubrousku, prostři se, beránku, otřes se, palice z kabely!* je téměř totožná s loutkovou hrou Ludmily Tesařové. Kuriózní je, že Kňourek počítal s živým beránkem na jevišti: „*Beránka vezměte alespoň do jedné zkoušky, aby si zvykl a při hře příliš nerušil.*" (Kňourek, mezi 1910 a 1921, s. 55) Zda se tak stalo i na Podblanicku (1935 v Hrádku, 1937 v Radošovicích), o tom nemáme zprávy.

Vedle výše jmenovaných her Františka Kňourka se na Podblanicku, např. v Libži ve školním roce 1925/1926 (OŠ Libež, 1817-1939, 1925/1926), objevila ještě jeho pohádková veselohra *Bláha Švik, nešťastný švec* s poselstvím: „*Zlatem jsem štěstí do jejich chaty nepřivolal, ale za bezcenným kouskem olova přišlo samo.*" (Kňourek, 1922, s. 113) Kňourkova pohádka *Bilibil, mluvící pták*, uvedená opět libeňskými žáky v roce 1926, užívá mnohá přísloví („*Kdo dlouho spí, ten málo zví*", „*Kdo miluje nebezpečnost, zahyne v něm*", „*Chval cizinu, ale zůstávej doma*", „*Lepší husa pečená v hrsti, nežli vrabec na střeše*", „*Co můžeš udělati zítra, nedělej dnes!*", „*Když ptáčka lapají, pěkně mu zpívají*"). Také Kňourek se snaží inscenátorům co nejvíce usnadnit práci, a tak kromě návodu na výrobu ptáka Bilibila a potřebných kulis navíc nabízí návod k tancům víl zdarma tomu, „*kdo zakoupí pět exemplářů této knihy*". (Kňourek, po r. 1918, s. 82) Fabule pohádky je známá – nejmladší královský syn Dušan vysvobodí dva bratry, kteří se vydali hledat věštícího ptáka Bilibila. Bratři však Dušana hodí do jezera a vydají se domů, aby od svého královského otce získali odměnu. Dušanovi se díky kouzelnému prstenu podaří zachránit nejen sebe, ale také princeznu Drahomíru, vězněnou vodníkem. Vráť se spolu domů, kde ve srovnání s jinými variantami

pohádky nedojde k potrestání bratrů. Naopak, Dušan otci neřekne ani slovo o jejich zradě a odpustí jim:

„Dušan: /.../ (K otci.) Bratři ti jistě vypravovali, že jsem po jejich osvobození – Bůh ví, jak se to mohlo stát – spadl ve spánku do jezera.

Král: Tvoji bratři? – Pravili mi, že tě ani neviděli, ba že ani o tvém odjezdu z domova nevěděli.

Dušan (po pomlce). Chtěli tě ušetřit bolesti nad mojí smrtí, chtěli, aby ti zůstala alespoň naděje. Děkuji vám, bratři, jste dobří.“ (Kňourek, po r. 1918, s. 73)

Nakonec se bratři sami přiznají, že jednali nečestně: *„Lačnil jsem po moci královské, satan zatvrdil mé srdce a – proklet budiž ten okamžik – svrhnul jsem bratra do jezera.“ (Kňourek, po r. 1918, s. 74)*

Kurážná Káča Josefa Žuvníčka trestá špatné lidské vlastnosti a oceňuje lidskou odvahu. Káča se vydá zachránit děti přeměněné ve zvířata, aby získala peněžitou odměnu za jejich nalezení a zbavila se tak bídy, přičemž tuto skutečnost nijak nezastírá. Pohádku opět doplňují vílí, zvířecí a trpasličí komparzy. V květnu 1933 se Káčino dobrodružství odehrálo prostřednictvím žáků školy v Křivsoudově, 1935 v Načeradci a v březnu 1934 ji uvedli žáci druhé třídy Obecné školy v Radošovicích, kde se hra těšila velkému zájmu publika, které *„často odměňovalo potleskem pěkné výkony jednotlivců.“* Představení s dětmi připravila učitelka Růžena Balíková. (OŠ Radošovice, 1885-1935, s. 371)

Žáci Obecné školy v Radošovicích (Stanislav Mikolášek, E. Koutová, Miroslav Matoušek, Antonín Hudec, Josef Horálek, E. Říhová a v komparzu žáci druhé třídy) sehráli ve dnech 24. a 25. května 1931 na jevišti místních ochotníků v hostinci U Gutů pohádku o třech dějstvích Antonína Kozla *Jak Kašpárkem Vesna byla probuzena ze sna*. Dochází k **častému kontaktu s dětským divákem**: *„Máma mi napekla na cestu vdolků, koláčů a dala mi do rance – hádejte co? Jaternice a jelita.“ (Kozel, 1930, s. 3)* Stejně činí i Kašpárek, který o sobě navíc často mluví ve třetí osobě: *„Nemohu si sednout, aby si Kašpárek nic neudělal! Ted'! /.../ Bum. Ještě dobře, že nejsem z porcelánu, jinak by byly z Kašpárka střepy, vidte, děťátka /.../.“ (Kozel, 1930, s. 6)* Kašpárek má do příběhu vnášet humorný prvek, proto Kašpárek předstírá, že špatně slyší, a tak místo aby přinesl nějaké „topivo“, vede hovor o tom, jaképak by si dal „to pivo“. Autor příběh přibližuje sou-

časnosti **aktualizačními prvky**: „a možná mi jezdí po zádech jako tramvaj po Václavském náměstí.“ (Kozel, 1930, s. 21)

Na repertoár podblanických škol se dostala ještě pohádková hra Jana Berana *Hadí král* nebo Krahulíkův *Medvěd se zvonečkem* a i tentokrát dětské soubory hrály díla, u nichž se mi nepodařilo dohledat autora, často proto, že v daném období vzniklo několik děl stejného názvu. V Křivsoudově to byla *Perníková chaloupka*, se kterou 28. října 1920 vystoupili žáci pod vedením učitele Forsta. (OŠ Křivsoudov, 1910-1940, s. 73), v Hrádku v roce 1937 děti hrály *Pohádku o perníkové chaloupce* (OŠ Hrádek, 1914-1939, s. volně vložený list)

Dobu předběhla Krchova (1881-1973) dramaturgie pohádky *Dvě Maričky* Václava Říhy, kterou ve 20. letech 20. století uvedli žáci škol v Keblově a v také pod vedením učitele Josefa Tvrdíka v Čechticích. Ferdinand Krch dramaturgii vytvořil s dětmi v Domě dětství v Krnsku. Výrazný podíl na přípravě měly improvizace dětí, „*kteřé hrou žily a tvořily nové charakterizační prvky různých rolí podle své mentality.*“ (Pospíšil, Skála, 1933, s. 59)

5. OŠ Chotýšany: *Hadí král*, 1933.

6. OŠ Radošovice: *Jak Kašpárkem Vesna byla probuzena ze sna*, 1931.

2.2.6 Spisovatelka Hana Klenková a její práce na Podblanicku

Pro Načeradec byla důležitá spolupráce s publicistkou, překladatelkou z angličtiny, prozaičkou a autorkou literatury pro děti a mládež, inspirující se zejména svou vychovatelskou profesí, Hanou Klenkovou (1905-1992). (Forst a kol., 1993, s. 708) Je to natolik pozoruhodná osobnost, že považuji za vhodné více její práci přiblížit, i když tím přesáhnu do dalšího dějinného období.

Hana Klenková byla dcerou politika, spisovatele a pedagoga Vojty Beneše (1878-1951) a neteří prezidenta Edvarda Beneše (1884-1948).

7. Hana Klenková, 30. léta.

Od roku 1914 do roku 1919 žila s rodiči v USA, kde se její otec věnoval organizování protirakouského odboje. V roce 1919 se vrátila zpět do Československa a roku 1925 odmaturovala na gymnáziu v Praze. Byla přijata na Právnickou fakultu Univerzity Karlovy, ale po roce studia přerušila a vykonala učitelské zkoušky v Čáslavi. Zanedlouho se vrátila do USA, kde v letech 1927-1928 studovala sociologii a psychologii na Vassar College v Poughkeepsie poblíž New Yorku, také pracovala v dívčím výchovném ústavu Sleighton Farm v Pensylvánii. Po návratu

do vlasti učila rok v Praze a roku 1929 si vzala za muže Ladislava Klenku, který v roce 1932 získal místo ředitele dětského výchovného ústavu v Načeradci, kde v letech 1939-1964 pracovala jako vychovatelka, poté žila tři roky v Lesákách pod Blaníkem a posléze v Praze. V roce 1941 kryla svým jménem otcovu publikaci *Rok na vsi*, která se mohla na prodejních pultech objevit až roku 1945, jelikož od roku 1939 se v USA věnoval protinacistickému odboji.

Z předchozí bibliografie je vidět, že Hana Klenková byla vskutku pozoruhodná osobnost. Nejenže měla „nevhodný původ“: strýc Edvard Beneš a otec Vojta Beneš náleželi k příznivcům Tomáše Garrigua Masaryka. Otec se k tomu všemu v roce 1948 vzdal svého poslaneckého mandátu a znovu odešel do USA, kde bránil demokracii proti komunistické diktatuře a propagoval evropskou integraci. Sama valnou část života strávila ve státě, v období studené války považovaném za hlavního nepřítele, a zabývala se obory, které ve východním mocenském bloku dostaly nálepky „buržoazní pavědy“ – sociologií a psychologií. Obracet se do nitra člověka, k problémům individua bylo pro tehdejší režim nepřístupné, stálo to proti tehdy povinnému kolektivismu. Její kádrový profil nebyl tedy zrovna nejukázkovější. Po roce 1948 téměř nepublikovala a její jméno se nemohlo objevit ani na úpravách her pro načeradecké ochotníky. (převzato z: Dudová, 2013, s. 23-24)

Spisovatelka se však nevěnovala jen práci s dospělými ochotníky – v roce 1934 napsala pro děti pohádkovou divadelní hru *Princezna Illita*, jejíž text se mi bohužel nikde nepodařilo dohledat.²¹

2.2.7 Loutkové divadlo a fenomén Kašpárek

Ve 20. letech 20. století byl populární prodej doplňků ke kolekcím loutek a tištěných dekorací, pořizovala se ale i celá divadla. Např. ve školním roce 1921/1922 si libežský učitel Kolář koupil Alšovo loutkové divadlo a občas s dětmi připravoval loutková představení pro děti i dospělé, převážně v neděli odpoledne. Učitelův počin byl kladně hodnocen, neboť „*zvykají tím žáci i dospělí ušlechtilější zábavě.*“ (OŠ Libež, 1817-1939, 1921/1922)

---

²¹ Je pravděpodobné, že byl součástí některé z kronik výchovného ústavu, kroniky z tohoto období se ale ztratily.

V Louňovicích pod Bláníkem bylo zřízeno ve školním roce 1927/1928 z finančních prostředků získaných za dětské představení *Hastrman* Jana Berana. (OŠ a MŠ Louňovice pod Bláníkem, 1878-1950, s. 163) V Louňovicích hráli většinou učitelé pro děti, ale po nějaké době se na divadle podle záznamu z kroniky většina učitelského sboru nechtěla podílet. Vyvrcholilo to po představení 25. dubna 1937, kdy se v novém prostředí sokolovny hrály hry *Kašpárek, krejčí a švec*, *Kašpárkovy čertoviny* a *Kuba Všeckosněd* Bohumila Schweigstill a hra neznámého autora *Jak Kašpárek napálil čerty*. Už tady se účastnily, „ač dost nerady uč. Heppnerová a Jankovská. Práci v loutkovém divadle považovali učitelé za přítěž, takže posléze s říd. uč. hrál pan poštmistr Drandák, Němeček a Procházka. Uč. Poslušný se v neděli, kdy se hrálo, ani neukázal. Loutkové divadlo pořízeno obětavostí dřívějších učitelů. Nynější učitelé mají jiné zájmy, chodili kol netečně.“ (OŠ a MŠ Louňovice pod Bláníkem, 1878-1950, s. 228)

Vycházelo několik knižnic loutkových her, z nichž mohly soubory čerpat: *Storchovo loutkové divadlo pro malé loutkoherce* a *Hry dobrých autorů pro divadla loutková a dětská* (A. Storch syn, Praha), *Loutkové hry Malého čtenáře* (J. R. Vilímek, Praha) *Loutkové hry Uměleckých snah* (B. Kočí, Praha) nebo *Kašpárkova knihovnička* (F. J. Balatka, Holešov). (Šesták, 2000, s. 12)

Většinu loutkových her, které děti hrály, opanovala postava Kašpárka, jež hrám dodávala humorné ladění. Kašpárek prošel velkou proměnou – postupně se z postavy rozporuplného charakteru stal milý chlapec, trochu šprýmař a uličník, kladná postava s moralizátorským posláním. O popularizaci takového typu Kašpárka se zasloužili zejména Bohumil Schweigstill, Josef Žemla a František Čech. (Dubská, 2004, s. 176-177) Na podobu starého Kašpárka odkazuje Bohumil Schweigstill, když v poznámkách k loutkové pohádce *Na stříbrné pavučině* radí, že by měl Kašpárek mluvit vyšším hlasem jako kluk, protože „hluboký hlas, starých Kašpárků je zde nevhodný, jako ve všech našich hrách.“ (Schweigstill, 1922, s. 7)

Kašpárek se většinou pohyboval ve venkovském prostředí, setkával se a bojoval se zápornými bytostmi, s nespravedlivou či pyšnou vrchností. Na cestách za dobrodružstvím nebyl sám – často putoval s Honzou nebo Škrholou. Kašpárkovo jméno se často objevovalo v titulu hry: v únoru 1925 hráli žáci Obecné školy v Keblově veselohru z doby roboty *Kašpárek na posvícení* Josefa Žemly, v Radošovicích se roku 1935 hrála hra Františka Čecha *Kašpárek se ani čerta nebojí*,

louňovičtí učitelé zahráli pro děti *Poklad z Kašpárkova hradu* Jiřího Klase, *Kašpárka loupežníkem* (pravděpodobně od Bohumila Schweigstilla), *Kašpárkovo pometlo-zametlo* Bohumila Schweigstilla a mnohé další.

Podblanicko se nijak nevymykalo dobovému výběru loutkových her. Většinu repertoáru tvořily hry Bohumila Schweigstilla (1875-1964), podle Arna Nováka „jemného strůjce báchorkových divů a Kašpárkových čtveráctví.“ (cit. in: Šesták, 2000, s. 14) Ale už v roce 1933 v časopise *Naše loutky* byl kritizován jako „vynálezce receptu, jak pro čtyři loutky a tři dekorace možno napsati se dvěma vtipy na jeden námět desítky původních veseloher“, což je velice přesné vyjádření. (cit. in: Šesták, 2000, s. 14) Autor vyprodukoval více než sto her s dokola se opakujícími náměty a zápletkami.

Na Podblanicku se hrála jeho loutková hra o třech jednáních *Naše pohádka*. V popředí stojí **vlastenecký zřetel** - princ odmítá převzít vládu po svém otci, protože touží vládnout velkému království, za to je začarován v lípu, český národní symbol. Poté, co prince vysvobodí vlastenecky smýšlející vesničan Jurka, princ je napraven a chopí se vlády. **Vlastenectví je** ve velké míře **nastaveno proti cizákům**, jako tomu bylo už v dřívějším období – proto král, který by měl podle autora mluvit „*hlasem hlubším sytým, místy žalem stísněným, jinde věšteckým*“ (Schweigstill, ?, s. 5), věří, že se jeho syn vrátí, „*v cizinu až víru ztratí, / až ji pozná v pravdě celé, / že v ní má jen nepřitele /.../.*“ (Schweigstill, 1921, s. 13) **Kašpárek** pomáhá princově sestře přijít na to, jak prince vysvobodit, ale působí spíše **jako doplňkový prvek**, který by v divadle neměl chybět, a to jen z důvodu, že je oblíbený. Pohádka se svou tendencí hodila k oslavám republiky a jejích představitelů, proto ji čehtičtí žáci pod vedením učitelky Marie Novotné uvedli u příležitosti 83. narozenin Tomáše Garrigua Masaryka.

Nejen v *Naší pohádce*, ale i v ostatním hrách, je **důraz kladen na slovo**, a tak **loutky**, pravděpodobně marionety, **nemají téměř žádný prostor pro akci**. Je to zmenšenina velkého přísně realistického divadla živých herců.

Loutková pohádka *Na stříbrné pavučině* Bohumila Schweigstilla byla uvedena v roce 1923 keblovskými žáky a později, v roce 1932, v podání žáků Obecné školy v Postupicích pod vedením Boženy Malimánkové ukončila slavnost k prezidentovým 82. narozeninám. V pohádce jde o vysvobození princezny ze zajetí mocného čaroděje, který se proměňuje v draka. O tom se hned v úvodu Kašpárek s Honzou dozvedí díky oznámení královského mušketýra, a tak se oba

rozhodnou princeznu vysvobodit. Cestou se zastaví v lese, což je v dobových loutkových hrách častá zastávka nebo dokonce startovací místo, pravděpodobně proto, aby hrdinové mohli potkat další postavy – v tomto případě kouzelného dědečka, který Honzovi za to, že mu spravil chalupu, daruje kouzelné kladivo. Tím se zvyšuje šance na přemožení čaroděje, neboť Kašpárek má už dlouho stříbrnou pavučinu, která ho promění v pavouka. Díky darům se čaroděje podaří přemoci a Honza se ožení s princeznou. Všechno probíhá jen tak mimochodem, jako lusknutí prstu. **Akce jsou stereotypní**, a jak říká Eva Machková (2013, s. 131) „nejsou ničím ozvláštněné ani naplněné tématem. Takováto produkce pak /.../ budívá dojem, že pohádka je svou podstatou schematická, hloupá a bez obsahu.“

Ze Schweigstillovy dramatiky si podblanické dětské soubory vybraly veselo-hru *Kmotry klepny* (ve školním roce 1927/1928 v Keblově) a *Zlatý květ* (28. října 1928 v Keblově), který dokonce získal cenu v soutěži na nejveselejší hry pro Kašpárka, je to totiž „hra rozmarná“ a „má ušlechtilou myšlenku a veselosti více než dost.“ (Schweigstill, 19--?, přebal knihy) Veselé bylo pravděpodobně sousedovo a posléze i Honzovo věčné „cákra“, „nu ju“ několika jiných postav nebo Kašpárkovy zkomoleniny „pane trychtýř“ či „pane černokoudelníku“. Jsou to jediné pokusy o vtipy. Vtipné situace vytvořené akcí loutek plytký text nenabízí, je založen na slově. Autor se snažil přiblížit dětem, když nechal Kašpárka říct černokněžníkovi, aby si zopakoval abecedu nebo násobilku. Celý boj mezi králem-černokněžníkem a Kašpárkem a Honzou je vyřešen takto:

„Král: Zničím vás oba. Začaruji vás v černé kocoury.

Kašpárek (posměšně): Jejejeje, to ne, my se bojíme myši.

Král (zvedne paže, volá): Čáry – máry – okuláry! Černé moci, přispějte mi ku pomoci! - - Nic?

Kašpárek: Neposlouchají, mršky. Ale já vám pomohu, pane koudelníku, Já umím moc krásnou čarodějnou formulku: Befeleme peseveze! Hychykydyty-nyry – čerti už ať jsou tady!

Král: Nepleť mne svými tlachy! (Volá.) Varymáry, fuk, fuk, fuk!

Honza (přiskočí k trůnu a zvrhne jej.): Hej, rup, rup, rup! (Bouří, král si sedne na zem.)

Kašpárek: Honzo, ty jsi kabrňák! Podívej se, král – čaroděj leknutím celý zdřevěněl.

Honza: Dáme ho tedy dětem do divadélka.“ (Schweigstill, 19--?, s. 18)

Na tom, že autor používá věci, s nimiž se děti mohou setkat ve škole, není nic špatného. Problém je v tom, že v kontextu celé hry působí samoúčelně, jako by si autor řekl: Co bych tam ještě mohl dát? Co tam ještě nebylo? Pak se na sebe vrší různé rádobytipy, ale celkový výsledek je více než rozpačitý.

Další Schweigstillovy loutkové hry na Podblanicku nehrály děti, nýbrž členové učitelských sborů v Louňovicích, v Načeradci a v Radošovicích. Byly to hry: *Kašpárkovo pometlo-zametlo*, *Kašpárek v Kocourkově*, *Panoš Jiří*, *Královna Zlobaba*, *Krejčí, švec a Kašpárek*, *Princezna Světluška*, *Ošizená smrt*, *Honza u krále*, *Proti draku*, *Kašpárkovy čertoviny*, *Kuba Všeckosněd*, *Potopený zvon*, *Škrhola v divadle*.

Tyto i jiné než Schweigstillovy hry jsou z většiny **nápodobou velkého realisticky iluzivního divadla**, jejich dalším výrazným znakem je přehnaná **sentimentálnost** – autoři, jako by měli pocit, že čím více se bude hrát na city, čím více bude mít divák rozdrásané srdce nebo vyplakané oči, tím dramatičtější hra je. To se ukazuje na úryvku Schweigstillovy hry *Proti draku*:

„Máma: Úzkostí o tebe budu mřítí.

Jurka: Už jsem řekl, že odejdu daleko tam v cizí volné kraje; tam kde vládne svoboda, z níž rodí se odvaha a síla.

Máma: A víc mámy, ani domova už neuzříš.

Jurka: Uvidím vás zase i svůj domov, ale jiný, svobodný a volný.

Máma: Dej Bůh, hochu, abys pravdu mluvil, aby zhynul dravec, který drápy svoje zaťal v naše maso, který naší krví sílil.

Jurka: Víru mám i odhodlání, že ho skolím. /.../ Půjdu tam v tu stranu, kam se slunce večer kloní.

Máma: /.../ Pokud slunce při západu zlatem bude hořet, to mi bude znamením, že do žití tvého, do tvé cesty nese světlo.

Jurka: A mne vzpomínka zas na vás bude sílit v každý čas. – Ale kdyby tam snad krev má tryskla v nějakém snad boji s lítou saní, jež do světa vyšla za kořistí svou, ať večerní rudé červánky vám poslední můj pozdrav nesou do dálky." (Schweigstill, 19--?a, s. 14-15)

Často hranou hrou nejen na Podblanicku byla Průchova hra s námětem aktuálním v poválečné republice *Kašpárek hledá byt*, kterou opět hráli načeradečtí učitelé pro děti. Děti jsou často oslovovány („*Dětičky, prosím vás, vy byste mě nemohly vzít na byt?*“ – Průcha, 1941, s. 8) a jsou to také ony, které zapříčiní, že

se Kašpárek zase vrátí z nebe do pozemského života – do divadla, odkud byl propuštěn.

Kromě výše jmenovaných podblanické děti uvedly Hlouškovu (1875-1957) loutkovou pohádku *Králové živlů*, radošovičtí učitelé Jan Matoušek, František Brandl a Růžena Balíková pro děti v roce 1934 zahráli hry nedohledaných autorů *Poctivý Kašpárek*, *Kašpárek hádankář*, *Hlava na kolejích*, *Kašpárek a Honzík cestují*. (Oš Radošovice, 1885-1935, s. 381)

Několikrát se na Podblanicku objevily i loutkové hry učitelky Ludmily Tesařové (1857-1936), která se věnovala i literatuře pro děti a loutkové divadlo chápala jako vhodný doplňkový prostředek v programu mateřských škol. (Dubská, 2004, s. 152) Její dílo nevybočuje z řady děl sentimentálních a poučných, ale víceméně odpovídá mentalitě malých dětí. Navíc rozsah jejích her je oproti většině loutkových textů té doby krátký a text věcnější. Například národní báchorka *Ubrousku, prostři se! beránku, otřes se!*, kterou veřejnosti zahráli v roce 1924 libežští žáci, si vystačí s dvaadvaceti stranami malého formátu a se čtyřmi postavami. Příběh i kouzelné předměty (beránek, ubrousek a palice) známe z lidové pohádky, z níž autorka vychází. Navíc je tu Kašpárek, díky jehož radě se hlavní postava, Josífek, dostane i s kouzelnými předměty do hostince chamtivé hostinské, jinak je Kašpárek pro vývoj příběhu zbytečný.

Ludmila Tesařová pro loutkové divadlo napsala *Princeznu Pampelišku*, ve které sledujeme Petra a jeho cestu do světa. Hrdina pomůže Všudybylovi (vytáhne ho z jámy), za což od něho dostane službu. Jednoho dne zachrání labuť před liškou. Od Všudybyla se dozví, že ona labuť patří princezně Pampelišce, a tak se rozhodne Pampelišku vyhledat a labuť jí vrátit. To se mu podaří, za odměnu získá od Pampelišky skříňku s pampeliškami, které se při vyslovení několika slov promění v dukáty, a vrátí se domů. Za důležité autorka považuje dobře vypadající kulisy, proto ani v tomto případě nechybí podrobný návod na jejich výrobu. Princezna Pampeliška Ludmily Tesařové se hrála roku 1925 a 1927 v Louňovicích pod Bláníkem a ve školním roce 1928/1929 v Tehově.

První republika přinesla na Podblanicko ještě jednu pohádkovou loutkovou hru Ludmily Tesařové – *Vodníkovu Haničku*, v níž autorka zdůrazňuje scénografickou složku. Např. vodníková říše se doporučuje udělat takto: „Pozadí tvoří skály; v pravo asi 10 cm před pozadím do 1/3 jeviště terasa z balvanů, dole opatřená nevysokým kamenným zábradlím. /.../ Z předu před dekoraci napne se po ce-

*lé výšce i šířce jeviště zelený řídký organtýn, na němž naznačí se vlny zlatým bronzem. /.../ Za přední dekoraci nahoře upevní se drát po délce jeviště, na němž rozvěsí se zlaté a stříbrné rybky (z papíru) zavěšené na tenkých nitkách různé délky. – Červené osvětlení." (Tesařová, 1930, s. 8) Hra v mnohém připomíná Erbenovu baladu *Vodník*. I tady totiž dívka poruší zákaz zdržování se u vody – v případě Erbena u jezera, v případě Tesařové u řeky. Následuje trest – vodník Haničku stáhne do své říše a chce ji učinit svou ženou. Hanička ve vodníkově podvodní říši poslušně vykonává všechny domácí práce, ale je velmi smutná. Chtěla by alespoň poslat mamince dárek k svátku. Vodník nakonec svolí, Hanička se potají ukryje do domnělého dárku a vodník ji nevědomky sám odnese domů. Jakmile zjistí, co se stalo, vrátí se pro Haničku, ale s tím už vychytralý Kašpárek počítá, připraví na vodníka kozu, ta ho potrká a vodník s hanbou bere nohy na ramena. Roku 1928 *Vodníkovu Haničku* hráli žáci v Tehově, na počátku 30. let 20. století ji hráli načeradečtí učitelé pro děti. Hra se hrála ještě v období druhé republiky – v říjnu 1940 dětmi Měšťanské školy v Načeradci*

Žáci Obecné školy v Keblově na počátku 20. let 20. století vystoupili s jednou z loutkových verzí *Červené Karkulky*. (OŠ Keblov, 1906-1935, 1922/1923)

3. OKUPACE A DRUHÁ SVĚTOVÁ VÁLKA

3.1 DOBOVÝ KONTEXT

3.1.1 Historické souvislosti

14. března 1939 byl nový prezident Emil Hácha donucen podepsat prohlášení, že svěřuje ochranu českého území německé říši. 15. března 1939 začala okupace českých zemí a o den později byl vyhlášen Protektorát Čechy a Morava. Do držování pořádku kontrolovali policejní a bezpečnostní složky, například gestapo. (Čornej, Pokorný, 2003, s. 57)

Brzy vešly v platnost protižidovské norimberské zákony a došlo i na „konečné řešení židovské otázky“. Židovské ghetto v Terezíně se stalo přestupní stanicí na cestě do vyhlazovacích táborů. (Gebhart, 2008, s. 349) Z koncentračního tábora v Osvětimi se např. nevrátila židovská rodina Roubíčkových z Kondrace. (Hauser, 2004, s. 141)

Němci spustili proti českému obyvatelstvu akci Gitter, začalo zatýkání osob podezřelých z komunistické činnosti, na Podblanicku se jednalo zejména o obecní zastupitele. Hned v prvních dnech okupace se proti okupantům zvedly vlny rozhořčení a vzdoru a pokračovaly i později. V Domašíně bylo 30. dubna 1939 v důsledku střetu místních účastníků taneční zábavy a dvou podnapilých německých vojáků, kteří zničehonic začali střílet kolem sebe, zatčeno dvacet pět lidí. Někteří z nich zahynuli v koncentračních táborech. (Hertl, Charvát, Petráň, Reinštein, Tywoniak, 1966, s. 49-58) Brzy začala další vlna zatýkání, tentokrát pod názvem Albrecht I. – na Podblanicku byl počet zatčených nejvyšší ve středních Čechách. Odbojové nálady však sílily. (Petráň a kol., 1985, s. 195-196)

Po úspěšném atentátu na říšského protektora Reinharda Hendricha v květnu 1942 následoval odvetný úder – popravy více než patnácti set osob, zatčení více než tří tisíců lidí, ale také vypálení Lidic a Ležáků. Porážka německých vojsk u Stalingradu (1943) ukazovala stále se zvyšující naděje na porážku Hitlerova Německa. Benešova exilová vláda získávala stále větší uznání u mocností stojících proti Německu. Na základě československo-sovětské smlouvy o přátelství se Sovětský svaz měl po válce stát hlavní oporou Československé republiky vůči Německu, to všechno za předpokladu spolupráce mezi východními a západními mocnostmi.

Mezitím se změnila situace na Slovensku. Byl vysloven požadavek opětovného zřízení Československa jako společného státu Čechů a Slováků. Slovenské povstání vypuklo dříve (29. srpna 1944), než bylo plánováno, a nakonec bylo rozdraceno německými jednotkami povolányi Slovenským státem. (Gebhart, 2008, s. 343-360)

Německo celkově sláblo a zvyšovala se naděje na ukončení války. Němci kontrolovali jakékoliv protiříšské zásahy. 20. dubna 1945, chvíli před koncem války, se kronikář Obecné školy v Křivsoudově odhodlal v kronice zveřejnit své myšlenky: *„Válka se chýlí ke konci. Prvně jsem dnes nemluvil o Hitlerovi, protože mi Němci již nic neudělají. Jsem nemocen. Byl jsem u lékaře a ten mi napsal nemoc do konce války, tj. 14-21 dní. Hrozí mi zatčení gestapem. Bude-li třeba, uteču.“* Dále přiznává, že *„celá tato kronika je ne obrázek toho, co se děje, ale toho, co páni inspektoři nařídí a ochotní páni kronikáři napíší. Mohu si dovolit tyto poznámky, protože tato kronika se dostane nejdéle za 14 dní do /.../ osvobozených československých rukou a mně nikdo již nenajde. Než se nalezne tato kronika, jsem pryč.“* A na památku kronikář vložil obrázky dětí, jež *„vedl k vlasteneckému cítění a k poctivému smýšlení o práci.“* (OŠ Křivsoudov, 1940-1988, s. 35-36)

Ke konečnému osvobození Československa došlo až v květnu 1945. Už 6. května stála americká armáda, kterou vedl George Patton, na demarkační linii Karlovy Vary – Rokycany – České Budějovice, ale kvůli dohodě velmocí nesměla vstoupit do Prahy. 7. května podepsali v Remeši zástupci Třetí říše kapitulaci, ale boje v Praze stále pokračovaly až do 9. května, kdy do Prahy přijely tanky Rudé armády, která pak byla dlouho oslavována. (Gebhart, 2008, s. 343-360)

Konec války prožíval i venkov – už 4. května pracovníci vlašimské zbrojovky zastavili výrobu a odjeli autobusem domů. Někteří pokračovali až do Křížova, kde v rámci oslavy pádu režimu spořádali improvizovanou taneční zábavu. Občané zastavovali německá vozidla a stavěli barikády. Učitel J. Kočí se dostal do německého zajetí, ale ve chvíli, kdy se Němci doslechli, že ve vsi jsou už Rusové, utekli a všechno nechali být. (Hauser, 2004, s. 141-142) Boje (bohužel s několika smrtelnými zraněními) s německými vojáky se těsně před koncem války strhly také mezi Horní a Dolní Lhotou a smrtelné potyčky neustaly ani po oficiálním vyhlášení konce války. (Procházková, 2006, s. 122-123)

3.1.2 Podblanické školství v celonárodním kontextu

S dobou okupace přišly i velké změny ve školském systému. Týkaly se zejména obsahu vzdělání. Rapidně klesl počet středních a odborných škol. Měšťanské školy byly roku 1941 přeměněny na školy výběrové a začaly se označovat jako „školy hlavní“. (Kováříček, Kovářičková, 1989, s. 16) Školské záležitosti byly podřízeny Velkoněmecké říši. Protektorátní Ministerstvo školství a národní osvěty postupně směřovalo k likvidaci českého školství prostřednictvím prosazování nacistické germanizační a odnárodňovací politiky. Do čela tohoto ministerstva byl v roce 1942 postaven známý kolaborant s nacistickým režimem Emanuel Moravec, který později stanul v čele Ministerstva lidové osvěty.

V roce 1942 došlo ke zrušení zemských školních rad, a tak dozor nad školami převzalo ministerstvo. O rok později byly zrušeny i okresní školní výbory, místní školní rady a místní výbory a jejich pravomoci museli převzít starostové obcí. České školské záležitosti se řešily také v exilu prostřednictvím Benešovy prozatímní československé exilové vlády v Londýně, která školské záležitosti dala do působnosti Juraje Slávika. (Kločková, online)

Ke snížení počtu škol, zvláště těch měšťanských, které poskytovaly žákům „vyšší“ vzdělání, měli okupanti dobrý důvod. Záměrně se snažili o snížení vzdělanosti českého národa. Z vyučování byl odstraněn dějepis a velkou časovou dotaci (až dvě hodiny denně) získala výuka německého jazyka. (Kováříček, Kovářičková, 1989, s. 17) Podle Evy Procházkové (2006, s. 118) se v načeradecké škole, která se roku 1938 stala újezdni školou pro Vračkovice, Olešnou, Bukovou, Tisek, Horní Lhotu, slavětín, Pravonín, Daměnice, Pravětice, Býkovice a Křížov, nevyučovalo ani české literatuře, církevním dějinám a zeměpis byl zaměřen pouze na geografii Velkoněmecké říše. Škola tehdy přijímala jen 35 procent žáků čtvrté třídy obecné školy.

Školní děti musely povinně sbírat kovy, papír a staré oblečení. Ze škol bylo odstraněno vše (např. obrazy), co by upomínalo na slavnou českou minulost, a stěny školních tříd začaly obývat fotografie německých vůdců a měst. Říše školám ukládala povinnost vést nové kroniky. Často se ale nedochovaly – štěpánovskou kroniku po válce zničil ředitel školy Karel Kolman. Škola v Trhovém Štěpánově se na konci války stala úkrytem německých uprchlíků, kteří utíkali z míst osvobozených Rudou armádou, jež v květnu 1945 školní budovy také využívala. (Vrbický, 2011, s. 6) Hojně se uplatňovala cenzura. Dotkla se i vedení školních

kronik, což dokazuje kronika radošovické školy z let 1940-1943, kde jsou vytržené listy a začerněné nepohodlné texty.

Od roku 1941 byl ve školách povinně zaveden také „árijský pozdrav“. Učitelé museli pravidelně docházet do Vlašimi na kurzy němčiny a v červnu 1942 z ní složili povinné zkoušky. (Hauser, 2004, s. 141)

Některé školy byly nuceny vystěhovat se do méně vyhovujících budov, aby se mohly stát zázemím pro vojáky. Někdy se školy staly obětí nacistického vykrádání školních knihoven a sbírek. (Kováříček, Kovářičková, 1989, s. 17)

3.1.3 Soudobá literatura pro děti a mládež

Na počátku války se dětská literatura orientovala na posilování národního sebevědomí a posilování češství. (Dudová, 2016, s. 15) To se projevovalo návratem k minulosti a k dětství. Vzrostl zájem o adaptace Bible, kronik, lidových pohádek, legend a pověstí či vlastenecky zaměřených próz s dětským hrdinou a docházelo k vydávání úprav klasických děl pro mládež. Za všechno mluví například kniha Ivana Olbrachta *Ze starých letopisů* z roku 1940.

Významné postavení měla meziválečná poezie Františka Halase (oddíl *Do usínání* ve sbírce *Ladění*, 1942) a Františka Hrubína (*Říkejte si se mnou*, 1943), kteří těží z dialogu s vnímavým adresátem, z bezprostřednosti běžné řeči, asociativní obraznosti, hravosti říkadla nebo z rozvité metafory. (Čeňková, Peterka, 2004, s. 368)

Literaturu pro dospělé a pro děti spojovala jednotící myšlenka hledání jistot národní kultury, to je možná největší důvod, proč se dětská literatura konečně stala organickou součástí národního písemnictví. Časopisecká produkce byla v době okupace značně zredukována ve snaze co nejvíce potlačit projevy české národní kultury. V roce 1943 například definitivně zanikl časopis *Úhor*. (Chaloupka, 1984, s. 120, 172, 188)

O slovo se ale přihlásili kritici František Tenčík (1912-1974), Vladimír Pazourek (1907-1987), František Holešovský (1904-1985) a Oldřich Audy (1911-1995) se sborníkem *Literatura pro mládež* (1940), v němž se soudobá dětská literatura dočkala odborného zhodnocení a v jehož úvodu formulují „jednotící hledisko umělecké hodnoty v zásadách moderních názorů výchovy dítěte uměním“. (cit.

in: Chaloupka, 1984, s. 186). Tito představitelé tzv. brněnské skupiny kladli důraz na kvalitu a estetickou hodnotu dětské literatury a vyžadovali analytický pohled na dětskou knihu.

3.2 DĚTSKÉ DIVADLO NA PODBLANICKU: OPATRNÉ NAŠLAPOVÁNÍ

Ve válečném období dětské divadlo na Podblanicku stagnovalo, hrálo se velmi zřídka a většina škol ho z programu vyřadila úplně. Na některých školách, například v Radošovicích, se udržely pravidelně pořádané mikulášské a vánoční besídky. (OŠ Radošovice, 1940-1943, s. 17) Měšťanská škola ve Vlašimi za okupace také pořádala vánoční besídky, jejichž součástí byly zejména drobné scény: *Čáry kuchaře Roštěnky*, *Těžký pacient*, *Vysvědčení*, *Kouzelná píšťala*, *Karlík s Frantíkem jdou na vandr*, *Král loutek*, *Kašpárek a Honzík chtějí se proslavit a Kašpárek v Betlémě*. (OŠ a MŠ Vlašim, 1940-1945, vloženo mezi s. 4 a 5)

Vedle již dříve na Podblanicku hraných Průchových *Kocourkovských mudrlantů*, uvedených v roce 1939 křivsoudovskými žáky 2. a 3. třídy pod vedením učitele Kozberce, *Vodníkovy Haničky* Ludmily Tesařové (1857-1936), kterou roku 1940 se hráli žáci Měšťanské školy v Načeradci, a *Honzy v zakletém zámku* Vojtěšky Baldessari Plumlovské (v Pravěticích 1940) se za okupace hrála pohádka *Sněhurka a sedm trpaslíků* nedohledaného autora a pohádka se zpěvy *Slavný mistr Kopřiva* Joži Toucové-Mettlerové (1878-1960).

18. června 1939 žáci Obecné školy v Postupicích vystoupili s pohádkou Antonína Šímy (1873-1951) *Princ Chocholouš*, která vznikla už v polovině dvacátých let podle stejnojmenné předlohy Charlese Perraulta. Pohádka má výchovný charakter, a tak jsme např. poučení, že „*cizí majetek nám musí býti vždycky svatý. „Nepokradeš! ‘zní přikázání boží!’*“ (Šíma, 1922, s. 9) Nebo: „*Zlato není všecko. Zdravá mysl v zdravém těle platí mnohem víc.*“ (Šíma, 1922, s. 39) Hlavní dívčí postava Růženka, která na příkaz své kmotry Jasany slouží u zlého sedláka Skály, je ztělesněním dobroty a lásky a sama to mnohdy přiznává – když poprvé spatří ošklivého prince Chocholouše, říká, že není taková, aby se někomu smála jenom pro to, jak vypadá; téměř v závěru hry odmítá možnost, že by mohla být hrdá: „*Já? A hrdá? Hrdost, jež s pýchou za ruku se vodí, vlastní sestry jsou, jež hloupost jenom plodí.*“ (Šíma, 1922, s. 51) Často je slovy popisováno to, co by se dalo vyjádřit aktivním jednáním: „*Hleďme! Tam se kdosi blíží. Ženská postava*

a míří sem. Snad kmotra té dívky, jež ji sem zavedla. Skryji se na okamžik, snad se dovím něco bližšího, jak bych tu dívku vysvobodil. (Schová se v levo za keř.)." (Šíma, 1922, s. 42)

Chotýšanské děti ve školním roce 1939/1940 připravovaly představení *Perníková chaloupka*. K jeho uvedení na veřejnosti však nedošlo, byl totiž vydán zákaz divadel a zábav. Ani po opětovném povolení divadel se realizace pohádky neuskutečnila, jelikož „*pro přerušené vyučování využívala se každá chvílka, aby učivo bylo probráno, a tak se divadlo již necvičilo.*“ (OŠ Chotýšany, 1935-1974, 1939/1940)

Dokladem dobového fungování cenzury je odpověď (ze 7. března 1941) na žádost libežské školy o udělení povolení k veřejnému uvedení dětského představení *Rozpustilí kluci* Felixe Bartoše (1885-1952): „*Proti uvedení hry /.../ není námitek pod podmínkou, že v textu hry budou vynechána tato místa: na str. 15 /.../ slova ‚A ty krále pozdravíš‘, na str. 24 vynechat slova ‚Hoj... až... našeho království‘, /.../ na str. 33 slova ‚Musím Vás zarmoutiti‘ /.../.*“ Navíc se představení nesměli účastnit Židé, ani jako herci, ani jako diváci. (OŠ Libež, 1940-1950, volně vložený list)

Žáci Měšťanské školy v Louňovicích pod Blaníkem vystoupili v dubnu 1941 s hrou Oldřicha Bartoníka hra ze života *Všichni za jednoho*. (OŠ a MŠ Louňovice pod Blaníkem, 1941-1948, volně vložený list) Dětské, nebo spíše mládežnické, postavy mluví běžným jazykem, který by bylo možné zaslechnout na ulici: „*Ty, poslouchej, jak mu nedáš pokoj, tak tě doopravdy zinknu!*“ (Bartoník, po r. 1918, s. 17) To se odlišuje od produkce z doby vzniku (někdy po roce 1918) Bartoníkovy hry, kdy byly dětské divadelní hry psány téměř výlučně školsky správným jazykem. I v této hře se zdůrazňuje důležitost práce, ale hlavně vzájemná pomoc a soudržnost, která byla právě v letech okupace vysoce ceněna.

V Chotýšanech se v roce 1943 hrály dvě pohádkové hry Františka Rydvala. Nejdříve to byla veselá hra se zpěvy na nápěvy českých národních písní pro mládež i dospělé *Sladké království*, kde je kladen velký důraz na význam píle, práce, povinnosti a pořádku na příkladu včel a také na to, že si máme vážít zdánlivě obyčejných věcí, jako je chléb, a lidí, kteří nás milují. Pepík Bezchleba si totiž neváží své ovdovělé maminky, touží po sladkostech a pohrdá chlebem, který jednoho dne neuváženě zahodí na zem, za což ho perníkářka vezme do Sladkého království, kde si sladkostí může užívat od rána do večera. Brzy je přesycen a

stýská si nejen po mamince, ale i po chlebu, kterým dříve opovrhoval. Je nemocen. Uzdraví ho až dva Boží dary – maminka a chléb.

Ve hře vystupují i Beruška a Brouček, kteří upomínají na Broučky Jana Karafiáta:

„Beruška: /.../ Broučku! Je to dost. Kdes byl? Už jsem plakala. Letěla jsem ti naproti a nikde jsem tě nepotkala. Ptala jsem se tuhle včeličky...

Brouček: (zhasne světlo) Už nemusím svítit – teď svítí sluníčko. Byl jsem na paloučku a vykoupal jsem se v roce.

Beruška: Já letěla kolem Janinčiny chaloupky. Pak jsem tě měla potkat. /.../“
(Rydval, 1940, s. 35)

Nejen *Sladké království*, ale také Rydvalova *Vánoční pošta*, s níž vystoupili chotýššanští žáci ve stejném roce, nevybočují z kurzu předválečné dramatiky. **Sentiment, slovní balast, výchovnost, zbytečná návodnost** („*Kde je k dispozici hodně dětí a možnost opatření kostymů, byť i jen náznakových z papíru, obsadte všechny úlohy a všechny komparsy hodně početně již k vůli sytosti zpěvů - sborů. /.../“* - Rydval, 1940, s. 5), to je to, co tuto dramatiku charakterizuje.

K oslavám osvobození Rudou armádou se ve Slavětíně pořádaly oslavy s mnoha žakovskými recitacemi a zpěvy. 9. května 1945 slavětínští žáci pod vedením ředitelky M. Vlkové vystoupili s divadelní hrou Joži Toucové-Mettlerové *Pro princeznu Svobodu*, která se na Podblanicku hrávala ještě před válkou a jejíž poslání tkví v myšlence, jak je důležité vážit si těžce vydobyté svobody, což bylo v době uvedení hry velice příznačné. Úspěch byl veliký a „*občané hlučným potleskem poděkovali žactvu za jejich herecké výkony.*“ (OŠ Slavětín, 1940-1974, 1944/1945) Ve Vlašimi se součástí oslav stala dětská scéna *Stopami českých dějin*, která byla jistě plná vlasteneckých myšlenek. (OŠ a MŠ Vlašim, 1908-1952, s. 345)

Tím dětské divadlo v období války na Podblanicku končí. Inscenátoři se nepouštěli do látek, které by pracovaly s materiálem výrazně narážejícím na současné dění a které by mohly zapříčinit problémy s protektorátním úředním aparátem, ale i přesto se ve valné většině her, které se za druhé světové války prostřednictvím dětských školních souborů hrály, objevovaly **národně uvědomovací prvky**, ať už v podobě národních písní včleněných do her, nebo v podobě celkového vyznění hry (např. volba titulu *Všichni za jednoho*).

4. LÉTA MRAZU A TÁNÍ

4.1 DOBOVÝ KONTEXT

4.1.1 Historické souvislosti

Po roce 1945 byl demokratický model dělby moci omezen a modifikován. V roce 1946 se konaly poslední svobodné demokratické parlamentní volby za účasti více politických stran na dobu více než čtyřiceti let. Zvítězili komunisté a na post předsedy vlády nastoupil komunistický vůdce Klement Gottwald, který byl velmi podporován Sovětským svazem.

Stalin postupně zvyšoval tlak na československé komunisty, kteří proto zvyšovali požadavky na znárodňování, snažili se likvidovat nekomunistické strany. Politické napětí se stupňovalo. (Kocian, 2008, s. 365-383) Boj o politickou moc vyvrcholil v únoru 1948, jehož důsledkem byla mj. abdikace prezidenta Edvarda Beneše. Následným nástupem Klementa Gottwalda do prezidentského úřadu se komunistická diktatura rozjela naplno. Lidé odcházeli do emigrace a volby byly nesvobodné (ale povinné). (Čornej, Pokorný, 2003, s. 67-68)

Na konci roku 1948 nastaly soudní procesy s představiteli odboje (např. s generálem Heliodorem Píkou, který byl popraven), v květnu 1950 byl zahájen politický proces s Miladou Horákovou, která byla i přes protesty světové veřejnosti na konci června roku 1950 popravena. Procesy s církevními hodnostáři a věřícími jen doplňují počet až 280 tisíc obětí komunistických represí v letech 1950-1954.

Brzy byla zahájena likvidace živnostenského podnikání a začala kolektivizace zemědělství. Také podblaniční zemědělci byli nuceni vstoupit do družstva. Děti zemědělců, kteří to odmítali udělat, pak nesměly v oboru zemědělství pracovat, nesměly studovat a často nuceně odcházeli pracovat do průmyslu. (Procházková, 2006, 132) Po smrti Josifa Vissarionoviče Stalina 5. března 1953 a po smrti Klementa Gottwalda 14. března téhož roku nastoupil do prezidentského úřadu Antonín Zápotocký.

Období od roku 1956 bývá z hlediska mocenské kontroly společenského, zvláště kulturního života Československa, označováno jako „doba tání“. 25. února tohoto roku se v Moskvě konal XX. sjezd Komunistické strany Sovětského sva-

zu, na němž vystoupil Nikita Chruščov s projevem o kultu osobnosti, první oficiální kritiky stalinismu a jeho „přehmatů“. „*Vyložil stalinismus ovšem jako ‚deformaci‘, ‚kult osobnosti‘, tedy jako nesprávné odchýlení a okliku na správné cestě ke komunismu.*“ (Holý, 2008, s. 754) V dramatu se to například projevilo tím, že skončila doba převažujících výrobních dramát, objevily se mnohem komplikovanější struktury. na konci 50. let a v 60. letech se *více „uplatňuje náznakovitost, metaforičnost a nadsázka. Drama upouští od nabádavého mentorování, drobnokresby a tradičních kompozičních postupů.*“ (Holý, 2008, 760-761) Na jevišti se v uvolněné atmosféře šedesátých let dočasně mohly vrátit i hry některých dříve zakázaných autorů.

Od roku 1957 byl prezidentem Antonín Novotný. V roce 1960 byla přijata nová ústava, která přijala nový název státu - Československá socialistická republika. V šedesátých letech došlo k uvolnění politického (politické rehabilitace) i kulturního života, docházelo k diskuzím o problémech společnosti a ke kritice stávajícího režimu dokonce i na stránkách tisku, což dříve bylo zcela nepřípustné. Ve druhé polovině 60. let narůstaly hospodářské problémy. Obecná nespokojenost s vedením strany ortodoxními marxisty vyvrcholila na IV. sjezdu spisovatelů v roce 1967, kde spisovatelé kritizovali dosavadní poměry.

Důsledkem bylo v lednu 1968 odvolání Antonína Novotného z vedení Komunistické strany Československa a jeho nahrazení Alexandrem Dubčekem. Změnou ve vedení KSČ byl nastartován proces tzv. pražského jara. Byla zrušena cenzura a ohlášeny reformy v politické i hospodářské oblasti. V březnu odstoupil z funkce prezident Antonín Novotný a na jeho místo byl zvolen Ludvík Svoboda. Komunistická strana přijala *Akční program*, který odsuzoval potlačování práv a svobod občanů v minulých letech. Sovětský svaz však nehodlal připustit jiné pojetí socialismu (u nás se mluvilo o tzv. socialismu „s lidskou tváří“). Ve středu 21. srpna 1968 byly vpádem vojsk Varšavské smlouvy do Československa definitivně pohřbeny naděje z jara 1968. (Tůma, 2008, s. 421-437)

4.1.2 Podblanické školství v celonárodním kontextu

Ještě v květnu 1945 bylo obnoveno vyučování na všech typech škol a od nového školního roku se znovu rozjela činnost vysokých škol. V červenci 1945 se uskutečnil I. celostátní sjezd učitelstva, kde byly pro budování nové školy vyty-

čeny požadavky zřízení jednotné školy dle Košického vládního programu, zahájení vysokoškolského vzdělání učitelů a také vybudování Výzkumného ústavu pedagogického. (Kováříček, Kovářičková, 1989, s. 17)

Za reformou školské správy stál zejména Zdeněk Nejedlý, který se v květnu 1945 stal ministrem na nově obnoveném Ministerstvu školství a národní osvěty, jehož název se v první polovině 50. let měnil, až se ustálilo označení Ministerstvo školství. Zdeněk Nejedlý a jeho příznivci prosazovali uniformní podobu jednotné školy. Proti tomu stáli propagátoři diferenciované školy (např. V. Příhoda), která brala v potaz přirozené rozdíly mezi lidmi, jenomže neodpovídala marxistické ideologii a byla označována za nepřátelskou vůči socialismu. K přijetí zákona o jednotné škole došlo po únorovém převratu v dubnu 1948. Tím bylo zavedeno jednotné základní obecné vzdělání pro děti od šesti do patnácti let. Školská soustava sestávala z mateřských škol (pro děti od 3 do 6 let), národních škol (pro děti pětiletého 1. stupně jednotné školy), středních škol (čtyři roky 2. stupně jednotné školy) a ze škol 3. stupně.

Proměny podblanických škol jdou i v období první poloviny 50. let ruku v ruce s proměnami v celostátním měřítku. Například v Trhovém Štěpánově se z místní měšťanky stala škola střední, jež byla ještě téhož roku spojena se školou národní a byla vytvořena jednotná devítiletá škola. Prostory však nebyly vyhovující, a tak se v roce 1947 začala stavět nová škola, jejíž nová budova byla slavnostně otevřena 30. září 1951. (Vrbický, 2011, s. 6) V této době stále fungovaly školy v Načeradci, ve Vlašimi, v Kondraci, v Daměnicích, v Horní Lhotě, v Domašíně, v Chotýšanech, v Čechticích, v Křivsoudově, v Louňovicích pod Blaníkem, v Postupicích, v Libži, v Pravěticích, v Keblově a v Křížově.

Důležité je také vybudování pedagogických fakult při univerzitách v Praze, v Brně, v Olomouci a v Bratislavě.

Na rozvoj dětského divadla měly v poválečném období vliv pokusné pionýrské oddíly, které se v roce 1949 proměnily v Pionýrskou organizaci Československého svazu mládeže, která se měla řídit veškerými radami a směrnicemi Komunistické strany Československa. Pionýr se měl řídit zásadami čestnosti, pracovitosti, ukázněnosti, spravedlivosti, má se vždy podříditi kolektivu, chrání společný majetek před nepřáteli, *„miluje svou lidově demokratickou vlast“* a *„je hrdý na svůj národ, který pod vedením presidenta Klementa Gottwalda buduje socialismus. Miluje svou lidově demokratickou republiku a její armádu, záruku bezpeč-*

nosti našeho státu." Také „*miluje našeho osvoboditele Sovětský svaz, zemi svobody, míru a socialismu* „ (Cit. in: *Věstník Ministerstva školství, věd a umění*, 1949, online) Pionýrská organizace zakládala domy pionýrů a mládeže a zřizovala při nich dětské divadelní a recitační kroužky. Pořádaly se soutěže. Pro rozvoj a fungování dětského divadla měla největší vliv Soutěž tvořivosti mládeže, která každý rok vrcholila na přehlídce Šrámkův písek. (Machková, 2007, s. 19)

Na podblanických školách vznikaly různé zájmové kroužky, například ve Slavětíně ve školním roce 1949/1950 fungoval kroužek dramatický, který připravoval kulturní vločky k veřejným oslavám a sestavoval programy slavností, a čtenářský. Oba kroužky však neměly dlouhého trvání – už v roce 1951 byl čtenářský kroužek zrušen a dramatický se změnil na mičurinský. (OŠ Slavětín, 1940-1974, 1949/1950, 1950/1951) V Postupicích vznikl díky učitelce Růžičkové dramatický kroužek 15. října 1952, více informací se o něm nedovídáme. Kronika školy v Postupicích nám poskytuje jednu zajímavost – 18. prosince 1953 uspořádala recitační večer, na němž přednášeli i členové Národní divadla Jiří Šejbal a Jiřina Šejbalová. V roce 1949 byl založen dramatický kroužek v Kondraci, ale už v polovině školního roku byl zrušen. Ve Zdislavicích fungoval ve druhé polovině čtyřicátých let kroužek hudebně-recitačně-pěvecký, jehož účastníci se scházeli po dobu dvou hodin týdně pod pedagogickým vedením učitele Lesáka.

Dalších změn doznal československý školský systém v dubnu roku 1953, kdy se povinná školní docházka snížila na osm let a byla zavedena jedenáctiletá střední škola. Zkrácení délky povinného studia přineslo navýšení učiva na prvním stupni, s čímž mělo mnoho dětí problémy. To se pokoušel napravit O. Chlup zavedením úpravy v učebních osnovách, ale jeho snaha přišla vinou politiky státu vniveč. (Váňová, 2007, s. 84-85) Vzdělávání a výchova nastoupily na cestu v duchu marxismu-leninismu.

V roce 1958 bylo základní vzdělávání prodlouženo na devět let. Vedle vědomostních předmětů byl ve výuce dán velký prostor manuálním pracím. Kompletní zajištění těchto změn stvrdil zákon o soustavě výchovy a vzdělávání v roce 1960. Veškeré ideové a pedagogické řízení, kontrola škol i mimoškolních zařízení spadalo pod Ministerstvo školství a kultury. (Kločková, online) Byly zřízeny základní devítileté školy (na Podblanicku fungovaly školy z předchozího období, jen s aktualizovaným názvem). Střední školy se rozšířily o učiliště, učňovské školy a

střední odborné školy. Politické myšlení se neslo v duchu práce, proto na základních školách přibyl předmět nazvaný pracovní výuka. (Váňová, 2007, s. 85-86)

Školství bylo rozčleněno do těchto stupňů – děti od tří do šesti let navštěvovaly mateřskou školu, základní devítiletá škola byla určena žákům ve věku šesti až patnácti let, soustavu škol tzv. II. cyklu tvořila odborná učiliště, učňovské školy, střední školy pro pracující, odborné školy, střední odborné školy, konzervatoře a školy pro mládež vyžadující zvláštní péči. (Kováříček, Kovářičková, s. 19-20)

Došlo také k vymezení a organizačnímu zabezpečení zájmového studia umění a v lidových školách umění. Na Podblanicku byla od školního roku 1958/1959 otevřena Základní hudební škola ve Vlašimi. Zpočátku sestávala pouze z hudebního oboru, kam poprvé nastoupilo 84 žáků. Nejdříve výuka probíhala v západním traktu vlašimského zámku, ale s přibýváním žáků a učitelů prostory přestaly stačit, a tak po celém městě přibývalo improvizovaných učeben. Od roku 1961 se změnil název školy na Lidovou školu umění. K hudebnímu oboru ve školním roce 1963/1964 přibyl obor výtvarný. Na to, aby se škola stala čtyřoborovou si musela počkat do sedmdesátých let. (M. P., 2008, s. 18)

Kondracká škola se na konci padesátých let potýkala s úbytkem žáků, a tak byly od školního roku 1963/1964 otevřeny jen dvě třídy místo tří. K pravidelným činnostem žáků patřil nácvik spartakiádních cvičení a jejich účast na okrskových spartakiádách. V padesátých letech byly také zavedeny pravidelné zdravotní prohlídky žáků. Významné postavení měla, nejen v Kondraci, Pionýrská organizace. (Hauser, 2004, s. 154-155)

Naopak ve Vlašimi problém s nízkým počtem žáků nebyl. Nevyhovující podmínky školní budovy zapříčinili výstavbu nové školy, která byla roku 1956 zařazena do rámce výstavby Sídliště Blanických strojírů. Vyučování v nové školní budově začalo 6. září 1958. V roce 1962 byla vybudována také školní jídelna a celý areál školy byl dokončen roku 1973, kdy byly slavnostně otevřeny dvě nové tělocvičny. (Preislerová, 2008, s. 26)

4.1.3 Soudobá literatura pro děti a mládež

Literaturu pro děti a mládež ovlivňuje zrušení soukromých nakladatelství a vznik Státního nakladatelství dětské knihy (1949). Jako výsledek ideologického

tlaku se projevuje schematismus. Dětský svět byl zužován pouze na školní prostředí a na činnost Pionýrské organizace Československého svazu mládeže. (Provazník, 2016, s. 53) Nastoupila masová rusifikace překladových titulů – hojně se překládal Alexej Nikolajevič Tolstoj, Alexandr Fadějev, Michail Michajlovič Prišvin, Samuil Jakovlevič Maršak, Arkadij Gajdar nebo také Nikolaj Nikolajevič Nosov. (Chaloupka, 1984, s. 361)

Mnohá díla se ocitla v zajetí pojetí radostné společenské perspektivy, naprogramovaného optimismu a budovatelství. Podporu měla dětská představa světa jako něco, co je zákonité, samozřejmé, bezproblémové, něco, co směřuje do budoucna a děje se v duchu naprogramované vývojovosti. Dítě mělo stát v roli účastníka zápasu o mír a zosobnitelé šťastné budoucnosti. (Urbanová, 2000, s. 80-95)

Někteří autoři, pokud neemigrovali, na vzniklou situaci reagovali odmíčením, jiní ji nadšeně vítali a začali pro potřeby nové ideologie upravovat svá díla (Josef Věromír Pleva přepracoval *Malého Bobše*). (Provazník, 2016, s. 53)

Znovu se rozjely útoky proti pohádce. Například vnuk Stanislava Kostky Neumanna Stanislav Neumann (1927-1970) který zastával místo šéfredaktora Státního nakladatelství dětské knihy, v článku *Přijmeme a obohatíme dědictví našich klasických pohádek*, jenž vyšel ve třetím čísle Štěpnice 1949/1950, požaduje, aby se u pohádek jasně vysvětlovalo, co v nich je reakční, a co pokrokové. To měly řešit vysvětlující komentáře v doslovecích a poznámkách. Podblanické školy se zřejmě s tendencemi odsuzujícími pohádku neztotožňovaly, jelikož pohádka byla tím, co se na jevištích nejčastěji uvádělo.

Děti se s literaturou mohly setkat v dobových časopisech. Na některých školách dokonce vedle dramatických kroužků vznikaly kroužky čtenářské. Ve Slavětíně právě v rámci čtenářského kroužku žáci pročetli časopis *Ogoňok „a zabývali se úpravou nástěnky na pravidelnou vyučovací hodinu ruského jazyka.“* (OŠ Slavětín, 1940-1974, s.1949/1950) Kromě Ogoňku podblanické školy nejčastěji odebíraly časopisy *Mladý hlas, Zdravý dorost, Kraj kalicha, Kruh, Vlaštovička, Sedmihlásek, Pedagogický průvodce, Český domov, Štěpnice, Pionýr a jiné a Velký přelom.* (OŠ Postupice, 1943-1955, 1945/1946)

Svobodnější atmosféra 60. let se projevila ve vydávání překladů děl světové literatury, ale také naší dříve zakázané produkce. Období šedesátých let je v so-

cialistickém Československu obdobím nebývale plodným – rozvíjí se autorská pohádka, poezie, i próza (dobrodružná literatura, příběhy s dívčí hrdinkou, nástup literatury faktu a sci-fi).

Do literatury pro děti a mládež **pronikají tabuizovaná a z hlediska socialistické ideologie ideově nevhodná témata**, jako jsou smrt, stáří, handicap, politika, drogová závislost. Dětský subjekt byl vnímán jako instance vnímající svět po svém, což se nejvýrazněji projevilo v expanzi nonsensově laděných autorských pohádek (Alois Mikulka, Miloš Macourek aj.)

Pohádka je v šedesátých letech, která se stávají jejím zlatým obdobím, přijímána bez zpochybňování, není proto divu, že na dětských jevištích se na Podblanicku hrála právě jenom pohádka. Charakteristickým znakem 60. let je **medializace literatury**. Mnoho pohádek se začalo dostávat do filmového či rozhlasového zpracování. (Mocná, Peterka, s. 479)

Významnou roli sehrál časopis *Zlatý máj*, který začal vycházet v říjnu 1956 za patronace Františka Hrubína. Zaměřoval se na dětskou literaturu a umění pro děti. Jeho profil se proměňoval v souladu s politickými proměnami, ale vždy se snažil zdůrazňovat „*emancipaci literatury určené dětem a mládeži, tj. jednak docenění jejího významu v rámci národních literatur, jednak snaha o její kritické zhodnocení a literárněhistorické i literárněteoretické zařazení*“, čímž navazoval na časopisy *Úhor* a *Štěpnice*. (Svoboda, Dokoupil, 2006, online)

4.2 DĚTSKÉ DIVADLO NA PODBLANICKU: OD POVÁLEČNÉHO OPOJENÍ PŘES SEVŘENÍ DOBOVOU IDEOLOGIÍ, ČINNOST PIONÝRSKÝCH ORGANIZACÍ AŽ PO ZÁPLAVU POHÁDEK

4.2.1 Doznívání poválečného opojení

Na Podblanicku se těsně po válce hrály hry s protiněmeckou tendencí, u příležitosti různých významných dnů příležitostné hry a scény (Průchovo *Maminčino srdce* v Křížově roku 1947, scéna *Naše vlajka* v Chotýšanech v tomtéž roce), jinak se, až na výjimky, opakovaly hry autorů, jejichž tvorba sahá hluboko před válku. Podblanickým dětským činoherním i loutkovým jevištím vévodila pohádka obsazená vedle velkého komparzu charakterovými typy, jako byli statečný a vynalézavý Honza, zlý černokněžník, filuta Kašpárek, moudrý král, zlý čaroděj

apod. Inscenační praxe se pravděpodobně také nezměnila. Eva Machková píše, že „*toto období dětského divadla setrvalo u nápodoby divadla dospělých, i jeho dramaturgie byla odvozena od dobové podoby české dramatiky, jejíž nedostatky jen ještě zvýrazňovala a prodlužovala jejich životnost.*“ (Machková, 2007, s. 19)

Své místo měli, zejména po převratu v únoru 1948, besídky k příležitostem vzniku republiky, oslav Velké říjnové socialistické revoluce, Mezinárodního dne žen, narozenin Klementa Gottwalda, Josifa Vissarionoviče Stalina a Vladimira Iljiče Lenina. Tak tomu bylo i na Hrádku – součástí besídek byly proslovy, zpívání hymny a zejména dětský přednes. Obsah přednášených textů je zřejmý již z jejich názvů – přednášely se texty jako: *28. říjen* od J. Aldy, *K 28. říjnu* Josefa Prchala, *Slovanská lípa* Josefa Václava Sládka, několik básní J. Prchala (*Velký svátek, 28. říjen, Písnička 28. října*), *Radostně zavljaj* od M. Jírové, *Modlitba* Josefa Václava Sládka, *Vzkaz panu prezidentovi k narozeninám G. Bárty, Poděkování SSSR* od Stanislava Kostky Neumanna, básně Vladimira Majakovského (*Soudruzi, toho nedopustíme!, Všichni jej znali*) a Jana Hostáně (*Pozdrav Stalinovi, Lenin*). [OŠ Hrádek, 1940-1953 (1980),]

Kromě besídek a pohádek se hrály také příležitostné hry – například čechtičtí žáci se zhostili příležitostné hry ze života *Dětské království* Jaroslava Máchy (1892-1971). (OŠ Čechtice, 1946-1953, s. 15) Součástí hry jsou písně na nápěvy známých lidových písní. Význačné, a velmi oslavné, postavení tu mají vojáci:

„Strnad: /.../ Vojáci táhnou již sem, k nám. Co nejdříve budou tady!

Bělinová: Vojáci!

Kouba: To budete koukat, skřivánci! Pěší, na koních, s děly i kulometry. A aeroplány nad nimi krouží jako komáři...

Strnad: A což ty tanky. Jedou přes všechno, nevybírají si cestu. A uvnitř jsou kulometčící a ti střílí slepými patronami...

Kouba: To je rámusu, to je křiku, až hlava brní!

Bělinová: Slyšíte, děti? Vojáci sem táhnou! To bude veselo!

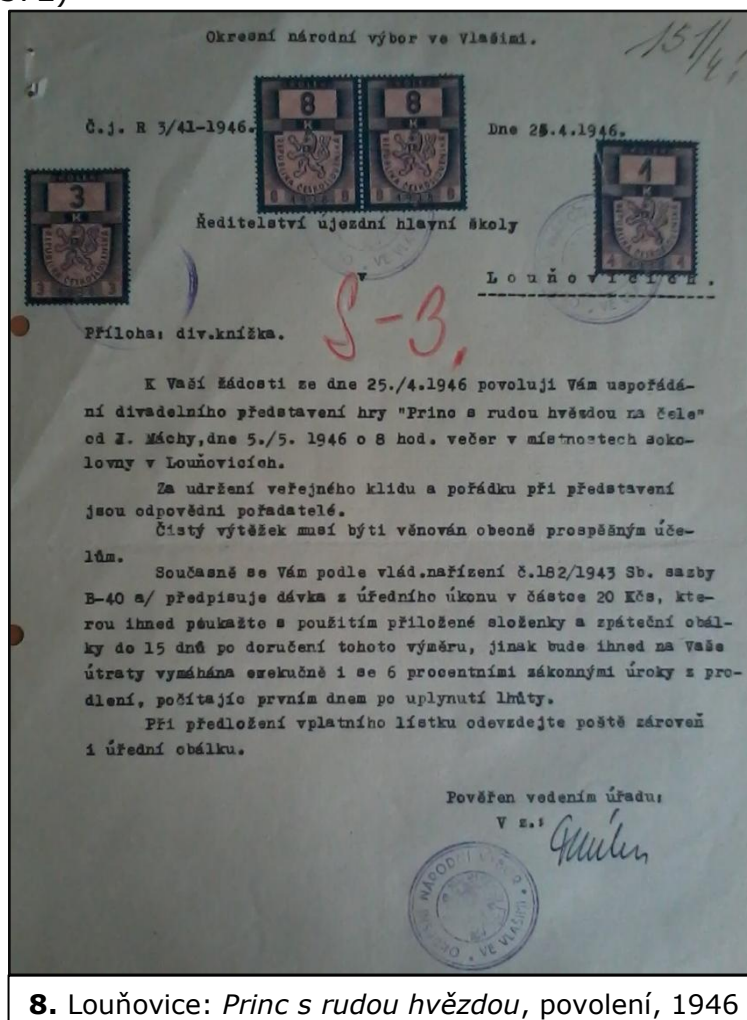
Děti: /.../ Vojáci jdou. Sláva. Jsou ještě daleko?“ (Mácha, 1936, s. 25)

Vojáci cvičí manévrování poblíž prázdninové osady skřiváneků. Jednomu z dětí z této osady se podaří vypátrat vyzvědače Grünhuta, zdánlivě nevinného podomního obchodníka. Už jen fakt, že ve hře dítě vítězí nad člověkem německá národnosti, která byla po válce tak nenáviděná, musel přispět k obrovskému úspě-

chu hry. Zmíněné divadlo se hrálo dvakrát v květnu 1946 u příležitosti oslavy Dne vítězství a Svátku matek.

V roce 1945 vyšla další Máchova hra – *Princ s rudou hvězdou na čele*. Hra o lásce dětí k vlasti a nenávisti vůči okupantům, která se odehrává ve dnech květnové revoluce, byla uvedena žáky v Louňovicích 5. května 1946. (OŠ a MŠ Louňovice pod Blaníkem, 1878-1950, s. 251) Z Máchovy produkce si v Horní Lhotě u příležitosti výročí květnové revoluce v roce 1945 vybrali veselohru s detektivní zápletkou *Uloupený vynález*, který sám autor označuje „jako příklad dětské chytrosti, odvahy a vytrvalosti.“ (Mácha, 1948, s. 1)

Veselá hra pro děti o osmi obrazech *Letíme do nebe* Jaroslavy Panenkové je jednou z mála her, v nichž se uplatnil ojedinělý a výjimečný námět, v tomto případě se vypráví o vynálezci horkovzdušných balónů. (Machková, s. 119) Roku 1951 hru sehráli účastníci dramatického kroužku vlašimské střední (dříve měšťanské) školy. Režijně se na představení podílela učitelka L. Prošková, autorem výpravy je R. Dušek a hudbu pro představení složil V. Had. (OŠ a MŠ Vlašim, 1908-1952, s. 372)

8. Louňovice: *Princ s rudou hvězdou*, povolení, 1946

Velice zajímavá je zpráva o tom, že některé školy spolu spolupracovaly a připravovaly pro sebe navzájem dětská divadla. Takový vztah mezi sebou měla škola načeradecká a louňovická, z nichž každá do roku 1948 připravovala představení v době, kdy druhá škola měla pochodové cvičení. (OŠ a MŠ Louňovice pod Blaníkem, 1941-1948, volně vložený list)

4.2.2 Hry na náměty pohádek v zasetí dobové ideologie

Po únorovém převratu 1948 se postupně upevňovaly mocenské tlaky a veškeré umění a organizace, literatura i divadlo, se musely názorově identifikovat se společenským systémem, v němž působily. Umění se mělo řídit **konceptí socialistického realismu**. Ze zájmových organizací se stávaly centralizované struktury, které podléhaly ideologii státu. O měsíc později to dosvědčil Klement Gottwald na Sjezdu národní kultury slovy: „*Kultura není a nebude u nás popelkou, jako tomu bylo za kapitalismu, nýbrž významnou složkou národního úsilí, národní potřebou a jako o takovou se bude o ni starat stát.*“ (cit. in: Černíková, 1998, s. 180)

Nová doba si žádala změny také v dramatickém umění, v dětském i v umění dospělých. 18. prosince 1951 vystoupil na celostátní divadelní konferenci Valter Feldstein s referátem *Repertoár je základem divadelní práce*, v němž vyjadřuje názor, že tematické okruhy má souborům zadávat strana. Tyto okruhy byly formulovány již v únoru 1951: „*1. boj za mír, 2. naše pětiletka, 3. budování socialismu na vesnici, 4. zobrazení vedoucí role KSČ – její boj za socialismus a proti všem nepřátelům vně i zrádcům uvnitř strany.*“ (Just, 2010, s. 61) Divadlo mělo vychovávat, ale také bavit, vyvolávat u lidí optimismus. Školy musely povinně žádat o povolení provozování her.

Ač by se záplava her v duchu socialistického realismu očekávala už dříve, na Podblanicku se jeho projevy ve výběru her projevovat až od roku 1959. A nutno dodat, že mnoho jich nebylo.

Pionýři ze školy v Horní Lhotě po více než dvouměsíční přípravě k Mezinárodnímu dni dětí uspořádali v roce 1959 představení hry pro děti *Perníková chaloupka* využívající námět stejnojmenné pohádky. (OŠ Horní Lhota, 1940-1945, 1958/1959) Autor Miloslav Stehlík (1916-1994) hru aktualizoval ve jménu dobové ideologie. Vyzdvihuje práci a pracovitost, zejména na postavách

kmotříčky a kmocháčka: „Šest pařezů jako hrom jsem vykopal a dvě košile jsem při tom propotil. To je kus práce za den, co?“ Nebo: „A já jsem vyplela a vyčistila deset sáhů školky. Nejmíň čtyři sta stromečků jsem okopala. Čtyři sta smrčků – pacholíčků jsem očistila. Trávu a mech vyplela, ostružiní vytrhala a smrčky si vydechly. /.../ To je kus práce za den, co?“ (Stehlík, 1951, s. 5-6) Takoví ovšem Jeníček s Mařenkou nejsou. Práce prostupuje také další dějovou linkou – tu tvoří liška, srneček Honzík a později i jezevec. Honzík se snaží jezevce přimět k práci, což se mu nakonec podaří:

„Jezevec: Ale... jak mám pracovat, když mi v bříšku kručí hlady?

Honzík: Tím víc ti bude chutnat snídaně.

Jezevec: Tak... kde mám začít? – Áááá...

Honzík: Tady. A zívát u práce nesmíš.

Jezevec: (začíná hrabat) Kejchat smím, Honzíčku?

Honzík: Až se v práci zapotíš, kejchat nebudeš a rýma se ti ztratí.

Jezevec: A nudlička u čumáčku?

Honzík: Taky se ti ztratí.

Jezevec: Hepčí.

Honzík: Já budu hlídat a ty hrabej! Tempo! Ať jsme do rána hotovi.“ (Stehlík, 1951, s. 69)

Jeníček a Mařenka Novákovi se také snaží práci co nejvíce vyhýbat. Nakonec jsou napraveni v perníkové chaloupce u dědka a báby, kteří je využívají na práci, aby oni sami nemuseli dělat. Děti navíc zjistí, že dědek, který jim, když je do chaloupky přijímal, sliboval sladké nicnedělání, je pytlák.

V souladu s tendencí socialistického realismu byla napsána také hra Karla Dittlera (1910-1984) *Sůl nad zlato*, kterou veřejnosti představili kebllovští žáci v lednu 1959. Látku známou z pohádek Boženy Němcové upravil jako historickou hru z dob raného feudalismu, jejíž jádro tvoří stávka solníků (pracujícího lidu) vůči daním a šikanování. Sám autor uvádí, že „*námět je zpracován materialisticky (všechny dějové skutečnosti pohádky jsou pojaty tak, jak se ve skutečnosti mohly odehrát).*“ Za nedostatek soli může kupec Baltazar (je to vlastně nebezpečný živnostník), který dělníky šikanuje, na což odpoví stávkou. Cíl hry je jediný – výchovný. Má „*ukázat dětem názorně společenské poměry raného feudalismu, ukázat na jeden z kořenů třídního boje a podepřít víru dětí v síly lidu a ve vítězství pravdy.*“ (Dittler, 1954, s. 5-6) Aby inscenátoři s hrou dobře naložili,

autor přikládá scénické návrhy všech prostředí, v nichž se děj hry s proideologicky deformovaným tématem odehrává.

Rok 1963 přinesl do Křivsoudova pohádkovou hru se zpěvy a tanci Jeronýma Horáka *Medová pohádka*, která poprvé vyšla roku 1957. Výchovná tendence je hmatatelná – vyzdvihuje se pracovitost (na příkladu včel), ale také **síla a význam kolektivu** zdůrazněná v závěru hry: „*V družnosti je naše síla, / pomáhá-li druhu druh. / Pro zdar společného díla / spojme ruce v pevný kruh.*“ (Horák, 1957, s. 51) Výchovná tendence je tu však prováděna v mnohem menší míře, než tomu bylo u Stehlíkovy *Perníkové chaloupky* nebo Dittlerovy *Soli nad zlato*. Nechybí komparsy včel, bludiček a panstva na zámku. K využití velkého množství postav měl autor důvod - pohádku „*napsal hlavně se zřetelem pro potřeby škol. V pohádce mohou úspěšně hrát děti z nižších i vyšších postupných ročníků. Proto jsem ani zvlášť neomezoval počet osob.*“ (Horák, 1957, s. 3) Inscenátoři by podle Dittlerových slov neměli opomíjet scénografickou složku a v případě, že nemají dostatek prostředků na pořízení kostýmů, dodává, že s úspěchem lze „*použít jako materiálu barevných krepových papírů (zvláště pro kostýmy včeliček a bludiček).*“ (Horák, 1957, s. 3)

4.2.3 Pionýrské organizace a jejich činnost na podblanických školách

Ač se politické ledy v průběhu šedesátých let opravdu prolomily, musíme si uvědomit, že i přes viditelné projevy svobody byla v naší zemi moc stále nárokována jednou stranou, jejíž kontrolní orgány fungovaly i na školách. Považovalo se za vhodné zapojovat děti do kulturního dění v obcích. To všechno na školách zajišťovala Pionýrská organizace Československého svazu mládeže (PO ČSM). Při těchto organizacích byly zřizovány také dramatické kroužky.

Hlavní náplní kroužků při pionýrských organizacích byla příprava programů besídek a kulturních akcí v obcích. Dramatické kroužky při PO ČSM připravovaly v šedesátých letech např. besídky k uvítání dědy Mráze, k Mezinárodnímu dni žen, k 1. máji, k 9. květnu, v rámci vzpomínkových akcí. Takový kroužek fungoval v Čechticích a v Keblově.

Pionýrská skupina Základní devítileté školy v Křížově se scházela jednou týdně a pod vedením Marie Skowronkové a Marie Leštinové připravovala programy

k besídkám, nejčastěji k Mezinárodnímu dni žen (až do roku 1966, vždy v první polovině března). Některé děti se zúčastňovaly recitace v Soutěži tvořivosti mládeže. (ZDŠ Křížov, 1960-1966)

V Chotýšanech během padesátých let děti připravily pásmo o ovocných stro-mech. Pionýrské kroužky se tu otevřely ve školním roce 1959/1960, mezi nimi i kroužek maňáskový, jehož organizátorem byl Václav Bumbálek. Pionýrská skupi-na uspořádala 22.12.1959 *Veselé odpoledne s dědou Mrázem* s programem dlouhým dvě a půl hodiny. Návštěvnost byla veliká –rovných tři sta diváků. (OŠ Cho-týšany, 1935-1974, 1959/1960)

Vlašimská škola disponovala v roce 1958/1959 dramaticko-recitačním krouž-kem, jehož vedení se ujaly učitelky Marie Zajícová a Anna Kučerová. Kromě pá-sem k výročí Velké říjnové socialistické revoluce a dalších významných dnů při-pravily s dětmi dramatizaci Erbenovy *Kytice*, která byla oceňována pro význam „*dramatický, výchovný i finanční.*“ Čistý výnos byl uložen do fondu Sdružení rodi-čů a přátel školy. O rok později se kroužek rozdělil na dva samostatné kroužky – divadelní (s padesáti žáky) a recitační (s dvaceti žáky pod vedením Marie Fulíno-vé). Ve školním roce 1964/1965 převzala vedení dramatického kroužku učitelka Dubová. (I. ZŠ Komenského Vlašim, s. 11, 23, 66)

V Základní devítileté škole s dětským domovem v Načeradci našel své místo re-citační kroužek. Pod vedením S. Hojkové připravoval program pro Olympiádu dět-ských domovů a pro veřejná vystoupení. Dramatický kroužek zaštitěný S. Sobotkou připravoval krátké jednoaktovky. Více in-formací, kromě toho, že oba kroužky na škole vydržely jen po dobu jednoho školní-ho roku (1965/1966), v kronice není.

Pravětičtí žáci se také účastnili různých politických zasedání a schůzí jednotných zemědělských družstev. Na jedné z nich recitovala žákyně Marie Volková. (OŠ Pra-větice, 1940-1962, 1959/1960)

9. Pravětice. Marie Volková recituje na schůzi JZD, 1959/1960.

4.2.4 Loutkové divadlo do roku 1956

Situace loutkového divadla zůstává neměnná. Hraje se s marionetami a uplatňují se hry autorů z dřívějších období.

V postupnické školní kronice jsou některé záznamy velice nejednoznačné, a tak mnohdy není jasné, zda loutkové divadlo hráli učitelé, nebo děti. Přesný obrázek toho, kdo loutkové divadlo hrál, si v případě Postupic nemůžeme udělat u hraných her Bohumila Schweigstillla (*Krejčík, švec a Kašpárek* roku 1947), Josefa Žemly (*Jak Honza štěstí došel, Honza silák, Kašpárek na posvícení*), Julie Vlasákové (*Žádost kmotra Jahelky*), Ferdinanda Tomka (*Princezna Včelka*), Jaroslava Průchy (*Zlatý brouk*), V. Hrdličky (*Kozel mistra Dratvičky*), Josefa Knotka (*Pohádka lesa*) a hry neznámých autorů *Kašpárkova komedie* a *Kašpárkova dřevěná píšťalka*. (MŠ Postupice, 1943-1955) Zvolený repertoár ukazuje na opětovný model loutkového divadla, z něhož se podle slov Jaroslava Etlíka (cit. in: Provazník, 2008, s. 10) „stávala jakási iluzivní ‚malá činohra‘ (krabička na iluze).“

Způsob inscenování se zřejmě také příliš neliší. V mnoha hrách, které si podblanické soubory vybraly, autoři inscenátorům radí, jak správně vyrobit kulisy. Činí tak i Jaroslav Průcha ve *Zlatém broukovi*, v němž se oblíbená dětská postava Kašpárek stane vysvoboditelem bohatého rytíře Vlkoše, kterého zaklela víla za jeho lakotu a sobectví. Kašpárek se o možnosti rytířova vysvobození, a tím i získání pokladu z jeho hradu, dozví od vrby-víly, kterou zachránil před pokácením. Vlkoš si však vysvobození neváží, stále se ze svých chyb nepoučil a odmítá podělit se o bohatství s prostým lidem. Nakonec je pod výhrůzkami v přeměnu v něco jiného zlomen. Kašpárek je důvtipný filuta, který si se vším poradí, často oslovuje dětské diváky a zdlouhavě popisuje to, co zažil: „*Tak už jsem tady, dětičky... Však mi to dalo perný kus práce, než jsem se sem vyškrábal! Víte, jak to vlastně bylo? Nevíte? Tak poslouchejte, já vám to povím: Vyšplhat se po skále nahoru nebylo možná, ať jsem dělal nohama i rukama, co chtěl! Když jsem tedy několi-krát spadl a nadělal si asi tucet boulí, řekl jsem si: ‚Kašpárku, takhle to nepůjde! Musíš na to nějak chytřeji. Přinesl jsem si tedy dlouhý provaz, udělal na něm smyčku a házel jsem ji tak dlouho vzhůru, až se smyčka zachytila šťastně za skalisko. Pak jsem si omotal botičky do hadrů, abych neklouzal, chytil jsem se provazu a hajdy nahoru! /.../“* (Průcha, s. 10) A dále následuje téměř stránkový výklad toho, jak nebezpečná byla dřevěná lávka apod.

V tomto období se opět začala velebit práce, čemuž odpovídal i výběr her. V Postupicích byla hrána Tomkova *Princezna Včelka*, která přichází s poselstvím, že „není rozdílu mezi námi, jsme všichni sobě rovni a všech nás údělem i největším dobrodiním jest práce.“ (Tomek, 1931, s. 20) Království, které se pyšnilo pracovitostí lidí, odloudí zlý černokněžník princeznu Včelku, ztělesnění píše, pracovitosti a dobroty. Lidé rezignují a upadnou do lenosti. Princeznu a království však zachrání Kašpárek s čertem, který mu nabídne pomoc jen na základě toho, že je rád, pokud může „něco provést čarodějníkům, kteří se nám všude pletou do řemesla.“ (Tomek, 1931, s. 9). Za odměnu se Kašpárek může se svou ženou nastěhovat do zámku. Tomek **píše ve stylu tzv. „čítankového slohu“²²**, takže výrazy jako *zří, rci, zloboh* nejsou neobvyklé. Příkladem jsou monology Včelčina otce: „*V chvíli nestřežené, kdy mněli jsme, že není nad nás šťastnějšího národa, v můj dům se vplížil zloboh jakýsi a jedinou mou unesl mi dcerku. Má Anděla – má Včelka ubohá /.../. A země má – jak ta se změnila! Kde ráj byl dřív, je nyní pustina, neb lid, jenž dříve pilně pracoval, v mé dceři maje příklad nejlepší, teď nečinnosti zcela podlehl; zří vrchol blaha v hnusné zahálce /.../. Ó, Bože, vrať mi dceru mou, neb bez ní nám už není pomoci!*“ (Tomek, 1931, s. 17)

V šedesátých letech se o dětském loutkovém divadle kroniky škol nezmiňují.

4.2.5 Jevištní pohádka ovládá Podblanicko

25. prosince 1946 se hráli žáci chotýšanské školy vánoční pohádku se zpěvy *Nesem vám noviny* Jaroslava Průchy, která by však měla být řazena spíše mezi hry ze života, jelikož pohádce se tu blíží jen vložený sen loutkářovy dcery Haničky. Hra se odehrává někdy kolem roku 1870 na české vesnici a v nebi (ve snu) o Štědrém večeru. Poselství vánoční hry o délce osmdesáti sedmi stran lze shrnout do jedné věty: Dobrý skutek bude po zásluze odměněn. V Chotýšanech byla tato „*poměrně těžká zpěvohra, která vyžadovala pečlivého nacvičení*“, velmi úspěšná. Výtěžek byl použit na vytopení sálu a na osvětlení. (OŠ Chotýšany, 1935-1974, 1946/1947) Průcha byl nadále oblíbený, a tak se v Křížově v roce 1946 hrála ještě jeho pohádka *Kouzelný prsten*. (OŠ Křížov, 1940-1948, 1946/1947)

Na dětská jeviště se stále vracela Kvapilova *Princezna Pampeliška*, např. v Postupicích nebo v Načeradci, kde ji s dětmi připravily učitelky L. Hubičková a

---

²² Autorem termínu je Vilém Mathesius. Pojem „čítankový sloh“ použil ve své studii *Řeč a sloh*, která vyšla poprvé v roce 1942.

H. Kolaříková. K inscenační práci měly dokonce posilu v podobě načeradeckého rodáka Františka Matějovského, jenž byl do roku 1926 členem činohry Národního divadla v Praze. Představení se hrálo dohromady čtyřikrát, z toho dvakrát pro školní mládež a dvakrát pro veřejnost. (OŠ a MŠ Načeradec, 1881-1930, volně vložený list)

Oblíbenost si získaly i jevištní úpravy klasických pohádek, jako je *Popelka* (1947 v Čechticích), *Dlouhý, Široký a Bystrozraký* (1948 v Lukavci, kde představení navštívila mj. slavětínská škola), *Sůl nad zlato* (1954 v Libži pod vedením učitelky Zdeňky Doležalové) a *O dvanácti měsíčkách* (1956 v Pravěticích).²³

V pohádce Vilmy Sokolové (1859-1941) *Kouzelné kvítí*, kterou pod vedením učitelů Bohumila Jiříčka a Marie Janurové zahráli v roce 1947 postupičtí žáci, je chlapec Jiřík, který se o Štědrém večeru vydal naproti otci, jenž pracuje v daleké německé obci, poučen, že „*krásnější jsou květy srdcí lidských nad samy květy Vesny a láska k vlasti je z nich nejkrásnější.*“ (Sokolová, 1921, s. 112) Aby se toto od královny Zimy, která má být „*ztemplé postavy, plna důstojnosti a líbeznosti zároveň*“ a měla by mít oblečené „*nádherné, bílé atlasové roucho s vlečkou a stejným pláštěm*“, dozvěděl (Sokolová, 1921, s. 113), postupně do hry nastupují **bohaté komparzy** vločenek, jiskřiček, ledových květů, panošů, kopiníků, lučištníků, hvězd, noční havěti, andělů, lidí, ptáků a zvířat, všichni samozřejmě **efektně a bohatě okostýmovaní**.

Emfáze zůstává také u veselé pohádkové hry se zpěvy a tanci *Slavný mistr Kopřiva* Joži Toucové-Mettlerové (1878-1960), uvedená školními dětmi v Louňovicích pod Bláníkem v roce 1947. Další autorčina hra se na Podblanicku objevila v Libži v rámci květnových oslav 9. května 1948. Byla to pohádková hra se zpěvy a tanci *Pro květinu míru*. Již z názvu je patrná její tendence – jde o uctění věrných Čechů, kteří bojovali ve válce, a o velebení Rudé armády a Stalina:

„Matka: Zabili ho, drahého našeho tátu. Člověka spravedlivého a odvážného. Položil svůj život za vlast a svobodu jako tisícové ostatních věrných Čechů. /.../ Bud' na ně vždy hrda, na otce i všechny ostatní, a vždycky cti jejich památku.

Alenka: Však paní učitelka také krásně o nich mluvila, o všech těch od Němců umučených a zavražděných. /.../

---

²³ Z kronik jmenovaných škol bohužel není zřejmé, kdo byli autoři dramatizací těchto pohádek, proto se jimi více nebudu zabývat. Dětských her s totožnými názvy totiž v té době existovalo více.

Matka: /.../ Na ně bude český národ vždycky vzpomínat jako na vzor statečnosti a sebeobětování, a bude na ně hrd.

Alenka: A kdybys slyšela, maminečko, jak pěkně hovořila paní učitelka o bratřích Rusech a o velkém Stalinovi. Abychom nikdy nezapomněli na jejich pomoc, na jejich statečnost a upřímnost k nám.

Matka: Však to nikdy nezapomeneme. /.../ Čestný národ vždycky vděčně oceňuje přátelství a obětavost." (Toucová-Mettlerová, 1947, s. 8-9)

Hru není třeba dále rozebírat, Alenčina cesta pro kouzelnou květinu míru, kde se setkává s několika pidimužíky, se nese ve stejném duchu příznačném pro poválečnou dobu.

Opětovného uvedení se na Podblanicku dočkaly hry Antonína Kozla (*Jak Kašpárkem Vesna byla probuzena ze sna*), *Dvě Maričky* Ferdinanda Krcha, *Kocourkovští mudrlanti* Jaroslava Průchy nebo *Honza v zakletém zámku* Vojtěšky Baldessari Plumlovské. Nepříliš kvalitní a manýry realistického iluzionismu oplývající jsou také pohádky *Kouzelný stoleček* Františka Baleje (1889-?), uvedený roku 1949 postupickými žáky pod vedením J. Danielové a B. Jiříčka, *Zlaté jahody* Ludmily Semrádové (14. května 1950 v Čechticích) a *Pohádka o Meluzině* Antonína Šímy (1873-1951), již v březnu 1950 předvedly děti ve Vlašimi.

Vedle *Dvou Mariček* Ferdinanda Krcha udělala nejkvalitnější výběr Obecná škola v Libži, jejíž svěřenci v roce 1947 vystoupili s dramatickým pásmem *Broučci* Míly Koláře (1881-1966), v nichž předvádí „konstruktivní roli dětské fantazie a blahodárný vliv solidárního dětského kolektivu“, čímž se Kolář „zapojil do dobově příznačného hnutí sledujícího výchovu mládeže divadlem.“²⁴ (Forst a kol., 1993, s. 784) Představení bylo hojně navštíveno a jeho věhlas se rozšířil až do Domašína, kde bylo sehráno 26. května 1947. (OŠ Libež, 1940-1950, s. 47)

V Trhovém Štěpánově v červnu 1947 v rámci Týdne dětské radosti děti vystoupily s Krahulíkovým *Veselým ševcem*, jenž sleduje stejné téma jako známá Krylovova bajka *Chudý boháč*. Chudý švec si stěžuje na svůj úděl, s penězi by se mu žilo lépe. Ale ve chvíli, kdy zbohatne (získá velký obnos peněz za dobře vykonanou službu), se z něho stává úplně jiný člověk – z dříve veselého, optimis-

---

²⁴ Za první republiky totiž sílilo školské reformní hnutí, v rámci kterého některé osobnosti začaly uplatňovat do té doby nevídaný novátorský přístup k dramatickým a recitačním aktivitám dětí. Tyto osobnosti, mezi nimi režisér Miloslav Jareš, pedagog Rudolf Nekola, Ferdinand Krch a Ladislav Havránek v Domě dětství v Krnsku a Miloslav Dismán, vycházely ze zájmů dětí a vychovávaly je jakožto aktivní účastníky procesu. (Machková, 2016, s. 12)

tického a společenského muže je najednou protiva žijící v ústraní. Na rozdíl od Krylovovy bajky švec prozře, peníze vrátí a je zase plný života. Autor hru doporučil „*pro kurážné děti, které živě a srozumitelně mluví.*“ (Krahulík, 1942, s. 15)

Na dětská jeviště se několikrát dostala i *Sněhová královna*. 6. května 1951 ji hráli vlašimští žáci pod vedením L. Proškové a M. Zajícové. V kronice však chybí informace o autorovi dramatisace známé Andersenovy pohádky. (OŠ a MŠ Vlašim, 1908-1952, s. 374) Autora dramatické úpravy se dozvídáme v kronice školy v Načeradci, kde byla *Sněhová královna* uvedena v dramatisaci ruského prozai-ka, básníka, dramatika, filmového scénáristy a autora knih pro děti Jevgenije Lvoviče Švarce (1896-1958) 18. prosince 1948. Švarc se soustředil na klíčové situace příběhu – v prvním dějství je zachycena scéna dětí s babičkou, ve druhém setkání Gerdy s havranem, vránou, princem a princeznou, ve třetím dějství scéna s loupežníky a ve čtvrtém scéna v paláci a návrat domů.

U Švarce se ve srovnání s Andersenovou předlohou odlišuje způsob přivedení Kaje k životu. U Andersena jeho srdce rozehrějí Gerdiny slzy, u Švarce se Kajovo srdce rozehrěje spíše v přeneseném smyslu – Gerda v něm vzbudí zájem o život, lásku a soucit. i nové postavy – pohádkáře, krále a obchodníka. Postava Sněhové královny, která tu vystupuje napůl jako pohádková bytost a napůl jako baronesa, je odsunuta do druhého plánu.

Také v letech 1956-1968 se na Podblanicku, s výjimkou hry neznámého autora *Začínáme žít* (v Načeradci v březnu 1962), hrály pouze pohádkové hry autorů předešlých období – v Čechtích 1. května 1960 *Zelené království* Boženy Rajske-Smolíkové (1893-1967) a ve Vlašimi ve školním roce 1960/1961 *Stříbrná studánka* Franka Weniga (1898-1974). Obě hry spadají do kategorie, kterou charakterizuje sentimentalita, vzrušenost, balastní text.

V režii Miroslava Palečka „*připravili svazáčci pro děti pohádkovou divadelní hru ‚Pasáček vepřů‘.*“ (OŠ Chotýšany, 1935-1974, 1962/1963) Neznáme ani autory těchto her: *Neohrožený Mikeš* (1958/1959 v Daměnicích) *Budulínek* a *Lídiny narozeniny* (1959 ve Slavětíně v rámci oslav Mezinárodního dne žen), *Sněhová královna* (1960 v Načeradci), *Šípková Růženka* (1961 ve Slavětíně), *Rytíř, Honza, Kašpárek* (1963 ve Slavětíně), *O hloupém Honzovi* (1965 v Domašíně) a *Pohádka o stříbrné panně a šedé skále* (1962 ve Slavětíně)

Nejčastěji se hrály *Zkoušky čerta Belínka* Zdeňky Horynové – jednou je se hráli žáci 6.-9. ročníku v Keblově (o Velikonocích v roce 1964), šestkrát je ve školním roce 1964/1965 uvedli žáci dramatického kroužku při I. ZŠ Komenského ve Vlašimi. Dvorní dáma Hárakšanda by chtěla vládnout s bohatým ženichem místo princezny Rujany. Uzavře s nešikovným čertem Belínkem dohodu, že princeznu donutí, aby se stala ženou vládce pekel. Mezitím služebná Lenka ztratí princeznu perlu štěstí a je obviněna z krádeže. Jiřík jí pomáhá perlu najít a ve chvíli, kdy říká, že jen čert ví, kde se perla nachází, se objeví Belínek, který si perlu vzal, aby měl štěstí. Je totiž hrozný smolař a musí vykonat dvě čertovské zkoušky. Všichni tři nakonec spojí síly a jdou hledat černou duši a nevěstu pro knížete pekel. Čím déle se znají, tím více čert ztrácí čertovskou podstatu a získává lidské vlastnosti. Trojici se podaří najít hříšníky, díky nimž by Belínek mohl složit čertovskou zkoušku, ale dřív než stihne Belínek zakročít, přímo před nosem mu jeho objekt sebere jeden z čertovských kolegů. To už se ale Belínek změnil natolik, že je rád, že zůstane člověkem.

Ve srovnání s dramatikou předchozího období **jsou dialogy pohádky věcnější a životnější**. A je to vlastně poprvé, kdy se v podblanickém dětském divadle objevuje postava čerta. Autorka se snaží **pracovat s kontrastem**, například v charakterech postav. Některé situace a zápletky jsou zbytečně komplikované a působí dojmem nedokončenosti, ale je to jedna z mála do té doby hraných her, která by se, i když s úpravami a s nutností sáhnout po ostré tužce a text vyškrtat, dala přenést i na dnešní jeviště.

V Pravěticích roku 1958 žáci uvedli pohádku *O dobrých skřítcích* Lily Bubelové (1886-1974), kde čtyři skřítki přímo před divákem představují scénu. Eva Machková (2013, s. 124) podotýká, že „je to asi první případ zjevného stavění scény v dětském divadle i jeden z prvních pokusů o neiluzivnost.“

Žáci 6.-8. ročníku vlašimské školy Komenského pod vedením učitelek Fulínové a Mánkové během března 1965 čtyřikrát uvedli ukrajinskou pohádku *Čapí mládě* Michaila Pinčevského (1894-1955) v překladu Míly Mellanové (1899-1964). V roce 1968 sáhli po indiánské pohádce Jana Makaria *Tři bílé šípy*, kterou zhlédli i žáci z Hrádku. V *Poznámce na okraj* autor upozorňuje, že děti stále více ve školách slýchají o „hnědém moru“ a že se v rozhlase a v tisku neustále mluví o vzrůstajícím nebezpečí nacismu. Šíření takových informací pokládá za správné, „protože pravá statečnost je ta, která se dokáže postavit nebezpečí, třebaže

anebo právě protože je zná v celém rozsahu." Proto se rozhodl téma zpracovat v pohádce a ukázat, že žádné zlo není neporazitelné, pokud s ním bojuje člověk, který *„se bije za život a svobodu všech, kteří chtějí žít v míru."* (Makarius, 1962, s. 49)

5. OBDOBÍ NORMALIZACE

5.1 DOBOVÝ KONTEXT

5.1.1 Historické souvislosti

Po srpnu 1968 byl zahájen tzv. proces normalizace, který byl namířen proti výsledkům reformního úsilí šedesátých let. Politický vývoj se navrátil k autoritativnímu režimu. Normalizací se dnes rozumí období „zavádění pořádku“ na konci šedesátých let a v sedmdesátých letech až do pádu komunistického režimu v listopadu 1989. V říjnu 1968 byla vyhlášena federalizace československého státu, čímž se Československo stalo státem složeným ze dvou národních republik. Na protest proti nastupující totalitě se v lednu 1969 upálil student Jan Palach.

Do vedení Komunistické strany Československa nastoupil místo Alexandra Dubčeka Moskvou podporovaný Gustáv Husák, který se dříve hlásil k podpoře reformu a který od roku 1975 zastával i prezidentský úřad. Nastalo období tzv. prověrek straníků i nestraniků, byla utužena cenzura, posíleny bezpečnostní složky. Byly tabuizovány mnohé historické události. Mnoho osobností odcházelo do emigrace.

Převážná část společnosti pomalu upadla do netečnosti. Proti režimu aktivně vystupovalo jen několik set disidentů, kteří se odvolávali na dodržování základních lidských práv a sdružovali se v organizaci Charta 77, jejímiž prvními mluvčími byli filozof Jan Patočka, dramatik Václav Havel a bývalý ministr zahraničí Jiří Hájek. Komunistický režim se signatáře Charty snažil podlomit, zostudit a řadu z nich věznil.

Mírné, ale velmi opatrné, uvolňování režimu u nás nastávalo poté, co do vedení Sovětského svazu nastoupil Michail Gorbačov, a v SSSR se díky němu začala prosazovat tzv. perestrojka a tzv. glasnosť a poměry v sovětských médiích i veřejném životě byly čím dál více svobodnější. Uvolňování nenastalo jen v Sovětském svazu, ale také v jiných východoevropských zemích, což nakonec vyústilo v pád berlínské zdi. V druhé polovině osmdesátých let bylo stále zřetelnější, že socialismus není schopen udržet krok s vývojem ve vyspělých kapitalistických zemích. Zkostnatělý režim v souvislosti se změnou v SSSR znejistěl. Vzrostla i občanská odvaha. (Čornej, Pokorný, 2003, s. 72-79) Od roku 1988 se navyšoval počet demonstrací, často potlačovaných vodními děly. Po demonstraci 17. listo-

padu 1989 na Národní třídě měly události rychlý spád. Bylo založeno Občanské fórum, také v řadě obcí na Podblanicku. V Načeradci to bylo 4. prosince 1989. Postavilo se například proti tehdejšímu složení rady místního národního výboru a v podpisové akci získalo podporu více než dvou stovek občanů. Místní Občanské fórum, složené ze zástupců z Načeradce, Pravětic, Horní Lhoty a Daměnic, organizovalo různé besedy a informovalo obyvatele o veřejném dění. (Procházková, 2006, s. 151) Režim už nedokázal čelit narůstající opozici a v závěru roku 1989 se zhroutil. Gustava Husáka ve funkci prezidenta nahradil Václav Havel a vedoucí úloha Komunistické strany byla zrušena.

5.1.2 Podblanické školství v celonárodním kontextu

System základních škol nastavený školským zákonem z roku 1960 prakticky přetrval až do roku 1984. Změna nastala jen roku 1969 u středních všeobecně vzdělávacích škol, které byly prodlouženy na čtyři roky a začaly se označovat jako gymnázium.

Pokračovalo se také v rozvoji lidových škol umění. Pro vývoj dětského divadla na Podblanicku je zásadní **zavedení literárně-dramatického oboru v Lidové škole umění ve Vlašimi** ve školním roce 1970/1971. Za jeho zřízením stojí iniciativa pedagožky, loutkohorečky a vedoucí několika pěveckých sborů Evy Houdkové, jejíž osobu si přiblížíme v samostatné kapitole o dětském divadle na Podblanicku, a ochota tehdejšího ředitele školy Jiřího Volka. Ve školním roce 1976/1977 přibyl k hudebnímu, výtvarnému a literárně-dramatickému oboru ještě obor taneční, čímž vznikla plně organizovaná čtyřoborová Lidová škola umění ve Vlašimi.

Škola měla po dlouhá léta problémy s prostory pro výuku. V průběhu osmdesátých let se vyučovalo v západním křídle vlašimského zámku, ale nedostatečné prostory zavedly některé obory do tesko budovy za poštou. Roku 1988 škola musela opustit budovu zámku a přestěhovala se do nynější budovy v ulici Jana Masaryka a o rok později navíc získala budovu bývalé mateřské školy v Dolnokralovické ulici, jejíž úprava byla dokončena až v roce 1994. (Historie, online)

Zásadní strukturální, ideologická a obsahová proměna školství byla zahájena na počátku sedmdesátých let za účelem obnovy socialistického charakteru školství. Základní body byly vytyčeny na zasedání Komunistické strany Českosloven-

ška v roce 1973. Roku 1976 je konkretizoval projekt *Další rozvoj československé výchovně vzdělávací soustavy* a uvedl je v platnost zákon z roku 1978, který zaváděl desetiletou povinnou školní docházku, jejíž absolvent získal střední vzdělání (musel absolvovat osmiletou základní školu a pak dva roky na některém typu středních škol). První stupeň základní školy, zkrácený o rok, se řídil modelem sovětské počáteční školy, která téměř nerespektovala vývojové zvláštnosti dětí daného věku. (Váňová, 2007, s. 86)

V roce 1988 je Ministerstvo školství přeměněno na Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. (Kločková, online) Po pádu komunistického režimu v roce 1989 se školství vydalo na cestu transformace v oblasti celého školského systému.

Od školního roku 1975/1976 byla ve Vlašimi otevřena Základní škola Vorlina, jinak je období normalizace do roku 1989 v oblasti podblanického školství psáno ve jménu hromadného zanikání (zejména jednotřídních) škol a začleňování žáků do plně organizovaných základních škol. V letech 1973-1978 byly kromě jiných zrušeny jednotřídky ve Veliši, v Kondraci, v Radošovicích, v Bílkovicích, v Pravoníně, v Daměnicích, ve Slavětíně, v Horní Lhotě, v Borovnici a v Keblově. V té době stále odolávala jednotřídka na Hrádku a v Tehově. V roce 1978 byly základní školy s 1.-5. ročníkem v Křivsoudově, v Domašíně a v Chotýšanech a základní školu s 6.-9. ročníkem měly Postupice, Vlašim, Trhový Štěpánov, Čechtice, Louňovice pod Blaníkem a Zdislavice. (Kouba, 1978, s. 282) Důležité postavení měl také Dětský výchovný ústav v Načeradci, zařízení se zvýšenou péčí pro chlapce se soudně nařízenou ústavní výchovou. (Procházková, 2006, s. 143)

5.1.3 Soudobá literatura pro děti a mládež

V červnovém čísle *Zlatého máje* z roku 1972 se představil ideolog Jan Fojtík a předseda Svazu československých spisovatelů Jan Kozák, kteří zde mluvili o znovuzavedení ideologizace české literatury, o důležitosti nesmiřitelného třídní zápasu a „jediné správné a závazné“ tvůrčí metody – socialistického realismu. (Toman, 1996 s. 79)

Normalizační proces odstranil z oficiálního publikačního prostoru některé autory, kteří se literatuře pro děti dříve věnovali. Byla oslabena také činnost periodik. U nás se utvořily samizdatové edice (např. *Petlice*) a v zahraničí vznikala

exilová nakladatelství (Sixty Eight Publishers v Torontu, Poezie mimo domov v Mnichově, Index v Kolíně nad Rýnem, Konfrontace v Curychu, Rozmluvy v Londýně, Arkýř v Mnichově a pro dětskou literaturu důležitý Bohem Press v Curychu). Literatura se rozštěpila do tří vzájemně izolovaných světů – na literaturu oficiální, samizdatovou a exilovou.

Nejvíce byla v sedmdesátých letech devastována moderní poezie a autorská pohádka nonsensového typu. Z literatury byli téměř vymazáni autoři, jako byli Josef Brukner, Pavel Šrut, Jaroslav Seifert, Ludvík Aškenazy, Hermína Franková aj. Většina samizdatových a exilových děl literatury pro děti a mládež, která vznikla v období normalizace, se u nás oficiálně začala vydávat až v devadesátých letech. (Toman, 1996 s. 75-79) Vedle oficiálně vydávané literatury vznikala některá zajímavá díla pro děti (Iva Hercíková, Daisy Mrázková, Hana Doskočilová apod.).

Po tvrdých normalizačních sedmdesátých letech v průběhu let osmdesátých dochází k postupnému ožívání oficiální literatury a objevuje se stále větší počet kvalitních knih v oblasti literatury pro děti a mládež. Někteří autoři (Josef Brukner, Jan Skácel) mohou opět knižně publikovat. Poezii vládne tvorba Jiřího Žáčka, vychází nonsensová poezie (Emanuel Frynta, Pavel Šrut), próza s dětským hrdinou nebo s dívčí hrdinkou (Olga Hejná, Martina Drijverová), sci-fi a fantasy. V druhé polovině 80. let v literatuře dochází k analýze problémů. Uvolňuje se kompozice textů, do děl vnikají snové a fantastické motivy (Daniela Hodrová), satirická nadsázka, parodie.

Literaturu pro děti a mládež výrazně ovlivňuje časopisecká produkce, především Sluníčko, Mateřídouška a Ohníček. (Provazník, 2016, s. 77-87)

5.2 DĚTSKÉ DIVADLO NA PODBLANICKU

5.2.1 Besídky, kulturní programy a politická agitace

Sedmdesátým létům na školách vévodila politická agitace. Projevovala se účastí žáků na besídkách a kulturních programech při oslavách významných dnů. Některé školy k těmto událostem, ale také k vedení školních kronik v duchu vládnoucí ideologie, přistupovaly velmi horlivě a zodpovědně. V kronice Dětského výchovného ústavu v Načeradci (1963-1982, s. 48-49) se v záznamu o školním

roce 1976/1977 píše: „Zajišťovali jsme názornou politickou agitaci. /.../ Snažili jsme se využít revolučního odkazu našich národů ve výchově žáků tak, abychom v nich vzbudili cit socialistického vlastenectví a hrdosti na úspěchy naší země v budování rozvinuté socialist. společnosti, vděčnosti a přátelství i možnosti a povinnosti spolupráce se Sovětským svazem a dalšími socialistickými zeměmi, a podporovali v nich vřelý vztah a angažovaný postoj k budování své vlasti i její ochranu před nepřáteli a rozvratníky.“ Žáci často, většinou pod vedením učitelky Svitákové, připravovali **kulturní pásma k historicky významným dnům**, např. k výročí šedesáti let od Velké říjnové socialistické revoluce připravili kulturní pásmo, které bylo „veřejností, stranickými orgány i představiteli NF velmi kladně hodnoceno.“ (DVÚ Načeradec, 1963-1982, s. 57)

Na některých školách došlo ke zřízení recitačních souborů. Takový soubor je doložen ve školním roce 1976/1977 v Křivsoudově, který vystupoval zejména na stranických schůzích a veřejných schůzích: „Prvořadou politickou událostí byly volby do národních výborů. V předvolebním období se škola do agitace za zvolení kandidátů NF plně zapojila. 1. října vystoupil 18členný recitační soubor na veřejné schůzi s kulturním programem. Pásmo bylo doplněno 33 barevnými diapositivy krás naší vlasti a budovatelského úsilí jejího lidu. V melodramu bylo použito hudby B. Smetany ‚Z českých luhů a hájů‘.“ Informace je pak doplněna sdělením, že vystoupení bylo natolik úspěšné, že byl soubor pozván do Strojetic, aby tam kulturní program zopakoval. Později recitační kroužek vytvořil pásmo z poezie Františka Hrubína. (OŠ Křivsoudov, 1940-1988, s. 161-162)

Situace na Zvláštní škole ve Vlašimi je v oblasti organizování kulturních programů totožná se situací ostatních škol. Má však jednu základní odlišnost - počínaje školním rokem 1975/1976 byla výchovná činnost školní družiny rozšířena o práci s loutkou. Zájemci utvořili loutkářský kroužek, který vedla vychovatelka Jarmila Zábranská. Často hráli pro mateřské školy a účastnili se okresního kola Soutěže tvořivosti mládeže, uspořádaném v Benešově. Z článku z týdeníku Jiskry, který kronikář založil do školní kroniky, se dozvídáme, že diváci viděli v podání loutkářského kroužku tělovýchovnou scénku *Rozcvička*, Hrubínovu *Karkulku*, pohádku *O poslušných kůzlatech* a *Pohádku o řepě*, ale také krátké „scény zdravotnické, agitační, o důležitosti sběru, dopravní výchovy, dále krátké a jednoduché bajky a hříčky.“ (ZVŠ Vlašim, 1955-1981, 1975/1976)

V květnu 1985 se v Chotýšanech konal lampionový průvod ke 40. výročí osvobození. Program byl zpestřen recitačním vystoupením žáků místní školy, kteří přednesli *Zpěv míru*.

11. ZVŠ Vlašim. Žák s loutkou, mezi 1975-1981.

10. ZVŠ Vlašim. Žáci s loutkami, mezi 1975-1981.

5.2.2 Recitační aktivity dětí

Ač se recitace uplatňovala zejména v rámci politických a kulturních akcí, na několika školách byly založeny soubory věnující se uměleckému přednesu. Zápisy v kronikách jsou bohužel velmi skromné, a tak se nedozvídáme, co vlastně žáci přednášeli, ani jak probíhala práce s přednášečem.

Ve školním roce 1975/1976 je takový soubor doložen ve vlašimské škole Komenského. Recitační soubor 1.-5. ročníku dokonce získal v oboru uměleckého přednesu první místo v oblastním kole a druhé místo v okresním kole soutěže Písně přátelství. (I. ZŠ Komenského, 1958-1978, s. 197) V roce 1988/1989 recitační a hudební soubor fungoval pod vedením učitelek Hájkové, Kapkové, Peterkové a Slunečkové a uspořádal tři veřejná představení, která však nejsou v kronice více přiblížena. O rok později členové kroužku postoupili do okresního kola recitační soutěže, kde recitační soubor prvního stupně získal první místo a postoupil do kola krajského. (I. ZŠ Komenského, 1978-1990, s. 153, 171)

Uměleckým přednesem se zabývali také chotýšanští žáci, kteří v roce 1974/1975 získali v okresním kole recitační soutěže čestné uznání. (ZDŠ Chotýšany, 1974-1996, 1974/1975)

5.2.3 Tradice jevištních pohádek pokračuje

Nadpis této podkapitoly vyjadřuje stav žánrové skladby podblanického dětského divadla ve sledovaném období – nic než pohádka se na jevištích dětských souborů, alespoň podle mnou prostudovaných materiálů, nehrálo.

V roce 1972 se ve Vlašimi hrála dvě dětská divadla – *Kouzelný kvítek*²⁵ a *Caravniny střevíčky* neznámého autora. Není ani zřejmé, která z vlašimských škol představení připravila, jelikož informaci jsem našla v kronice domašínské školy (1960-1989, s. 109), která se představení zúčastnila v roli diváků. To platí i u oblíbených *Zkoušek čerta Belínka* Zdeňky Horynové, které se hrály v roce 1975 ve Vlašimi.

---

²⁵ Kronika domašínské školy, v níž jsem informaci našla, neuvádí autora hry. Mohl by to být *Kouzelný kvítek* Iriny Valerjanovny Karnauchovej (text v překladu Heleny Janotové rozmnožilo Československé divadelní a literární jednatelství v roce 1954) nebo stejnojmenná estrádní hra pro děti se soutěžemi Antonína Jedličky (text rozmnožila Dilia v roce 1964)

V Křivsoudově v roce 1973 pod vedením tehdejšího ředitele školy hrála pohádka na motivy Hanse Christiana Andersena *Zelená perla* Antonína Hodana. Ne- ní však zřejmé, zda pohádku sehráli žáci Pionýrské organizace, která dřív divadlo hrávala, nebo zda pohádku hrál dramatický kroužek Osvětové besedy, který ředi- tel také řídil. Vystupuje tu postava vypravěče. Je jím námořník, který, aby se dostal ze spárů čarodějnice, musí dětem odvyprávět milion pohádek. Pro další vyprávění si vybral pohádku o Zelené perle, do které diváky uvádí popisem pod- mořského království. To všechno se dovídáme z jeho úvodního monologu o roz- sahu dvou a půl stránek formátu A4. Znovu se objevuje až v závěru hry, zeptá se dětí-diváků, jak se jim pohádka líbila, udělá si další čárku a zjistí, že se mu právě podařilo získat milionem čárku, čímž je osvobozen. Pro příběh je tedy úpl- ně zbytečný. V Hodanově zpracování Princ políbí čarodějnici přeměněnou za Per- lu, v domnění, že je to ona. Perla má zemřít, ale pokud by se princ obětoval, bodl se dýkou a krví pokropil Perliny nohy, mohla by žít. Příběh končí happy endem. Hlas moře oba lidi osvobodí a oslabí moc čarodějnice, aby více nemohla vstoupit na pevninu.

Divadlu se začala věnovat také vlašimská Základní škola Vorlina, kde 1986/1986 žáci nastudovali pohádku Vladimíra Čorta (1943-2014) *Kopretinka* a o rok později *Pohádku o líných strašidlech* téhož autora. Obě hry trpí **přehna- ným verbalismem**. *Pohádka o líných strašidlech* se odehrává ve starém opuště- ném mlýně na Čertově řece. Žije tam Hastrmanka s Ježibabou, jedna línější než druhá. Celé dny tráví vzájemným zlomyslným utahováním si jedna z druhé a než by pracovaly, raději hladoví. Jednoho dne do mlýna přijde Anička, kterou posílá selka pro poklad, po kterém touží také obě strašidla, jež za ta léta zapoměla veškeré čarodějnické umění. Anička najde domnělý poklad v malé truhle a uza- vře se strašidly dohodu, že se o něj podělí. V truhle je však jen prázdný perga- men. Anička na něj napíše vzkaz: „Bez práce nejsou koláče.“ Tím se napraví jak strašidla, tak selka, která mezitím přijde do mlýna. Ve větší míře se verbalismus projevuje v prvním dějství:

„Hastrmanka: /.../ Kdybys radši vyčarovala něco k jídlu.

Ježibaba: Vyčarovala? (Ježibaba je vyvedena z míry) Vyčarovala, povídáš?

Hastrmanka: Každá ježibaba dovede čarovat. Každá, která za něco stojí! Ale ty jsi úplně budižkničemu a když se na tebe podívám, hned bych brečela. Je- žibaba a nedovede čarovat!

Ježibaba: Jak to, že nedovedu? Co to meleš? Kdybys jen věděla, co já jsem dovedla za kousky... já, vlasy by se ti hrůzou jen ježily a nohy by ti kameněly a v očích by se ti zatmívalo a v uších by ti zahřmívalo a kolena by se ti podlamovala a nos by se ti prodlužoval a ruce by se ti spínaly...

Hastrmanka: Třesky plesky! Mraky, z kterých neprší! Kdo si pamatuje ty tvé kousky? /.../ Zestárla jsi, ježibabo, a je z tebe babizna, žalost pohledět! Vlasy máš nečesané sto let /.../.

Ježibaba: Já že jsem se sto let nečesala? Mraky, hadry, košťata! Že tě huba nebolí! Se svým účesem bych mohla na císařský bál! /.../ Ale ty jsi ubožačka, že by nad tebou kámen zaplakal! Můj ty smutku, jaká ty jsi hastrmanka? Kdy jsi naposled omočila nohy v náhonu? /.../“ (Čort, 1975, s. 3-4)

Další podobně rozvleklé dialogy nahrazující jednání pokračují v již naznačeném stylu neustálého osočování se, urážek, líčení vzpomínek. Situace se příliš nemění ani v okamžiku příchodu selky Terezy na scénu.

Text nízké úrovně si vybrali načeradečtí žáci ve spolupráci s místním ochotnickým souborem – v roce 1989 uvedli pohádku *Princezna Krušinka a drak Dynamit*. Pravděpodobně se jedná o text Olgy Friedrichové (nar. 1927) *Princezna Žofinka a drak Dynamit*. Na představení se podíleli převážně žáci druhého stupně (Radka Stupková, Blanka Vorlíčková, Jitka Vindušková, Karel Chaluš, Jan Chaluš, Kateřina Dědičová, Zuzana a Michaela Čálkova, Radka Strelková, Ludmila Smržová, Vlasta Strelková, Miluše Kolářová) a v roli krále a královny vystoupili dospělí ochotníci (Antonín Charvát a Věra Chalušová). (O souboru: Historie, online)

5.2.4 Eva Houdková a založení literárně-dramatického oboru v Lidové škole umění ve Vlašimi

Literárně-dramatický obor ve Vlašimi vznikl ve školním roce 1970/1971. Byla to doba hledání nových inscenačních a dramaturgických postupů, doba, kdy se u nás vytvářela skupina lidí, kteří se snažili o moderní dětské divadlo. Do centra pozornosti se dostaly informace o hnutí dětského dramatu v Anglii, vycházeli první publikace, v letech 1964-1974 vycházel časopis *Divadelní výchova*, v němž byly otiskovány úvahy a poznatky o dramatické výchově. Léta 1971-1972 přinesla pokusné přehlídky ve Žďáru nad Sázavou, rok 1973 celostátní přehlídku na Slovensku v Trnavě a rok 1974 Kaplické divadelní léto (od roku 1994 Dětská

scéna), kde se mohli učitelé a vedoucí souborů vzdělávat v různých seminářích a dílnách. (Machková, 1998, s. 264)

Eva Houdková (nar. 1936 ve Vlašimi) dětství a dobu studií prožila s maminkou v Litoměřicích, kde roku 1963 ukončila studium hudební výchovy a hry na klavír. Pedagogickou praxi zahájila v Litoměřicích, kde učila hudební výchovu na místní základní škole a na pedagogické škole, později působila v Soběslavi. Vedla dětské a dívčí pěvecké sbory.

Od roku 1966 žije v rodné Vlašimi. V Lidové škole umění ve Vlašimi vyučovala hru na klavír a v roce 1971 absolvovala na katedře loutkářství Divadelní fakulty Akademie múzických umění v Praze. Již v průběhu studia na DAMU se s ředitelem vlašimské Lidové školy umění Jiřím Volkem dohodla na zavedení literárně-dramatického oboru se zaměřením na loutkářství. Pod jejím vedením na škole fungoval loutkářský soubor Kopretina do roku 1991, kdy odešla do důchodu. Soubor hrál zejména představení pro mateřské školy a zúčastňoval se okresních a krajských loutkářských přehlídek v Bystřici u Benešova, v Praze a v Příbrami. (Pešout, Pavelka, 2014, s. 6-7)

Z osobního rozhovoru s Evou Houdkovou jsem se dozvěděla, že už od počátku dramatického loutkářského oboru v Lidové škole umění ve Vlašimi pracovala převážně na bázi autorského divadla. Při tvorbě loutkové inscenace vycházela z námětů dětí a společnými silami se od prozkoumávání tématu, prostředí a postav dostávala k improvizacím a etudám a jejich následnému fixování do konečného divadelního tvaru.

Děti nejčastěji pracovaly s loutkami spodovými, tyčovými a s javajkami. V některých hrách byli využíváni i tzv. živáčci. Děti se podílely i na scénografické složce představení, což dokládá i článek o představení *Od jara do zimy* z týdeníku Jiskra (1977) založený do kroniky školy Komenského ve Vlašimi, která s loutkami také pracovala: „*Krásně a vtipně naaranžované scénky ručně vyrobenými loutkami, vzbudily velký zájem diváků. Žáci LŠU se učí nejen s loutkami pracovat, tzn. mluvit za ně a vodit je, ale učí se i loutky vyrábět, malovat dekorace a aranžovat scénu. Dobrý výsledek této estetické výchovy bylo tedy možno zhlédnout a ocenit na jejich zdařilém vystoupení.*“ (I. ZDŠ Komenského Vlašim, 1978-1990, 1975/1976) S výše jmenovanou hrou skládající se ze čtyř krátkých pohádek pro jednotlivá roční období se soubor v roce 1976 zúčastnil Krajské přehlídky dětských divadelních a loutkářských souborů v Mnichově Hradišti.

Vzhledem k tomu, že soubor hrál nejčastěji pro děti z mateřských škol, hrdiny jejich loutkových her byla zejména zvířátka. Některé z her mají výchovný charakter, zejména *O Majdalence*, která se poučí, že přílišné mlsání není zdravé pro zoubky. Za korunu, kterou od tatínka dostane, si totiž koupí tak obrovské lízátko, že ho líže celý týden, jenomže jí pak začnou bolet zoubky. Hra však není rozvleklá, jako tomu bylo v předchozích obdobích – když si odmyslíme přiložené notové party, text dosáhne na pouhé dvě strany formátu A5.

Občas jsou oslovovány děti. Je to například v pohádce *Ztracená hvězdička*. Hvězda je příliš zvědavá, chtěla by vidět zblízka celou Zemi a hlavně stříbrný rybník, a tak se naklání, až spadne z nebe do vody, kde ji najde proradná liška, ukryje svítící hvězdu u sebe v chaloupce, aby to vypadalo, že se zdržuje doma, a jde na lup. Všechno dobře dopadne, když zakročí dva kamarádi - pes Azorek a Medvídek. Těm se s pomocí dětí-diváků podaří hvězdičku vrátit zpět na nebe. Vtahování dětí do děje by možná mohlo působit násilně, ale scénář se postupně proměňoval na základě nabytých zkušeností. Zpočátku to byly samy děti (diváci), které na příběh reagovaly a vstupovaly do něj.

Hry *Velký úklid*, *Strašidelná chaloupka*, *Za písničkou*, *Začarovaná studánka*, *Domov pro pejska* a *Zimní pohádka* (a jistě mnoho dalších loutkových her) vznikly na základě vlastního námětu. Eva Houdková se však nevyhýbala ani práci podle předlohy. To dosvědčuje pohádka *Nespokojený smrček* na námět estonské pohádky, jejíž příběh se podobá např. Andersenově *Smrčku* nebo Garšinově *Attalei Princeps*. Smrček si neváží toho, čím je. Chce mít namísto jehliček listí. Když se mu to splní, sežere mu ho koza. Skleněné listí mu zase zničí vítr, zlaté ukradne člověk, a zrovna v zimě, kdy by bez jehličí mohl umrznout. Pak už si sám sebe váží. V pohádce se objevuje Smrčkův pravidelně se opakující, vždy drobně pozměněný refrén. Opakují se i čtyřveršové písně Slunce a Měsíce. Lze předpokládat, že v inscenaci se v těchto případech pracovalo se změnou rytmu. Výše jmenované hry vyšly v *Pohádkách z chaloupky* v roce 2002.

Práci s dětmi aktivity Evy Houdkové nekončí. V roce 1975 složila doktorát z filozofie na Univerzitě Karlově v Praze, o rok později založila Komorní ženský sbor, jenž koncertoval nejen v okolí Vlašimi, ale ve spolupráci s Triem Jana Dismase Zelenky také ve Vídni a s pražským smíšeným sborem Josefa Vycpálka v Itálii v Bibione.

Eva Houdková je také autorkou učební pomůcky Stavebnice loutek, která byla oceněna v krajském i celostátním kole pedagogické soutěže. Skládá se z devíti dílů, z nichž každý představuje jeden typ loutek – loutky prstové, plošné, kelímkové, vařečkové, maňáskové, stínové, javajky, marionety a improvizované.

Na konci osmdesátých let absolvovala obor lidové tvorby, tkaní a ručních prací na Lidové konzervatoři. Založila Atelier EH Vlašim, kde se zabývá výrobou a distribucí Stavebnice loutek, autorským loutkovým divadlem jednoho herce a také pořádáním akreditovaných seminářů pro pedagogy a besedy na školách. (Pešout, Pavelka, 2014, s. 6-7)

V rámci ateliéru se představila na více než dvaceti výstavách, například v roce 1992 na Mezinárodní výstavě učebních pomůcek k výročí Jana Amose Komenského v Praze. Z celostátní soutěže Česká panenka si přivezla v kategorii loutek dvakrát hlavní cenu a mnoho dalších ocenění. Její loutky jsou k vidění dokonce až v Japonsku. Výrobky Ateliéru EH získaly certifikát Regionální produkt z Kraje blanických rytířů. Dodnes Eva Houdková spolupracuje s nadací UNICEF Praha, s Podblanickým ekocentrem ČSOP, se Spolkovým domem ve Vlašimi nebo v programu Živá paměť národa Národního muzea. Od září 1992 do srpna 1993 Eva Houdková dokonce působila na Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy v oddělení pro dramatický obor. (2014, online)

Za její celoživotní dílo byla Evě Houdkové v roce 2014 udělena cena Blanický rytíř, zejména „za mnohaleté působení ve školní i mimoškolní oblasti a rozvoj dramatické výchovy na Podblanicku.“ (Pešout, Pavelka, 2014, s. 6-7)

Způsob práce Evy Houdkové, založený na tvořivém hledání, vnímání a spolupráci, působí na Podblanicku jako zjevení. Po Evě Houdkové pomyslnou štafetu přebírá Miloš Povolný, který vede literárně-dramatický obor, i když ne v oboru loutkářském, na Základní umělecké škole ve Vlašimi dodnes.

ZÁVĚR

Cílem diplomové práce bylo zmapovat repertoár podblanických dětských souborů, zaměřit se na jeho žánrové a tematické rozpětí, na kvalitu textů a na jeho proměny v kontextu změn politických, kulturních i společenských.

Aby se mohlo přistoupit ke zmapování terénu dětského divadla na Podblanicu, bylo nutné, po téměř půlroční práci v archivu, získaný materiál roztřídit. Třídění by nemohlo proběhnout jinak než na základě prostudování dramatických textů, které dětské soubory uváděly, a prostudování sekundární literatury. Jako odrazový můstek mi posloužila zejména publikace Evy Machkové *Mezi skutečností a snem* z roku 2013.

Závěry, k nimž jsem nakonec došla, logicky vyplývají ze srovnání všech uvedených zdrojů.

Po většinu 19. století na Podblanicu nebylo nejčastějším veřejným výstupem dětí provozování divadla, začínalo se, a většina škol to tak praktikovala minimálně do začátku 20. století, dětskými pěveckými a deklamačními výstupy u příležitosti oslav začátků a konců školního roku, státních oslav, jmenin či narozenin panovnické rodiny.

Počátky provozování dětského divadla, které se často hrálo za účelem získání finančních prostředků, s sebou přinesly žánrovou oblast her ze života dětí, zastoupených zejména díly Františka Pravdy. Tato díla často rezignovala na pravidla klasické dramatické výstavby, kladla důraz na jazykovou a stylovou správnost, vše od děje až po postavy bylo schematické, konflikt malicherný a vždy vyřešený jako mávnutím kouzelného proutku. Autoři se dopouštěli průhledného moralizování, výchovnost děl stála v popředí. Žánr se na Podblanicu udržel až do první třetiny 20. století.

Od roku 1910 se na podblanických jevištích začala, zřejmě v souvislosti s tím, že se stále více a více stávala součástí dětské četby, objevovat jevištní pohádka, která dávala prostor pro zpěvní party, balet, bohatou kostýmní a dekoráční výpravu a vizuální efekty. Důraz na efekt byl stavěn na první místo.

V meziválečných letech se situace dětského divadla příliš nelišila. Hrané hry trpěly stejnými prohřešky jako hry z předchozího období. Inscenační praxe se

pravděpodobně nesla v duchu co nejrealističtější iluzivnosti. Vedle jevištních pohádek se hojně hrály hry příležitostné, v nichž byli často upomínáni legionáři nebo prezident Tomáš Garrigue Masaryk. Tyto hry s dominujícím vlasteneckým zaměřením se vyznačovaly bezduchostí a fráзовitostí.

Za první republiky začal rozmach žákovských besídek, jejichž organizátoři se mohli opřít o několik publikací, které v té době o besídkách vycházely. Na besídkách, konaných u příležitosti státních oslav a různých svátků, děti nejčastěji vystupovaly s písněmi a tendenčně zaměřenými přednesy, někdy byla do besídek zařazována i dětská divadelní představení.

Vedle jiných autorů se v období první republiky nejčastěji hrály hry Jaroslava Průchy, Vojtěšky Baldessari Plumlovské a loutkové hry Bohumila Schweigstilla, jimiž na podblanické jeviště vstoupila oblíbená postava Kašpárka, který se z postavy rozporuplného charakteru postupně proměnil v milého chlapce, který si rád zašprýmuje a má v hrách moralizátorské poslání. Pro všechny hry je typický slovní balast a přílišná návodnost v oblasti řešení scény – inscenátorům jsou dávány podrobné návody, jak by scéna měla vypadat a jak ji případně zhotovit. Někteří autoři si libují v nadužívání zdobnělin a většina z nich v užívání početných komparsů. Hry spadají do kategorie her sentimentálních, emfatických a vybavených vnějšími efekty.

V tomto meziválečném období se přípravě divadla s dětmi věnovali učitelé škol, ale v Načeradci měli ve třicátých letech posilu v podobě spisovatelky Hany Klenkové, která pro děti dokonce napsala divadelní pohádku *Princezna Illita*.

V době druhé světové války se frekvence hraní dětského divadla značně snížila. V hrách se objevovaly národně uvědomovací prvky. Sentiment, verbalismus, zbytečná návodnost a výchovnost, to vše ve zvoleném repertoáru zůstává.

Na rozvoj dětského divadla měly po druhé světové válce vliv pokusné pionýrské oddíly, které se v roce 1949 proměnily v Pionýrskou organizaci Československého svazu mládeže. Těsně po válce se v příležitostných hrách oslavoval Sovětský svaz a vojáci. Hlavní náplní dramatických a recitačních kroužků při pionýrských organizacích byla příprava programů besídek a kulturních akcí v obcích.

Od konce padesátých let do roku 1963 děti hrály několik her psaných v duchu socialistického realismu, oproti očekávání je to malý počet – pouze tři.

Divadlo v tomto pojetí mělo vychovávat, ale také bavit, vyvolávat u lidí optimismus. Vyzdvihuje se práce a pracovitost, síla a význam kolektivu.

Také v období od druhé poloviny čtyřicátých let 20. století po rok 1968, Podblanicko ovládaly jevištní pohádky. Navýšila se míra uvádění klasických pohádek. Mezi hrami, které kvalitou odpovídaly předchozím obdobím, vyčnívala Švarcova Sněhová královna. Poprvé si podblanická škola vybrala hru, jež se pokoušela o neiluzivnost – pohádka Lili Bubelové *O dobrých skřítcích*.

V sedmdesátých letech 20. století v souvislosti s normalizačním procesem zesílila politická agitace. Děti připravovaly besídky k významným dnům a často svými vystoupeními doplňovaly politické a družstevní schůze. Ve výchově žáků šlo o vzbuzení socialistického vlastenectví a hrdosti na úspěchy socialistické společnosti.

Za normalizace se navyšovaly recitační aktivity dětí a stále pokračovala tradice uvádění jevištní pohádky.

Pro vývoj dětského divadla na Podblanicku je klíčové založení literárně-dramatického oboru v Lidové škole umění ve Vlašimi, jehož vedení převzala učitelka a absolventka katedry loutkářství na DAMU Eva Houdková. Její činnost se věnovala autorskému loutkovému divadlu a zcela se odlišovala od předpokládané praxe vedoucích dramatických kroužků v průběhu celé existence dětského divadla v podblanické oblasti. Děti se staly aktivním tvůrcem inscenace ve všech jejích složkách.

Vývoj dětského divadla se ve zkoumaném období ve vztahu ke kvalitě dramatických textů neměnil. Převážná většina her, i když se drobně proměňuje v souvislosti s dobovým klimatem, opakuje stále stejná schémata – do popředí se staví efektnost výpravy a početné kompary. Charakteristická je citová vzrušenost děl, přehnaná verbalizace, sentimentálnost, zbytečná návodnost, dramatické situace jsou nedokončené, konflikty banální a mohla bych pokračovat dále. Dobrých her se hrálo málo.

A jaká je současnost podblanického divadla dnes? Záplavy dramatických kroužků na základních školách, při ochotnických spolcích a městských domech dětí a mládeže vykazují aktivní divadelní činnost. Bohužel převážně v sevření ký-

če a komerce. Takže se vlastně nic nezměnilo. Ale je důležité, že se stále najdou lidé, které divadlo a práce s dětmi baví a dokážou se v ní realizovat. I to má velkou hodnotu. A kdoví, třeba pod Blaník jednou rytíři sešlou divadelní osvětlení a umělecká hodnota dětské divadelní produkce stoupne.

LITERATURA A PRAMENY

ARCHIVNÍ FONDY

Pamětní kniha vesnice Libže I. (1840-1979). Dostupné z WWW: <http://www.obec-libez.cz/fotoalbum/oskenovana-kronika/prvni-kniha/>

SOkA Benešov, DVÚ Načeradec. *Kronika základní devítileté školy s dětským do-
movem v Načeradci (1963-1982).*

SOkA Benešov, DVÚ Načeradec. *Kronika.* (1982-1984).

SOkA Benešov, DVÚ Načeradec. *Kronika.* (1984-1997).

SOkA Benešov, MŠ Postupice. *Školní kronika (1943-1955).*

SOkA Benešov, OŠ Horní Lhota. *Školní kronika (Monografie obecné škol v Horní
Lhotě), 1903-1964.* Inv. č. 107, kniha č. 106, kart. č. 9.

SOkA Benešov, OŠ Horní Lhota. *Školní kronika (1940-1945).* Inv. č. 108, kniha
č. 107, kart. č. 9.

SOkA Benešov, OŠ Hrádek. *Školní kronika (1864-1914).* Inv. č. 20, kniha č. 15,
kart. č. 3.

SOkA Benešov, OŠ Hrádek. *Školní kronika (1914-1939).* Inv. č. 21, kniha č. 16,
kart. č. 3.

SOkA Benešov, OŠ Hrádek. *Školní kronika 1940-1953 (1980).* Inv. č. 22, kniha
č. 17, kart. č. 3.

SOkA Benešov, OŠ Chotýšany. *Kronika školní čili pamětní kniha při škole chotý-
šanské (1867-1935).*

SOkA Benešov, OŠ Chotýšany. *Školní kronika (1940-1944).*

SOkA Benešov, OŠ Chotýšany. *Školní kronika (1935-1974).*

SOkA Benešov, OŠ Keblov. *Školní kronika (1813-1905).* Inv. č. 212, kniha č.
210, kart. č. 21.

SOkA Benešov, OŠ Keblov. *Školní kronika (1906-1935).* Inv. č. 213, kniha č.
211, kart. č. 21.

SOkA Benešov, OŠ Keblov. *Školní kronika, 1940-1953 (1977)*. Inv. č. 214, kniha č. 212, kart. č. 21.

SOkA Benešov, OŠ Kondrac. *Volný čas mládeže (1948-1951)*. Inv. č. 179, kart. č. 19.

SOkA Benešov, OŠ Křivsoudov. *Školní kronika (1877-1909)*. Kniha č. 225, kart. č. 20.

SOkA Benešov, OŠ Křivsoudov. *Školní kronika (1910-1940)*. Kniha č. 226, kart. č. 20.

SOkA Benešov, OŠ Křivsoudov. *Školní kronika, 1940-(1953) 1988*. Kniha č. 227, kart. č. 20.

SOkA Benešov, OŠ Křížov. *Divadelní a filmová představení (1928-1941)*. Kart. č. 9.

SOkA Benešov, OŠ Křížov. *Školní kronika (retr. od 1913), 1940-1948*. Inv. č. 103, kniha č. 71, kart. č. 9.

SOkA Benešov, OŠ Libež. *Divadelní a filmová představení (1921-1947)*. Kart. č. 16.

SOkA Benešov, OŠ Libež. *Školní kronika (1817-1939)*. Inv. č. 160, kniha č. 118.

SOkA Benešov, OŠ Libež. *Školní kronika, 1940-1950 (1971)*. Inv. č. 161, kniha č. 119.

SOkA Benešov, OŠ Postupice. *Školní kronika (1879-1921)*. Inv. č. 327.

SOkA Benešov, OŠ Postupice. *Školní kronika (1921-1940)*.

SOkA Benešov, OŠ Pravětice. *Školní kronika (1940-1962)*. Inv. č. 37, kniha č. 37.

SOkA Benešov, OŠ Prácheň. *Kulturní a sportovní vyžití žáků (1934-1938)*. Inv. č. 167, kart. č. 16.

SOkA Benešov, OŠ Prácheň. *Školní kronika (1892-1940)*. Inv. č. 178, kniha č. 154.

SOkA Benešov, OŠ Radošovice. *Školní kronika (1885-1935)*. Inv. č. 309, kniha č. 277, kart. č. 24.

SOkA Benešov, OŠ Radošovice. *Školní kronika (1940-1943)*. Inv. č. 310, kniha č. 278, kart. č. 24.

SOkA Benešov, OŠ Radošovice. *Divadelní představení; výstavy, slavnosti (1924-1937)*. Inv. č. 296, kart. č. 23.

SOkA Benešov, OŠ Slavětín. *Fotoalbum*. Inv. č. 12, kniha č. 9.

SOkA Benešov, OŠ Slavětín. *Nejstarší kronika Obecné školy ve Slavětíně z let (1828) 1880-1899*. Inv. č. 5, kniha č. 5.

SOkA Benešov, OŠ Slavětín. *Školní kronika (1899-1940)*. Inv. č. 6, kniha č. 6.

SOkA Benešov, OŠ Slavětín. *Školní kronika od počátku (1940-1974)*. Inv. č. 7, kniha č. 7.

SOkA Benešov, OŠ Tehov. *Školní kronika (památní kniha), 1912-1945*. Kniha č. 55.

SOkA Benešov, OŠ a MŠ Čechtice. *Školní kronika obecné školy (1837-1915)*. Inv. č. 646, kniha č. 637, kart. č. 57.

SOkA Benešov, OŠ a MŠ Čechtice. *Školní kronika měšťanské školy 1923-1953 (1964)*. Inv. č. 648, kniha č. 639, kart. č. 57.

SOkA Benešov, OŠ a MŠ Čechtice. *Pamětní kniha Obecné školy v Čechticích (1945-1953)*. Inv. č. 647, kniha č. 638, kart. č. 57.

SOkA Benešov, OŠ a MŠ Louňovice pod Blaníkem. *Kronika školy (retr. od r. 1648), 1878-1950*. Inv. č. 372, kniha č. 305, kart. č. 36.

SOkA Benešov, OŠ a MŠ Louňovice pod Blaníkem. *Divadelní představení (1941-1948)*. Inv. č. 329, kart. č. 35.

SOkA Benešov, OŠ a MŠ Načeradec. *Divadelní představení, loutkové divadlo (1891-1949)*. Inv. č. 790.

SOkA Benešov, OŠ a MŠ Načeradec. *Kronika Obecné školy v Načeradci z let 1874-1916*. Inv. č. 817, kniha č. 745, kart. č. 70.

SOkA Benešov, OŠ a MŠ Načeradec. *Divadelní představení, loutkové divadlo (1891-1949)*. Inv. č. 790.

SOkA Benešov, OŠ a MŠ Načeradec. *Školní kronika (1874-1916)*. Inv. č. 817, kniha č. 745, kart. č. 70.

SOkA Benešov, OŠ a MŠ Načeradec. *Školní kronika (1915-1932)*. Inv. č. 818, kniha č. 746, kart. č. 70.

SOkA Benešov, OŠ a MŠ Načeradec. *Školní kronika (1945-1953)*. Inv. č. 819, kniha č. 757, kart. č. 70.

SOkA Benešov, OŠ a MŠ Trhový Štěpánov. *Kronika obecné školy (1911-1923)*. Inv. č. 506, kniha č. 447.

SOkA Benešov, OŠ a MŠ Trhový Štěpánov. *Kronika obecné školy (1878-1911)*. Inv. č. 505, kniha č. 446.

SOkA Benešov, OŠ a MŠ Trhový Štěpánov. *Válečná kronika (1914-1923)*. Inv. č. 507, kniha č. 448

SOkA Benešov, OŠ a MŠ Trhový Štěpánov. *Rozvoj školy (popis), 1939-1954 (1911-1923)*. Inv. č. 508, kniha č. 449.

SOkA Benešov, OŠ a MŠ Trhový Štěpánov. *Školní slavnosti a oslavy různých výročí; divadlo; výstavy (1915-1940)*. Inv. č. 460, kart. č. 40.

SOkA Benešov, OŠ a MŠ Vlašim. *Školní kronika obecné školy (1894-1928)*. Inv. č. 421, kniha č. 318.

SOkA Benešov, OŠ a MŠ Vlašim. *Školní kronika obecné školy (1940-1945)*. Inv. č. 423, kniha č. 320

SOkA Benešov, OŠ a MŠ Vlašim. *Školní kronika obecné školy II. (1928-1953)*. Inv. č. 422, kniha č. 319

SOkA Benešov, OŠ a MŠ Vlašim. *Školní kronika druhé obecné (národní školy) (1950-1953)*. Inv. č. 424, kniha č. 321.

SOkA Benešov, OŠ a MŠ Vlašim. *Školní kronika měšťanské školy (1940-1945)*. Inv. č. 426, kniha č. 323.

SOkA Benešov, OŠ a MŠ Vlašim. *Školní kronika měšťanské školy (1908-1952)*. Inv. č. 425, kniha č. 322.

SOkA Benešov, OŠ a MŠ Zdislavice. *Zájmové kroužky (1946-1951)*. Inv. č. 576, kart. č. 53

SOkA Benešov, Vlašim – I. ZŠ Komenského. *Kronika osmileté střední školy ve Vlašimi (1958-1978)*.

SOkA Benešov, Vlašim – I. ZŠ Komenského – ZDŠ (1978-1990).

SOkA Benešov, ZDŠ Domašín. *Pamětní kniha (1960-1989)*.

SOkA Benešov, ZDŠ Chotýšany. *3. kniha školní kroniky (1974-1996)*.

SOkA Benešov, ZDŠ Křížov. *Školní kronika (1960-1966)*.

SOkA Benešov, ZVŠ Vlašim. *Školní kronika (1955-1981)*.

VLASÁK, Antonín Norbert. *Obecní kronika Louňovice I*.

PRAMENY

ANDERSEN, Hans Christian. *Sněhová královna*. Z dán. orig. přel. B. Egrmannová. 2. vyd. Praha: Albatros, 1987. 171 s.

BAAR, Josef. *Cizinci o štědrém večeru: vánoční dramatická hra pro děti se zpěvy ve třech jednáních*. Praha: Mikuláš a Knapp, 1874. 64 s.

BALDESSARI PLUMLOVSKÁ, Vojtěška. *Honza pán: báchorka ve 3 jednáních*. 2. vyd. Praha: Máj, 1920. 45 s. Divadelní hry pro mládež; 4.

BALDESSARI PLUMLOVSKÁ, Vojtěška. *Honza v zakletém zámku: pohádka o 4 dějstvích*. 2. vyd. Praha: Máj, 1916. 80 s. Divadelní hry pro mládež; 1.

BALDESSARI PLUMLOVSKÁ, Vojtěška. *Krakonoš: Pohádka o čtyřech obrazech*. 2. vyd. V Praze: Máj, [1911]. 54 s. Dětské besedy Máje; 8.

BALDESSARI PLUMLOVSKÁ, Vojtěška. *Svátek matek: Příležitostná hra k slavnosti matek o čtyřech dějstvích s dohrou*. V Praze: Nakladatelské družstvo Máje, 1929. 72 s. Divadelní hry pro mládež.

BALDESSARI PLUMLOVSKÁ, Vojtěška. *Zahrada sudiček: Pohádka v 5 obr.* 3. vyd. Praha: Máj, 1920. 56 s. Divadelní hry pro mládež; 3.

BALDESSARI PLUMLOVSKÁ, Vojtěška. *Zlatá husa: pohádka ve třech obrazech.* Praha: Máj, po r. 1895. 88 s.

BALDESSARI PLUMLOVSKÁ, Vojtěška. *Zlatá nit: slovenská pohádka s tanci a zpěvy o 5 obrazech.* 2. vyd. Praha: Máj, 1921. 74 s. Divadelní hry pro mládež; 17.

BARTONÍK, Oldřich. *Všichni za jednoho: Veselá hra ze skutečného života pro děti i velké o 4 jednáních.* Praha: Nakladatelské družstvo Máje, po r. 1918. 64 s. Divadelní hry pro mládež; sv. 64.

ČORT, Vladimír. *Kopretinka: Pohádková hra s písničkami pro děti od 5 let.* 1. [vyd.]. Praha: Dilia, 1979. 57 s., 9 s. notových příl.

ČORT, Vladimír. *Pohádka o líných strašidlech: (poklad ve mlýně): pohádkový muzikál ve dvou dějstvích.* Praha: Dilia, 1975. 40 l., [13] s. obr. příl.

DITTLER, Karel. *Sůl nad zlato: Hra o šesti obrazech na námět Boženy Němcové.* 1. vyd. Praha: Orbis, 1954. 58, [1] s., [3] s. obr. příl. Divadelní edice. Hry pro mládež.

DRIML, Karel. *Začarovaná země: Dětská divadelní hra o čtyřech dějstvích s prologem a epilogem.* Praha: B. Kočí, knihkupec, po r. 1922. 55 s.

FLOS, František. *V zajetí skalních mužů: Báchorka se zpěvy o 3 jedn.* Pacov: Přemysl Plaček, 1918. 64 s. Divadelní sbírka dětských a loutkových her; XV.

GÖRNER, Karl August a SMRČKA, Otakar, ed. *Sněžěnka: Pohádková hra o 5 obr.* Praha: Fr. A. Urbánek, 1910. 61 s. Urbánkova nová knih. pro mládež. řada II; 112.

HLOUŠEK, Jaroslav. *Králové živiů: pohádka pro loutkové divadlo o 3 jednáních.* V Pacově: Přemysl Plaček, 1918. 46 s. Divadelní sbírka dětských a loutkových her; sv. 30.

HODAN, Antonín. *Zelená perla: pohádková hra o 3 dějstvích na motivy pohádek H. Ch. Andersena.* Praha: Dilia, 1969. 32 s.

HORYNOVÁ, Zdeňka. *Zkoušky čerta Belínka: Pohádka o 3 dějstvích.* Praha: DILIA, 1958. 67 s.

HOUDKOVÁ, Eva. *Pohádky z chaloupky: loutkové pohádky pro děti*. 1. vyd. Vlastimil: Atelier EH, 2002. 52 s.

HRAŠE, Jan Karel. *Láska k vlasti: Činohra se zpěvy o 3 jedn. s předeherou: Na bojišti*. 3. opravené vydání. Praha: Fr. Bačkovský, 1905. 57, 1 s.

KŇOUREK, František. *Bláha Švik, nešťastný švec: Pohádka ve 3 jednáních*. Chorvatská Nová Ves (p. Poštorná u Břeclavy): nákl. vl., 1922. 124 s. Kňourkovy divadelní hry, sv. 4.

KŇOUREK, František. *Jiříkovy housle: Pohádka o 4 děj*. Chorvatská Nová Ves (p. Poštorná u Břeclavy): nákl. vl., 1922a. 113, 1 s., 1 l. Divadelní hry; 6.

KŇOUREK, František. *Štědrý večer po pěti letech: hra o 3 dějstvích s epilogem*. 2. vyd. Chorvatská Nová Ves: nákl. vl., 1922b. 47 s. Divadelní hry; 3.

KŇOUREK, František. *Ubrousku, prostři se, beránku, otřes se, palice z kabely!: pohádka o 5 dějstvích*. Chorvatská Nová Ves (p. Poštorná u Břeclavy): nákl. vl., mezi 1910 a 1921. 55 s. Divadelní hry / František Kňourek; Sv. 1.

KOPECKÝ, Matěj. *Blaník – činohra ve čtyřech jednáních*. Praha: A. STORCH SYN, 1902.

KOZEL, Antonín. *Jak Kašpárkem Vesna byla probuzena ze sna: veselá pohádka o třech dějstvích*. Praha: A. Neubert, 1930. 32 s. Naše scéna; Sv. 26.

KRAHULÍK, Ivan. *Veselý švec a jiná divadélka*. Praha: Otakar Růžička, 1942. 59 - [I] s. Divadlo mládí; Sv. 3.

MÁCHA, Jaroslav. *Dětské království (Osada skřivánků): Hra pro děti a o dětech o čtyřech jednáních s písničkami na nápěvy národních písní. Vhodná hra pro všechny příležitosti, zvláště k 28. říjnu, k oslavám presidentovým, k Svátku matek a ukončení školního roku. Hodí se i pro divadlo v přírodě*. Praha: A. Neubert, knihkupec, 1936. 54 s.

MÁCHA, Jaroslav. *Princ s rudou hvězdou na čele: hra o německém barbarství a vítězství nad ním, pro děti i dospělé, o pěti jednáních, s písničkami na nápěvy národních písní*. Prvé vydání. V Praze: A. Neubert, 1945. 78-[II] s. Dětská scéna; sv. 22.

MÁCHA, Jaroslav. *Uloupený vynález: (Ferda Ptáček detektivem): veselohra o dětech, pro děti a dospělé ve třech jednáních*. Praha: A. Neubert, 1948. 55-[I] s. Dětská scéna; sv. 30.

PRAVDA, František. *Král liliputánský: velká původní veselohra pro děti se zpěvem, hudbou a tancem v 1 jednání s předehrou a dohrou*. Praha: vlastním nákladem, 1872. 102 s.

PRAVDA, František. *Slepá babička: původní činohra pro děti ve třech jednáních s nápěvy od Václava Kratochvíla*. 2. oprav. vyd. Praha: nákladem vydavatelovým, 1872. 62 s.

PRAVDA, František. *Štědrý den: původní činohra pro děti ve 3 jednáních*. Praha: B. Stýblo, 1863. 57 s.

PRAVDA, František. *Učitel ve francouzském zajetí: velká původní činohra pro děti ve čtveru jednání s nápěvy od V. Kratochvíla a V. Frimla*. 3., přepr. vyd. Praha: Fr. A. Urbánek, 1886. 57 s. Řada III – Nová knihovna pro mládež.

PRŮCHA, Jaroslav. *Blaničtí rytíři: pohádková divadelní hra pro děti o třech jednáních a dohře*. Plzeň: 1920, Karel Beníško. 73 s.

PRŮCHA, Jaroslav. *Kocourkovští mudrlanti: dětská veselohra ve čtyřech jednáních se zpěvy*. Praha: Ústřední nakladatelství a knihkupectví učitelstva československého, 1933. 92 s. Knihovna Dětské divadlo; Sv. 56.

PRŮCHA, Jaroslav. *Kouzelný prsten: pohádka o 4 jedn. s dohrou*. Praha: Ústřed. učitelské, 1925. 84 s. Dětské divadlo; Sv. 30.

PRŮCHA, Jaroslav. *Krakonošova medicina: pohádková veselohra pro děti o 4 jednáních s předehrou*. V Praze: Ústřední nakladatelství a knihkupectví učitelstva československého, 1921. 91 s. Dětské divadlo; sv. 13.

PRŮCHA, Jaroslav. *Maminčino srdce: dětská divadelní hra se zpěvy o čtyřech dějstvích*. Praha: Ústřední nakladatelství a knihkupectví učitelstva československého, 1935. 76 s. Dětské divadlo; Sv. 69.

PRŮCHA, Jaroslav. *Nesem vám noviny (Loutkářova Hanička): Vánoční pohádka se zpěvy o čtyřech jednáních*. Praha: Fr. Švejda, po r. 1918. 87 s. Divadelní sborník mládeže; Sv. 168.

PRŮCHA, Jaroslav. *Pohádka o práci: divadelní hra pro děti o čtyřech jednáních*. Praha: Ústřední nakladatelství a knihkupectví učitelstva československého, 1923. 80 s.

PRŮCHA, Jaroslav. *Pro tatíčka presidenta: Vlastenecká hra ze soudobého našeho života ve 3 jednáních s živým obrazem*. 3. vyd. Praha: Ústřední nakladatelství a knihkupectví učitelstva československého, 1921. Dětské divadlo, sv. VII.

PRŮCHA, Jaroslav. *Trampoty mistra Konopáska : dětská veselohra o 3 jednáních*. Praha: Ústřední nakladatelství a knihkupectví učitelstva československého, 1930. 61 s.

PRŮCHA, Jaroslav. *Zlatý brouk: loutková hra o 3 jednáních*. Praha: Jos. R. Vilímek, 1933b. 20 s. Loutkové hry Malého čtenáře; sv. 40.

RENNER, Josef. *Kocour v pytli: Veselohra pro ml. o 3 jedn.*; *Dětský výlet: Veselohra pro ml. o 1 jedn.* Praha: Fr. A. Urbánek, 1913. 67 s. Urbánkova Nová knih. pro ml. ř. II., 127.

RYDVAL, František. *Sladké království: Veselá hra se zpěvy a nápěvy českých národních písní pro mládež i dospělé o třech jednáních a dohře*. Nové Město na Moravě: Vydavatelské družstvo, 1940. 64 s.

RYDVAL, František. *Vánoční pošta: veselá vánoční hra, snad pohádková se zpěvy o 3 jednáních*. Novém Město na Moravě: nákladem autora, 1938. 61 s. Hry / František Rydval sv. 9.

SCHWEIGSTILL, Bohumil. *Proti draku: alegorická pohádka o 3 dějstvích*. In: SCHWEIGSTILL, Bohumil. *Na dušičky v lese*. 2. vyd. Praha: B. Kočí, 19--?a. 220 s. Loutkové hry z repertoiru Svazu přátel loutkového divadla v Praze a Spolku pro ušlechtilé zábavy mládeže v Praze, sv. 11-29

SCHWEIGSTILL, Bohumil. *Na stříbrné pavučině: pohádka o čtyřech dějstvích*. Praha: B. Kočí, 1922. 29 s. Loutkové hry Uměleckých snah, sv. 35.

SCHWEIGSTILL, Bohumil. *Naše pohádka: loutková hra o 3 jednáních*. Praha: B. Kočí, 1921. 35 s. Umělecké snahy; sv. 182. Loutkové hry; sv. 17.

SCHWEIGSTILL, Bohumil. *Zlatý květ - čarovný svět, aneb, Honza králem a Kašpárek jeho jenerálem: rozmarná pohádková hra o čtyřech jednáních*. Praha:

A. Storch syn, 19--?. 24 s. Hry dobrých autorů pro divadla loutková i dětská, sv. 1.

SOKOLOVÁ, Vilma. *Kouzelné kvítí: výpravná pohádka o předešle a 10 obrazech*. Praha: Máj, 1921. 119 s. Divadelní hry pro mládež; sv. 22.

STEHLÍK, Josef Zdeněk. *Naše pohádka: hra z válečného života českých dětí: 3 jednání a záv. obraz*. Praha: B. Kočí, 1925. 88 s. Umělecké snahy; 333.

STEHLÍK, Miloslav. *Perníková chaloupka: Hra pro děti o třech dějstvích*. Praha: Československé divadelní a literární jednatelství, 1951. 91 s.

ŠÍMA, Antonín. *Pohádka o Meluzině: pohádka o 4 jednáních*. Praha: Máj, 1922. 86 s. Divadelní hry pro mládež; sv. 35.

ŠÍMA, Antonín. *Princ Chocholouš: Pohádka o 4 jednáních*. Praha: Zora, 1925. 63 s. Rolničky; 10. Edice Zory; 146.

TESAŘOVÁ, Ludmila. *Princezna Pampeliška: báchorka*. Praha: R. Storch, 1904. 16 s. Dětské loutkové divadlo pro školu i dům; 3.

TESAŘOVÁ, Ludmila. *Ubrousku, prostři se, beránku, otřes se!: národní báchorka*. Praha: R. Storch, 1904. 22 s. Dětské loutkové divadlo pro školu i dům; 2

TESAŘOVÁ, Ludmila. *Vodníková Hanička: pohádková hra ve 4 jednáních*. 2. vyd. Praha: Jos. R. Vilímek, 1930. 20 s. Knihovna českých loutkářů; sv. 238.

TOMEK, Ferdinand. *Princezna Včelka: loutková hra o třech jednáních*. 2. vydání. Praha: Jos. R. Vilímek, 1931. 19, [I] s. "Knihovna českých loutkářů"; sv. 3.

TOUCOVÁ, Joža. *Pro květinu míru: pohádková hra o 3 jednáních se zpěvy a tanci*. 2. oprav. a dopl. vyd. Domažlice: R. Svačina, 1947. 101, [I] s. Svačinův divadelní sborník; sv. 14.

TOUCOVÁ-METTLEROVÁ, Joža. *Pro princeznu svobodu: pohádková hra se zpěvy a tanci o 3 jednáních*. Staňkov: Fr. Závorka, 1929. 79 s. Svačinův divadelní sborník; sv. 3.

TOUCOVÁ-METTLEROVÁ, Joža. *Slavný mistr Kopřiva: Veselá pohádková hra se zpěvy a tanci o třech jednáních*. 2. vyd. Domažlice: R. Svačina, 1947. III-[I] s. Svačinův divadelní sborník; Sv. 9.

UHLÍŘOVÁ-ŠTĚTKOVÁ, Zdeňka. *Pohádka o Českém srdci: pohádková hra o 4 obrazech*. Praha: B. Kočí, 1920.

ŽEMLA, Josef. *Kašpárek na posvícení, aneb, Jak se Honza ženil: veselohra o čtyřech jednáních*. V Praze: B. Kočí, 1920. 34 s. Umělecké snahy; sv. 192. Loutkové hry; sv. 27.

LITERATURA

BAČKOVSKÝ, František. *Přehled dějin písemnictví českého z let 1848-1898*. Praha: F. Bačkovský, 1898. 226 s.

BARTOŠ, Jaroslav. *Loutkářská kronika: kapitoly z dějin loutkářství v českých zemích*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1963. 301 s., [40] s. obr. příl. Knihovna loutkářských souborů.

BARTŮŠEK, Václav. *Vývoj školství na Podblanicku ve druhé polovině 17. století a v první třetině 18. století*. In: BRANDL, Zdeněk; PETRÁŇ, Josef (eds.). *Sborník vlastivědných prací z Podblanicka. 19. číslo*. 1. vyd. Benešov: Okresní muzeum v Benešově ve Státním zemědělském nakladatelství v Praze, 1978. s. 185-212.

BROŽOVÁ, Věra. *Divadelní ochotníček: Česká hra ze života dětí v 1. polovině 19. století*. In: VYČICHLO, Jaroslav; VIKTORA, Viktor (eds.). *Jeden jazyk naše heslo bud' III: sborník příspěvků z vědecké literární konference konané u příležitosti 155. výročí založení Spolku divadelních ochotníků v Radnicích*. 1. vyd. Radnice / Plzeň: Spolek divadelních ochotníků v Radnicích / Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje, 2005. 285 s. ISBN 80-85093-93-6. s. 213-227

BROŽOVÁ, Věra. *Edmondo de Amicis versus František Josef Andrlík. (K funkci armády a boje v české literatuře pro děti v 2. polovině 19. a na počátku 20. století)*. In: *Armáda a společnost v českých zemích v 19. a v první polovině 20. století*. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, Ústav germánsko-slovanských studií, 2004. s. 95-110

BROŽOVÁ, Věra. *Konstanty a proměnné české výchovné prózy a dramatu ze života dětí: K motivu cesty, outsidera a útočiště jako indikátorů pedagogických topoi druhé poloviny 19. století*. In: JUNGMANNOVÁ, Lenka (ed.). *Česká literatura – rozhraní a okraje: sborník příspěvků z IV. kongresu světové literárněvědné*

bohemistiky. 1. vyd. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i. / Filip Tomáš – Akropolis, 2010. 632 s. ISBN 978-80-85778-71-7 (Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i.), ISBN 978-80-87481-00-4 (Filip Tomáš – Akropolis). s. 77-87.

CIBULKA, Pavel; HÁJEK, Jan; KUČERA, Martin. *Dotvoření české národní společnosti v období liberalismu a nacionalismu (1860-1914)*. In: PÁNEK, Jaroslav; TŮMA, Oldřich (eds.). *Dějiny českých zemí*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova; Karolinum, 2008. 487 s. ISBN 978-80-246-1544-8.

ČEŇKOVÁ, Jana (ed.). *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury*. 1. vyd. Praha: Portál, 2006. 171 s. ISBN 80-7367-095.

ČEŇKOVÁ, Jana; PETERKA, Josef. *Literatura pro děti a mládež*. In: *Encyklopedie literárních žánrů*. 1. vyd. Praha, Litomyšl: Ladislav Horáček – Paseka, 2004. 704 s. ISBN 80-7185-669-X.

ČEPOPANOVÁ, Drahomíra. *Cesty českého divadla pro děti a mládež*. Praha: Divadelní ústav, 1970. 345 l. Strojopis (uloženo v knihovně Divadelního ústavu)

ČERNÍKOVÁ, Jarmila. *Ochotnické činoherní divadlo v letech 1945-1949*. In: CÍSAŘ, Jan (ed.). *Cesty českého amatérského divadla: vývojové tendence*. Praha: IPOS – Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1998. ISBN 80-7068-129-2.

ČERNÝ, František (ed.). *Dějiny českého divadla II*. 1. vyd. Praha: Academia, 1969. 429 s.

ČORNEJ, Petr. *Dějiny českých zemí*. 1. dotisk 3. vyd. Havlíčkův Brod: Fragment, 2004. 127 s. ISBN 80-7200-2.

ČORNEJ, Petr a POKORNÝ, Jiří. *Dějiny českých zemí do roku 2004 ve zkratce*. 1. vyd. Praha: Práh, 2003. 96 s. ISBN 80-7252-026-1.

DUBSKÁ, Alice. *Dvě století českého loutkářství: Vývojové proměny českého loutkového divadla od poloviny 18. století do roku 1945*. 1. vyd. Praha: Akademie múzických umění v Praze, Divadelní fakulta, katedra alternativního a loutkového divadla, 2004. 302 s. ISBN 80-7331-008-2.

DUDOVÁ, Kateřina. *Ochotnické divadlo na Podblanicku*. Praha: bakalářská práce (Bc.), Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, katedra české literatury, 2013. 65 s.

DUDOVÁ, Kateřina. *Proměny zpracování pověsti O blanických rytířích*. Praha: seminární práce, AMU v Praze, Divadelní fakulta, katedra výchovné dramatiky, 2016. 19 s.

FELLNEROVÁ, Sabine; UNTERREINEROVÁ, Katrin. *Dětství v dobách císařství: domeček pro panenky a cínoví vojáčky*. Přel. Pavla Lutovská. 1. vyd. Praha: Ikar, 2014. 183 s. ISBN 978-80-249-2403-8.

FIŠER, Bohuslav. *Matěj Kopecký, žebrák-bohatýr: k stému výročí smrti krále českých loutkářů*. 1. vyd. Praha: A. Neubert, 1947. 61-[I] s.

FORST, Vladimír (ed.). *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. 2/II. K-L. Praha: Academia, 1993. ISBN 80-200-0345-2.

FUČÍK, Julius. *Stati o literatuře: literární kritiky, polemiky a studie*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1951. 312 s.. Dílo / Julius Fučík; sv. 6.

GEBHART, Jan. *Československo v pomnichovském období a v letech druhé světové války (1938-1945)*. In: PÁNEK, Jaroslav; TŮMA, Oldřich (eds.). *Dějiny českých zemí*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova; Karolinum, 2008. 487 s. ISBN 978-80-246-1544-8.

HÁJEK, Jan; HLAVAČKA, Milan. *Zrození moderního českého národa (1792-1848)*. In: PÁNEK, Jaroslav; TŮMA, Oldřich (eds.). *Dějiny českých zemí*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova; Karolinum, 2008. 487 s. ISBN 978-80-246-1544-8.

HANZAL, Josef. *Z dějin obrozeneckého školství na Podblanicku*. In: BRANDL, Zdeněk; PETRÁŇ, Josef (eds.). *Sborník vlastivědných prací z Podblanicka*. 19. číslo. 1. vyd. Benešov: Okresní muzeum v Benešově ve Státním zemědělském nakladatelství v Praze, 1978. 336 s. s. 213-235.

HARNA, Josef. *České země v letech první světové války (1914-1918)*. In: PÁNEK, Jaroslav; TŮMA, Oldřich (eds.). *Dějiny českých zemí*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova; Karolinum, 2008a. 487 s. ISBN 978-80-246-1544-8.

HARNA, Josef. *První Československá republika (1918-1938)*. In: PÁNEK, Jaroslav; TŮMA, Oldřich (eds.). *Dějiny českých zemí*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova; Karolinum, 2008b. 487 s. ISBN 978-80-246-1544-8.

HLAVAČKA, Milan. *Češi za revoluce a neoabsolutismu (1848-1860)*. In: PÁNEK, Jaroslav; TŮMA, Oldřich (eds.). *Dějiny českých zemí*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova; Karolinum, 2008. 487 s. ISBN 978-80-246-1544-8.

HAUSER, Josef. *Kondrac, Dub, Krasovice: k historii podblanické obce*. 1. vyd. Kondrac: Obec Kondrac, 2004. 191 s.

HOLÁ, J. *Na louňovické škole před 150 léty za kantora Josefa Kapka*. In: Louňovický zpravodaj č. 9/2008. Louňovice pod Blaníkem: Úřad městyse, 2008. s. 9-10.

HOMOLOVÁ, Květa (ed.). *Čeští spisovatelé 19. a počátku 20. století: slovníková příručka*. 3. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1982. 371 s.

HORÁK, Jeronym. *Medová pohádka: Pohádková hra o čtyřech dějstvích se zpěvy a tanečky*. Praha: Československé divadelní a literární jednatelství, 1957. 51 s.

HORNOV, Vladimír (ed.). *Vánoční akademie: příručka pro besídky mládeže*. Hradec Králové: Tiskové družstvo, 1931. 80 s. Lidové jeviště; sv. 43.

Humoristické listy, roč. 22, č. 43. Praha: 1880. 338 s.

CHALOUPKA, Otakar. *Hledání a zkouška hodnot (Literatura od dvacátých let)*. In: CHALOUPKA, Otakar; VORÁČEK, Jaroslav. *Kontury české literatury pro děti a mládež: Od začátku 19. století po současnost*. 2. vyd. Praha: Albatros, 1984. 539 s.

CHARVÁT, Jaroslav; HERTL, Jan; PETRÁŇ, Josef; REINŠTEIN, Čeněk; TYWONIAK, Jiří. *Podblanicko proti okupantům*. 1. vyd. Benešov: Vlastivědné muzeum, 1966. 274 s.

JANÁK, Jan; HLEDÍKOVÁ, Zdeňka; DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v českých zemích: od počátků státu po současnost*. 2. vyd. Praha: Lidové noviny, 2005. 568 s. ISBN 80-7106-709-1.

Jaroslav Průcha: učitel a spisovatel.

JUST, Vladimír. *Divadlo v totalitním systému: Příběh českého divadla (1945-1989) nejen v datech a souvislostech*. Spoluautor *Chronologie událostí* František Knopp. 1. vyd. Praha: Academia, 2010. 679 s. ISBN 978-80-200-1720-8.

KOČIAN, Jiří. *Československo mezi dvěma totalitami (1945-1948)*. In: PÁNEK, Jaroslav; TŮMA, Oldřich (eds.). *Dějiny českých zemí*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova; Karolinum, 2008. 487 s. ISBN 978-80-246-1544-8.

KOPÁČ, Jaroslav. *Dějiny české školy a pedagogiky v letech 1867-1914*. 1. vyd. Brno: Universita J. E. Purkyně, 1968. 131 s. Spisy pedagogické fakulty University J. E. Purkyně v Brně, sv. 5.

KOUBA, Zdeněk. *Základní školství na okrese Benešov v současné době*. In: BRANDL, Zdeněk; PETRÁŇ, Josef (eds.). *Sborník vlastivědných prací z Podblanicka. 19. číslo*. 1. vyd. Benešov: Okresní muzeum v Benešově ve Státním zemědělském nakladatelství v Praze, 1978. 336 s. s. 281-286.

KOVÁŘÍČEK, Václav; KOVÁŘÍČKOVÁ, Iva. *Vývoj školských soustav v českých zemích: Určeno pro posl. pedagog. a filozof. fakulty*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 1989. 101 s.

KUTINOVÁ, A. *Besídky mládeže k různým příležitostem. Díl 1*. Praha: Besední pořady, 1932.

MACHKOVÁ, Eva. *Dětské divadlo 19. a 20. století*. In: MACHKOVÁ, Eva. *Úvod do studia dramatické výchovy. 2., upr. vyd.* Praha: NIPOS, 2007. 199 s. ISBN 978-80-7068-207-4.

MACHKOVÁ, Eva. *Mezi skutečností a snem: kapitoly z poetiky pohádkové hry*. 1. vyd. Praha: 2013, KANT. 223 s. ISBN 978-80-7437-101-1.

MACHKOVÁ, Eva. *Nástin historie dramatické výchovy*. In: *Tvořivá dramatika 1/2016: časopis o dramatické výchově, literatuře a divadle pro děti a mládež*. Praha: NIPOS – pracoviště ARTAMA ve spolupráci se STD a KVD DAMU, 2016. 52 s. ISSN 1211-8001.

MACHKOVÁ, Eva. *Tendence dětského a školního divadla do roku 1945*. In: ČÍSAŘ, Jan (ed.). *Cesty českého amatérského divadla: vývojové tendence*. Praha: IPOS – Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1998. ISBN 80-7068-129-2.

MACHKOVÁ, Eva. *Tendence dětského a školního divadla v letech 1945-1989*. In: CÍSAŘ, Jan (ed.). *Cesty českého amatérského divadla: vývojové tendence*. Praha: IPOS – Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1998. ISBN 80-7068-129-2.

MOCNÁ, Dagmar; PETERKA, Josef. *Pohádka*. In: *Encyklopedie literárních žánrů*. 1. vyd. Praha, Litomyšl: Ladislav Horáček – Paseka, 2004. 704 s. ISBN 80-7185-669-X.6

MORKES, František. *Největší reforma školství v dějinách: 230. výročí Všeobecného školního řádu*. In: *Učitelské noviny*, č. 33. Praha: 2004. [online] datum [cit. 2016-03-16] Dostupné z WWW:

<http://www.ucitelskenoviny.cz/?archiv&clanek=4731>

M. P. *50 let ZUŠ ve Vlašimi*. In: *Zpravodaj města Vlašimi*, č. 8/2008. Vlašim: Město Vlašim, 2008. 24 s.

NERUDA, Jan. *České divadlo III*. 1. vyd. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1954. 397 s., 32 s. obr. příl.

NERUDA, Jan. *České divadlo IV*. 1. vyd. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1958. 468 s., 16 s. obr. příl.

ONDO GREČENKOVÁ, Martina. *Osvícenský absolutismus a zrod moderního státu (1740-1792)*. In: PÁNEK, Jaroslav; TŮMA, Oldřich (eds.). *Dějiny českých zemí*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova; Karolinum, 2008. 487 s. ISBN 978-80-246-1544-8.

PAYER, Karl. *Theater für Kinder. Erster Theil*. Wien: In Kommission bei Karl Schaumburg und Komp. / Prag: bei Kaspar Widtmann, 1819. 256 s. [online] datum [2016-03-17] Dostupné z WWW: <https://archive.org/details/theaterfrkinde01paye>

PERNES, Jiří. *Komunistické Československo na cestě od upevňování totality k liberalizaci režimu (1959-1967)*. In: PÁNEK, Jaroslav; TŮMA, Oldřich (eds.). *Dějiny českých zemí*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova; Karolinum, 2008a. 487 s. ISBN 978-80-246-1544-8.

PERNES, Jiří. *Nastolení komunistického režimu v Československu a jeho první krize (1948-1958)*. In: PÁNEK, Jaroslav; TŮMA, Oldřich (eds.). *Dějiny českých*

zemí. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova; Karolinum, 2008b. 487 s. ISBN 978-80-246-1544-8.

PEŠOUT, Pavel; PAVELKA, Jiří. *Blanický rytíř vyhlášen*. In: *Pod Blaníkem: Vlastivědný časopis Benešovska, Vlašimska, Voticka, Českého Meránu a Dolního Posázaví*. Roč. XVIII, č. 2/2014. Vlašim: Podblanické ekocentrem ČSOP a Muzeum Podblanicka, 2014. ISSN 1213-1040

PETRÁŇ, Josef (ed.). *Benešovsko – Podblanicko*. Praha: Tisková, ediční a propagační služba, 1985. 368 s.

POSPÍŠIL, Otakar; SKÁLA, Antonín. *Dětské jeviště: Repertoárová příručka pro divadla školní, dorostová a spolková*. Praha: Masarykův lidovýchovný ústav (Svazu osvětového), 1933. 187 s. Sv. XIII.

PREISLEROVÁ, Ivana. *Školství ve Vlašimi a ZŠ Sídliště*. In: *Zpravodaj města Vlašimi*, č. 7/2008. Vlašim: Město Vlašim, 2008. 32 s.

PROCHÁZKOVÁ, Eva. *Načeradec: dějiny městečka a okolních obcí*. Načeradec: Obec Načeradec, 2006. 317 s. ISBN 80-239-6996-X.

PROVAZNÍK, Jaroslav. *Děti a loutky: chrudimské kapitoly moderního dětského divadla*. 1. vyd. Praha: Divadelní fakulta Akademie múzických umění v Praze, 2008. 223 s. ISBN 978-80-7331-111-7.

PROVAZNÍK, Jaroslav. *Stručný přehled české literatury pro děti a mládež: Pomůcka pro studenty katedry výchovné dramatiky DAMU, Praha*. Praha: 2016.

ŘEZNÍČKOVÁ, Kateřina. *České divadlo pro děti a s dětmi v první polovině 19. století*. 1. vyd. Praha: KANT, 2013. 183 s. Disk. Malá řada; sv. 16. ISBN 978-80-7437-094-6.

SEDLÁK, Ján. *Epické žánre v literatúre pre mládež*. 2., preprac. a rozšír. vyd. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1981. 353 s.

SCHMIDL, Adolph. *Theater für Kinder: Mit drei lithographirten Abbildungen*. Prag, Leitmeritz und Tepliz: Druck und Verlag von C. W. Medau, 1842. 164 s. [online] datum [cit. 2016-03-17] Dostupné z WWW: https://books.google.cz/books?id=yD5ZAAAAcAAJ&printsec=frontcover&hl=cs&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

STICH, Alexandr. *Osvícenský klasicismus a jeho ústup působením romantismu a národních snah. Čtenáři a adresáti české produkce*. In: LEHÁR, Jan; STICH, Alexandr; JANÁČKOVÁ, Jaroslava; HOLÝ, Jiří. *Česká literatura od počátků k dnešku*. 2. dopl. vyd. Praha: Lidové noviny, 2008. Česká historie; sv. 4. 1082 s. ISBN 978-80-7106-963-8.

SVAČINA, Rudolf (ed.). *Školní besídky: Proslovy, recitace, scény, zpěvy atd. Díl V*. Holýšov u Domažlic: nákladem Rudolfa Svačiny, říd. uč. v Kvíčovicích, 1934.

ŠEDIVÝ, Ivan. *Češi, české země a Velká válka 1914-1918*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2014. 493 s. (Česká historie; sv. 7). ISBN 978-80-7422-302-0.

ŠESTÁK, Zdeněk (ed.). *Kašpárek stále aktuální*. 1. vyd. Praha: Academia, nakladatelství Akademie věd České republiky, 2000. 228 s. ISBN 80-200-0808-X.

ŠMAHELOVÁ, Hana. *Cesty folklórní pohádky k literatuře*. České Budějovice: Krajské kulturní středisko České Budějovice, 1988. 102 s. ISBN 80-85028-24-7.

ŠVEC, Štefan. *Česky psané časopisy pro děti (1850-1989)*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2014. 707 s. ISBN 978-80-246-2478-5.

TENČÍK, František. *Slovníček literárních pojmů*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1976. 283 s. (Klub mladých čtenářů)

TOMAN, Jaroslav. *Normalizace v dětské literatuře sedmdesátých let a její specifika*. In: WIENDL, Jan (ed.). *Normy normalizace: sborník referátů z literárněvědné konference 38. Bezručovy Opavy, 11.-13.9.1995*. Vyd. 1. Praha: Ústav pro českou literaturu Akademie věd ČR, 1996. 142 s. ISBN 80-85879-46-8.

TOUFAR, Pavel. *Česká Sibiř: legendy, báje, příběhy, záhady, magie a otazníky. Votice, Jankov, Miličín, Blaník a okolí*. 1. vyd. Benešov: Start, 2002. 335 s. Il., front (*Tajemnou českou krajinou*). ISBN 80-86231-21-6.

TŮMA, Oldřich. *Poločas rozpadu: velká krize komunistického režimu (1967-1971)*. In: PÁNEK, Jaroslav; TŮMA, Oldřich (eds.). *Dějiny českých zemí*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova; Karolinum, 2008b. 487 s. ISBN 978-80-246-1544-8.

URBANOVÁ, Svatava. *Podoby a proměny české literatury pro mládež ve 20. století, její umělecko – polarizační varianty*. In: STANISLAVOVÁ, Zuzana; ŽEMBEROVÁ, Viera (eds.). *Vývinové a druhové zákonitosti literatury v literatuře (Ná-*

rodný a nadnárodný kontext v literatúre pre deti a mládež). Zborník materiálov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou 7.10.-8.10.1999 v Prešove. Prešov: Vydavateľstvo NÁUKA – Gustáv Moško, 2000. 237 s. ISBN 80-968202-7-3.

VÁŇOVÁ, Růžena. *Školský systém v českých zemích – vývoj a současný stav*. In: VALIŠOVÁ, Alena; KASÍKOVÁ, Hana. *Pedagogika pro učitele*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2007. 402 s. ISBN 80-247-1734-0.

VONDRÁČEK, Jan. *Dějiny českého divadla: Doba obrozenecká. 1771-1824*. Předml. J. Kopecký; k vyd. přípr. Vladimír Müller. 1. vyd. Praha: Orbis, 1956. 688 s., rejstř. (Knihovna divadelní tvorby).

VORÁČEK, Jaroslav. *Počátky a rozvoj (Literatura XIX. století)*. In: CHALOUPKA, Otakar; VORÁČEK, Jaroslav. *Kontury české literatury pro děti a mládež: Od začátku 19. století po současnost*. 2. vyd. Praha: Albatros, 1984. 539 s.

VRBICKÝ, Martin. *Z historie školství v Trhovém Štěpánově*. In: *Pod Blaníkem: Vlastivědný časopis Benešovska, Vlašimska, Voticka, Českého Meránu a Dolního Posázaví*, roč. XVI. (XXXVIII), č. 1/2012. Vlašim: Podblanické ekocentrum ČSOP a Muzeum Podblanicka ve spolupráci s AOPK ČR, Správou Chráněné krajinné oblasti Blaník, 2012. ISSN 1213-1040.

VYHLÍDAL, Zdeněk. *Klasická pohádka a skutečnost*. 1. vyd. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2004. 207 s. ISBN 80-7266-164-7.

3.3 ELEKTRONICKÉ ZDROJE

Císařský patent ze dne 5. listopadu 1855 č. 195 ř.z. kterým se vyhláší ujednání (konkordát) uzavřená mezi Svatou Stolicí a Rakouským císařstvím r. 1855. [online] datum [cit. 2016-03-16] Dostupné z WWW: <http://spcp.prf.cuni.cz/lex/195-1855.htm>

EMMEROVÁ, Petra. *Organizace České srdce*. *Rozhlas.cz*. [online] datum [cit. 2016-04-03] Dostupné z WWW: <http://www.rozhlas.cz/vysocina/kronika/zprava/organizace-ceske-srdce--1356398>

Historie. *Zus-vlasim.cz*. [online] datum [cit. 2016-04-23] Dostupné z WWW:

<http://www.zus-vlasim.cz/cs/historie>

KLOČKOVÁ, Lenka. *165 let Ministerstva mládeže, školství a tělovýchovy*. Msmt.cz. [online] datum [cit. 2016-04-12] Dostupné z WWW: <http://www.msmt.cz/ministerstvo/165-let-ministerstva-skolstvi-mladeze-a-telovychovy>)

O souboru: Historie. *Divadlo-naceradec.webnode.cz*. [online] datum [cit. 2016-04-24] Dostupné z WWW: <http://divadlo-naceradec.webnode.cz/o-souboru/historie/>

SVOBODA, Richard; DOKOUPIL, Blahoslav. *Zlatý máj*. *Slovníkčeskeliteratury.cz*. [online] datum [cit. 2016-04-23] Verze z 31.5.2006. Dostupné z WWW: <http://www.slovníkčeskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=241>

ŠVARC, Jevgenij Lvovič. *Shnezhnaya koroleva*. *E-reading.club*. [online] datum [cit. 2016-04-20] Dostupné z WWW: http://www.e-reading.club/chapter.php/64789/1/Shvarc_-_Snezhnaya_koroleva.html

Te Deum laudamus. *Wikipedia.org*. [online] datum [cit. 2016-03-19] Dostupné z WWW: https://cs.wikipedia.org/wiki/Te_Deum_laudamus

Veni Sancte Spiritus. *Wikipedia.org*. [online] datum [cit. 2016-03-19] Dostupné z WWW: https://cs.wikipedia.org/wiki/Veni_Sancte_Spiritus

Věstník Ministerstva školství, věd a umění. *Pionyr.cz*. [online] datum [cit. 2016-04-23] Dostupné z WWW: <http://www.pionyr.cz/o-pionyru/historie/vestnik1949>

2014. *Csopvlasim.cz*. [online] datum [cit. 2016-04-25] Dostupné z WWW: <http://www.csopvlasim.cz/cs/5-2014>

SEZNAM A ZDROJE VYOBRAZENÍ

1. OŠ A MŠ Načeradec: *Žádost o povolení hry Husité před Naumburkem*, 1914. In: SOkA Benešov, OŠ a MŠ Načeradec. *Divadelní představení, loutkové divadlo (1891-1949)*. Inv. č. 790. Foto: autor neznámý.
2. OŠ Hrádek: *Dopis císaři*, 1915. In: SOkA Benešov, OŠ Hrádek. *Školní kronika (1914-1939)*. Inv. č. 21, kniha č. 16, kart. č. 3. Foto: autor neznámý.
3. OŠ Postupice: *Topení smrti*, 1931. In: SOkA Benešov, OŠ Postupice. *Školní kronika (1921-1940)*. s. 79. Foto: autor neznámý.
4. OŠ Slavětín: *Pro princeznu Svobodu*, 28.10.1937. In: SOkA Benešov, OŠ Slavětín. *Fotoalbum*. Inv. č. 12, kniha č. 9. Foto: autor neznámý.
5. OŠ Chotýšany: *Hadí král*, 1933. In: SOkA Benešov, OŠ Chotýšany. *Kronika školní čili pamětní kniha při škole chotýšanské (1867-1935)*. s. 80. Foto: autor neznámý.
6. OŠ Radošovice: *Jak Kašpárkem Vesna byla probuzena ze sna*, 1931. In: SOkA Benešov, OŠ Radošovice. *Školní kronika (1885-1935)*. Inv. č. 309, kniha č. 277, kart. č. 24. s. 335. Foto: autor neznámý.
7. Hana Klenková, 30. léta. In: SOkA Benešov, DVÚ Načeradec (1984-1997). *Z projevu soustrasti L. Klenky*. Foto: autor neznámý.
8. Louňovice: *Princ s rudou hvězdou, povolení*, 1946. In: SOkA Benešov, OŠ a MŠ Louňovice pod Bláníkem. *Divadelní představení (1941-1948)*. Inv. č. 329, kart. č. 35. Foto: autor neznámý.
9. Pravětice. *Marie Volková recituje na schůzi JZD*, 1959/1960. In: SOkA Benešov, OŠ Pravětice. *Školní kronika (1940-1962)*. Inv. č. 37, kniha č. 37. šk. r. 1959/1960. Foto: autor neznámý.
10. ZVŠ Vlašim. *Žák s loutkou*, mezi 1975-1981. In: SOkA Benešov, ZVŠ Vlašim. *Školní kronika (1955-1981)*. Foto: autor neznámý.

11. ZVŠ Vlašim. *Žáci s loutkami*, mezi 1975-1981. In: SOkA Benešov, ZVŠ Vlašim. *Školní kronika (1955-1981)*. Foto: autor neznámý.

PŘÍLOHA Č. 1: CHRONOLOGICKÝ SOUPIS HRANÝCH HER

Sídlo školy	Rok	2. pol. šk. r. / přesné datum	Ku příležitosti	Akteři	Název hry	Autor hry
Libež	1817	do 1939	začátky a konce šk. r., státní oslavy	žáci	Te Deum, Rakouská hymna	-
Čechtice	1840	20.9.	-	žáci	akademie: divadelní představení (blíže nespecifikováno)	-
Louňovice p. Bl.	1863	cca do 1866, neděle v srpnu	-	učitel Josef Kapek + žáci?	Učitel ve francouzském zajetí	PRAVDA, František
Hrádek	1864	do 1914	školní slavnosti, začátky a konce šk. r.	žáci	básně, písně, Tebe Boha chválíme	-
Chotýšany	1867	do 1914	oslava svatby Rudolfa a Stefanie	žáci	písně	-
Čechtice	1872	do 1915	začátky a konce šk. roku	žáci	Tebe Boha chválíme, Rakouská hymna	-
Načeradec	1874	do 1916	slavnosti vánočního stromku	žáci	přednes	
Načeradec	1874	do 1916	začátky a konce šk. roku	žáci	Tebe Bože chválíme, Veni sancte	
Louňovice p. Bl.	1878	cca do 1914	oslavy	žáci	zpěvy: Te Deum, Rakouská hymna, Tě Boha chválíme	

Postupice	1879	cca do 1921	začátky a konce šk. roku, slavnosti, besídky	žáci	zpěvy: Te Deum, Rakouská hymna, Zachovej nám Hospodine, Requiem za císařovnu; besídky: deklamace, zpěvy	
Slavětín	1880	cca do 1914	začátky a konce šk. Roku, slavnosti	žáci	zpěvy: Te Deum, Rakouská hymna, Bože, chváíme Tebe	-
Čechtice	1881	10.5.	oslavy zásnub korunního prince Rudolfa s belgickou princeznou Stefanií	žáci, deklamace: Václav Růžek (III. tř.), Růžena Zemanová (III. tř.)	zpěvy: Rakouská hymna, speciálně zkomponovaná píseň k této příležitosti (slova: Z. Ústecký, nápev: Josef VIK), 2 deklamace žáků,	-
Křivsoudov	1881	10.5.	oslava sňatku Rudolfa a Stefanie	žáci	Dětský výlet	RENNER, Josef
Trhový Štěpánov	1885	8.3.	výnos šel na zakoupení školních pomůcek	žáci + odrostlejší Ant. Kubát, Jos. Vendrová	Slepá babička	PRAVDA, František
Radošovice	1885	cca do 1917	začátky a konce šk. r., vlastenecké slavnosti	žáci	Te Deum, hymny, básně	-
Čechtice	1888	23.12.	oslava 40letého panování Fr. Jos. I.	žáci	deklamace	-
Čechtice	1895	-	oslava narozenin Fr. Jos. I.	žáci	zpěvy: Te Deum, Rakouská hymna	-
Čechtice	1898	31.7.	bogoslužby	žáci	zpěv: Tebe Boha chváíme	-
Čechtice	1898	2.12.	slavnost 50leté vlády Fr. Jos. I.	žáci	zpěv: Tebe Boha chváíme	-

Postupice	1905	Vánoce - 2x	ve prospěch školskému podpůrnému spolku	žáci za dohledu a řízení říd. uč. a spoluřízení uč. Houdka a slečen M. Paurové, Tyldy Koneškové, Fil. Hsúsdové, M. Martínkové	Cizinci o štědrém večeru	BAAR, Josef
Horní Lhota	1906	18.4.	Stromková slavnost	žáci (básně: Anděla Alferiová ze 2. tř., M. Přibyllová z 1. tř.)	básně: Naše stromy, Vesnička; hymna Kde domov můj	-
Načeradec	1907	/1908	Stromková slavnost	žáci	básně: Sázejme stromy, Slovanské srdce	
Čechtice	1908	2.12.	oslava 60letého panování Fr. Jos. I.	žáci nejvyšších tříd	příležitostné básně a zpěvy	-
Postupice	1908	/1909	školní slavnosti	žáci	přednesy: Šedesát let, Modlitba	SYROVÁ, Marie
Vlašim	1908	/1910	oslava 50letého panování Veličenstva	žák III. tř. František Jerman	přednes: Ty, Králi náš a Pane	
Čechtice	1910	26.12.	První dětský den - k nastoupení vlády Fr. Jos. I.	žáci V. třídy	Sněženka	GÖRNER, Karl August-SMRČKA, Otakar
Libež / OŠ	1910	2.12.	církevní oslava jubilejního věku Jeho Veličenstva, ve prospěch Zemské komise pro ochranu dětí a péči o mládež v Praze (26 K 12 h)	žáci	Učitel ve francouzském zajetí	PRAVDA, František
Křivšoudov	1910	13.3.	-	žáci pod ved. uč. Františka Sedláka a Jana Styblíka	Láska k vlasti	HRAŠE, Jan Karel

Trhový Štěpánov	1910	2. a 4.12.	výnos 79 K 18 hal zemské komisi	žáci	Láska k vlasti - poprvé zdarma pro mládež, podruhé za vstupné pro dospělé	HRAŠE, Jan Karel
Horní Lhota	1910	4.12.	Dětský den k oslavě 80. nar. Veličenstva	žáci 1. a 2. tř.	hra O loutce , hra Venkovská hospodyňka , hra O doktoru , Rakouská hymna	-
Vlašim	1910	prosinec	Dětský den na oslavu nar. Veličenstva a ve prospěch České komise pro ochranu mládeže (45 K) a pro žákovskou knihovnu (45 K)	žáci	V zajetí skalních mužiků	FLOS, František; BUZEK, Vojtěch
Pravonín	1911	22. a 25.3.	10,38 K věnováno školní knihovně, K 19 zasláno Zemské komisi do Prahy	žáci	Král liliputánský - poprvé pro děti, podruhé pro dospělé	PRAVDA, František
Trhový Štěpánov	1911	prosinec, i 1912	pohádkové kroužky		pohádky, přednášky, písně	
Čechtice	1912	9. a. 10.3.	Druhý dětský den	žáci V. třídy	Učitel ve francouzském zajetí	PRAVDA, František
Postupice	1912	Vánoce		učitelé pro děti	Zlatá husa	PLUMLOVSKÁ, Baldessari Vojtěška
Trhový Štěpánov	1913	21.12.		žáci	V cikánském zajetí	KOLISKO, H.?
Tehov	1913	2.12.	dětský den	žáci	deklamace, školní písně	-
Načeradec	1914	1.2.	-	žáci školy + žactvo pokračovacího kursu	Husité před Naumburkem	ROŽEK, Karel

Hrádek	1915	12.12.	oslava nastoupení vlády Jeho Veličenstva - 20 K na Českou zemskou komisi na ochranu dítek	žáci II. tř. (Alojs Petera ze Ctiboře, František Daněk, Růžena Štěpánková, Růžena Štichová z Nemiže)	Dopis císaři	?
Postupice	1915	/1916	loajální slavnost na konci šk. r.	žáci	deklamace	
Vlašim	1915	/1917		nespecifikováno	loutkové divadlo - blíže nespecifikováno	
Trhový Štěpánov	1917	26. a 31.12.	výnos 100 K na okresní stipendium pro válečného sirotka, 189 K 55 h na žákovskou knihovnu	žáci	Za frontou	KOŽÍK, František (místní učitel)
Postupice	1917	/1918, 2x	za účelem sehnání peněz	pravděpodobně žáci	Honza pán	BALDESSARI PLUMLOVSKÁ, Vojtěška
Horní Lhota	1917	/1918	-	básně: žáci J. Cuchý, A. Rychetníková, J. Heřmánek; divadlo: žáci Anastázie Sezemská, Antonie Sezemská, A. Rychetníková, Anežka Pospíšilová, Marie Klimperová, Josef Prokop, Jar. Prokop, Josef Jelínek	básně: Orám, orám, Malá švadlena (J. V. Sládek), Rodné brázdy (J. V. Sládek); divadelní hra Sirotkův štedrovečerní dar	KAREL, Josef

Trhový Štěpánov	1918	2.1. zdarma pro žáky	-	žáci	Za frontou	KOZÍK, František (místní učitel)
Trhový Štěpánov	1918	1.4.	na zakoupení loutek pro loutkové divadlo a na žákovskou knihovnu	žáci	V pohádce	?
Křivsoudov	1918	/1919	-	žáci pod ved. uč. Forsta	Honza pán	BALDESSARI PLUMLOVSKÁ, Vojtěška
Těhov	1918	/asi 1930		žáci	vlastenecké básně a národní písně	
Pravonín	1919	28.10.		žáci	Pro tatíčka presidenta	PRŮCHA, Jaroslav
Křivsoudov	1919		70. nar. TGM	žáci pod ved. uč. Forsta	Pro tatíčka Masaryka (pravděpodobně Pro tatíčka presidenta)	PRŮCHA, Jaroslav
Radošovice	1919	28.10.		žáci	besídka: básně Jsme svobodny (J. Rokyta), Vlast osvobozena (K. De Wettera), Mládeži československé (F. J. Procházka), Hoj děti české (F. J. Procházka), národní hymny, zpěvy Tatíčku, starý náš, Čtvrtého července, Lví silou, Kdož jste boží bojovníci, Hej Slované, Proč bychom se netěšili	
Čechtice	1920	28.10.	slavnost republiky	přednáška ředitele Masaryk sám sobě, přednes a zpěv žáků	přednes: Památce mrtvých hrdinů (žákyně Janů), zpěv Hej, Slované	-

Čechtice	1920		slavnost Komenského	žáci		podobný program	-
Slavětín	1920	7.3.	oslava 70. nar. TGM	žáci		přednes: T. G. Masarykovi, Česká mládež prezidentu Masarykovi	-
Libež	1920	14.11.		žáci 2. tř. za ved. tř. uč. K. Koláře		Pro tatíčka presidenta	PRŮCHA, Jaroslav
Křivsoudov	1920	28.10.		žáci pod ved. uč. Forsta		Perníková chaloupka	?
Radošovice	1920	7.3.	oslava 70. nar. TGM	žáci, přednášeli V. Martínek, M. Adamcová, T. Chalupecká		básně Jsem Čech, Vzhůru již hlavu, národe (J. Neruda), My neklesnem (J. Neruda)	
Vlašim	1920	nebo do 1925;11.10.	Žižkův týden	žáci		přednesy Žižkova matka, Žižka před Prahou	
Vlašim	1920	/1921	na opravu fyzikálních přístrojů v OŠ	žáci pod ved. uč. Jana Mixy - 2x		Pohádka o Českém srdci	UHŘÍŘOVÁ-ŠTĚTKOVÁ, Zdeňka
Čechtice	1921	28.10.	slavnost republiky	žáci, zpěvnou část má na starosti Ladislav Stoupa		zpěvy, Z básní Karla Havlíčka, divadelní hra Tatičku, starý náš	?
Libež	1921	1.5.		žáci		Nanyňka z Týnice	FLOS, František
Libež	1921	26.12.		žáci		Honza (pravděpodobně Honza pán)	BALDESSARI PLUMLOVSKÁ, Vojtěška
Libež	1921	/1922, neděle		učitel Kovář opatřil Alšovo loutkové divadlo a s dětmi občas v neděli pořádal divadelní představení pro děti i dospělé		loutková představení	-

Keblov	1921			výročí samostatnosti 111,60 K na žákovskou knihovnu	žáci		např. recitace básně Osvobození	-
Radošovice	1921	1.5.			žáci		Pro tatíčka presidenta	PRŮCHA, Jaroslav
Horní Lhota	1921	18.11.		-	žáci II. tř. (Frant. Cuchý, Josef Zeman, Jaroslav Příbyl, Františka Rychetníková, Anastazie Jelínková, Antonie Smetanová, Anežka Ctiborová, Františka Blažková, Anežka Moudrá, Františka Neradová, Božena Vesecká) a odrostlá děvčata (Anežka Pospíšilová, Marie Klimperová) a pan František Klimpera		Pro tatíčka presidenta	PRŮCHA, Jaroslav
Čechtice	1922	28.10.		slavnost republiky	žákyně jar. Prokopová		předhes Ni zisk, ni slávu	-
Keblov	1922	/1923		ve prospěch školní knihovny	žáci		loutkové divadlo Červená Karkulka	?
Trhový Štěpánov	1922	27.6.		ve prospěch Č. Z. K. pro péči o mládež	žáci 5. tř.		divadlo - nespecifikováno	-
Čechtice	1923	/1964		začátky a konce šk. roku	žáci		písně Hej, Slované, Kde domov můj, Nad Tatrou sa blýska	-

Čechtice / OŠ	1923	prosinec	výtěžek 139 na vánoční nadílku	žáci obou škol pod ved. uč. Václava Nováka	Pokoj lidem dobré vůle	J. H.
Louňovice p. Bl.	1923	15. a 16.12.	výtěžek na knihovnu	pravděpodobně učitelé dětem	divadelní hry (?)	-
Načeradec	1923	7.3.	narozeniny TGM, 622 K na muzikální pomůcky	žáci 3. r. MŠ za režie ředitele Ladislava Šnajdra, hudební čísla: učitel Josef Batelka	Princezna Pampeliška	KVAPIL, Jaroslav
Libež	1923	/1924		žáci	loutkové divadlo Králové živiů	HLOUŠEK, Jaroslav
Keblov	1923	28.3.	ve prospěch školní knihovny	žáci	loutkové divadlo Na stříbrné pavučině + přednesy	SCHWEIGSTILL, Bohumil
Keblov	1923	16.2.	ve prospěch školní knihovny	žáci	Krakonoš	pravděpodobně BALDESSARI PLUMLOVSKÁ, Vojtěška
Radošovice	1923	10.7.	24 K na knihovnu	učitelé se žáky	Ubrousku, prostři se	KŇOUREK, František
Tehov	1923	/1924	oslava 400 let narození B. Smetany	žáci přednášeli; zpěv Smetanových skladeb	básně Bedřich Smetana (J. S. Machar), Kvartetto z mého života (A. Sova)	
Hrádek	1923	28.10.		učitelé, děti	besídka s rodiči a žactvem, proslov (o boji legionářů a TGM), provolání slávy, hymny, přednesy dětí: Čeští hoši, Česká země, Legionáři	
Hrádek	1923	22.12.			vánoční besídka	
Horní Lhota	1923	29.6.		žáci	besídka - zpěvy, přednesy, dramatizovaná pohádka (nespecifikováno)	
Čechtice	1924	duben	výtěžek 300 K ve prospěch Sokola	žáci	Honza v zakletém zámku	BALDESSARI PLUMLOVSKÁ,

									Vojtěška
Čechtice	1924	29.6.		vítězek ve prospěch Sokola	Sokol s žáky		besídka		-
Čechtice	1924	20. a 21.12.		300 K na vánoční nadílku	žáci obou škol		Zlatá husa		BALDESSARI PLUMLOVSKÁ, Vojtěška
Chotýšany	1924	březen		ve prospěch Čsl. Červeného kříže v Benešově (120 K) a žákovské knihovny (230 K)	žáci		Krakonošova medicína, Blaničtí rytíři		PRŮCHA, Jaroslav
Chotýšany	1924	3x		pravděpodobně při narozeninách prezidenta apod.	žáci		besídka - nespecifikováno		-
Louňovice p. Bl.	1924	8. a 9.3.		vítězek na knihovnu	pravděpodobně učitelé dětem		divadelní hry (?)		-
Načeradec	1924	11. a 12.10.		-	žáci pod ved. uč. Halašky		besídka + hra Pro lesk kalicha		SVOBODA, Otakar
Libež	1924	28.10.		oslava osvobození	žáci		Beránku, otřes se! - možná je to spíš Ubrousku, prostři se! Beránku, otřes se!		pravděpodobně TESAŘOVÁ, Ludmila nebo KŇOUREK, František
Keblov	1924	17.2.		ve prospěch školní knihovny	žáci		Posvícení u uhlíře		?
Keblov	1924	24.2.		ve prospěch školní knihovny	žáci		Nanyňka z Týnice		FLOS, František
Keblov	1924	2.3.		ve prospěch školní knihovny	žáci		Prodaná nevěsta		?

Keblov	1924	28.10.	na pořízení jeviště a školní pomůcky	žáci		Tatíčka vzali	?
Radošovice	1924	21.12.	ve prospěch postavení pomníku padlým a zkoupení učebních pomůcek	žáci pod ved. uč. J. Matouška		Štědrý večer	KŇOUREK, František
Radošovice	1924	/1925		žáci a ruští studenti		Štědrý večer (žáci) / Opuštěná (ruští studenti)	KŇOUREK, František / ?
Horní Lhota	1924	8.12.	na obrazové pomůcky	žáci		Krakoňova medicína / Mikuláš a Čert	PRŮCHA, Jaroslav / RUDLOFF, Jaroslav
Horní Lhota	1924	/1925		žáci		besídka k úmrtí Jana Žižky, narozeniny TGM	
Vlašim	1924	7.5.	na chudé děti a pomůcky	žáci pod ved. uč. Jos. Kopačky		Pro lesk kalicha	SVOBODA, Otakar
Čechtice	1925	19. a 20.12.	výtěžek 300 K na vánoční nadílku	žáci pod ved. uč. Václava Nováka		Jiříkovy housle	KŇOUREK, František
Louňovice p. Bl.	1925	7.3.	narozeniny TGM	pravděp. uč. dětem		Princezna Pampeliška	TESAŘOVÁ, Ludmila
Načeradec	1925	1.5.	264,60 K na tělocvičné náradí	-		besídka + Pohádka o práci (2x)	PRŮCHA, Jaroslav
Načeradec	1925	19.12.	-	žáci pod ved. uč. J. Khuna		Jak se Ivánek princem stal	BURIAN, Karel
Načeradec	1925	23.4.	-	žáci		Pohádka o práci	PRŮCHA, Jaroslav
Postupice	1925	květná neděle		žáci		scéna Smrtka	asi DRIML, Karel
Libež	1925	3.5.		žáci		Začarovaná země	DRIML, Karel
Libež	1925	/1926		žáci		Bláha Švik, nešťastný švec	KŇOUREK, František
Keblov	1925	8.2.	na pořízení jeviště a školní pomůcky	žáci		Kašpárek na posvícení	ŽEMLA, Josef
Keblov	1925	15.2.	na pořízení jeviště a školní pomůcky	žáci		Práce šlechtí	HERAN, František
Keblov	1925	8.3.	na pořízení jeviště a školní pomůcky	žáci		Práce pro chléb	?

Keblov	1925	28.10.			žáci	Zlaté srdce, Prodaná nevěsta	?
Keblov	1925	/1926			žáci	2 besídky	-
Radošovice	1925	7.6.	Dětský den		žákyně M. Zruová, A. Randáčková, M. Vaňková, Babinská, M. Hourová, Fr. Hrudcová	dramatická scéna k oslavě prezidenta a čsl. znaků a vlajky	-
Radošovice	1925	/asi 1934				vánoční besídka	-
Horní Lhota	1925	21.6.			žáci	Honza v zakletém zámku	BALDESSARI PLUMLOVSKÁ, Vojtěška
Horní Lhota	1925	/1926	na školní fond a Českou zemskou komisi		žáci	Čtverák hastrman	NEJEDLÝ, Viktor
Vlašim	1925	28.10.			žáci	Besídka: přednesy: Slib dětský (H. Sedláček), Vlaje prapor (J. Sládek), Slovanská lípa (J. Sládek), Mladá naše republika (J. Klenka), Barvy praporu (J. Kubička), Národe můj! (K. H. Borovský), Kupředu (O. M. Vyskočil), Tvou stopou jít! (Jos. Spilka), Udeřila naše hodina (K. Sabina), Je proti nám, kdo není s námi (J. Sládek)	-

Čechtice	1926	20.6.		Dětský den, 1500 K napůl Červenému kříži v Čechticích a fondu chudých na vánoční nadílku	žáci místní OŠ pod ved. uč. Václava Nováka s hudbou uč. MŠ Huga Vilímovského (divadlo) + žáci z Borovnice (tance)	Blaničtí rytíři , národní tance	PRŮCHA, Jaroslav
Libež	1926	28. a 31.10.			žáci	Bilibil, mluvící pták	KŇOUREK, František
Keblov	1926	14.2.			žáci	Popelka	?
Keblov	1926	28.3.			žáci	Vynášení smrti	?
Keblov	1926	/1927		217 K na školní mapu	žáci 2. tř.	Dvě Maričky	ŘÍHA, Václav; KRCH, František Vladimír
Radošovice	1926	23.12.		vánoční besídka	žáci 1. tř.	Vánoční besídka - scéna Stromek matince	ZEMAN, František
Horní Lhota	1926	28.11.		na školní fond	žáci	Štědrý večer po pěti letech	KŇOUREK, František
Čechtice	1927	17. a 18.12.			žáci pod ved. uč. Tvrdíka	Dvě Maričky	ŘÍHA, Václav; KRCH, František Vladimír
Louňovice p. Bl.	1927	5.5.		-	žáci	Hastrman	BERAN, Jan
Louňovice p. Bl.	1927	27.10.		-	pravděp. uč. dětem	zřízeno loutkové divadlo - Princezna Pampeliška	asi TESAROVÁ, Ludmila
Postupice	1927				žáci	slavnost Vzkříšení jara	?
Libež	1927	Vánoce		ve prospěch chudých žáků	žáci	Štedrovečerní dar	HABADA, Vojtěch V. ?
Pravonín	1927	7.3.		oslava nar. TGM	žáci	Honza v zakletém zámku	BALDESSARI PLUMLOVSKÁ, Vojtěška
Pravonín	1927	28.10.			žáci	O zakletém srdíčku	BERAN, Jan
Keblov	1927	/1928		270 K na školní pomůcky	žáci	2 besídky, divadla Probuzení / Robota o posvícení / Kmotry Klepny	PLUMLOVSKÁ, Baldessari Vojtěška / ? /SCHWEIGSTILL, Bohumil

Radšovice	1927	10.4.	mírová slavnost	žáci Dorostu	Velikonoční vajíčka	DRJML, Karel
Vlašim	1927	26.3.		žáci II. tř. dívčí pod ved. tř. uč. Marie Vondráčkové	besídka - mj. hra Dvanáct měsíčků	?
Vlašim	1927	28.10.		žáci	besídka: básně Naše republika, Naše prapory, Jsem Čech, Svoboda; zdramatizovaná říkanka Kuchař (žáci 3. tř. chlapecké); dětská hra Medvěd se zvonečkem (děti ze 4. a 5. tř. smíšené)	KRAHULÍK, Ivan podle pohádky Afanasjeva
Čechtice	1928	21.10. / 16.12.	-	žáci pod ved. uč. Václava Nováka	Pro tatíčka Masaryka / České Vánoce	PRŮCHA, Jaroslav / ?
Chotýšany	1928	28.10.	oslava republiky	žáci	deklamace: Práce, Návrat ideálu, 28. říjen	-
Chotýšany	1928	7.6.	slavnostní otevření okresní výstavy školské v Benešově	žáci (v divadle účinkovalo 6 dětí)	besídka, recitace, Dědečkova pohádka	?

Louňovice p. Bl.	1928	/1929	výtěžek ve prospěch dluhu za loutkové divadlo	pravděp. uč. dětem	loutková divadla Kašpárek na posvícení (ŽEMLA, Josef), Jak švec ošidil čerta (ŽEMLA, Josef), Čaroděj Halibuk (Rada, Alois), Čert a Káča , Ivanovo štěstí (Žemla), Princezna Kýchavka (BROŽOVÁ-MALÁ, Julie), V kosteleckém hradu a U Soudu , Čertův hrad (ČECH, František), Šípková Růženka , Tvrdohlavá žena (?) , Zlaté srdce (ŠMILOVSKÝ, Alois Vojtěch), Poklad z Kašpárkova hradu (KLAS, Jiří)	ŽEMLA, Josef; RADA, Alois; BROŽOVÁ-MALÁ, Julie; ČECH, František; ŠMILOVSKÝ, Alois Vojtěch; KLAS, Jiří
Křížov	1928	13.5.		žáci	Frantíkovy trampoty	PRŮCHA, Jaroslav
Keblov	1928	28.10.		žáci	Zlatý květ	SCHWEIGSTILL, Bohumil
Radošovice	1928	1.4.			Krakonošova medicína	PRŮCHA, Jaroslav
Tehov	1928	/1929	doplnění loutkového divadla loutkami	děti? Učitelé?	loutkové divadlo - nespecifikováno	-
Tehov	1928	16.12.		žáci	České Vánoce	JUNGBAUER, František
Tehov	1928		o vánočních prázdninách	asi žáci, jelikož hrály i později	loutkové divadlo Vodníkova Hanička	TESAŘOVÁ, Ludmila
Tehov	1928	/1929	narozeniny TGM	žáci	přednesy + loutkové divadlo Princezna Pampeliška	asi TESAŘOVÁ, Ludmila
Horní Lhota	1928	11.3.	na výlet do Prahy	žáci	Dvě Maričky	ŘÍHA, Václav
Čechtice / OŠ	1929	1.5.	-	žáci pod ved. uč. Václava Nováka	Medvěd se zvonečkem	KRAHULÍK, Ivan

Louňovice p. Bl.	1929	/1930	-	učitelé dětem	loutková divadla Princezna Pampeliška / Kašpárek v Kocourkově, Kašpárkovo pometlo-zametlo / Šeherezáda / Vánoční pohádka / Kašpárek a hashrman	asi TESÁŘOVÁ, Ludmila / SCHWEIGSTILL, Bohumil / BERNÁŠKOVÁ, Alena / SCHWEIGSTILL, Bohumil / RUDLOFF, Jaroslav
Postupice	1929	24.3.		žáci	slavnost Vzkříšení přírody	?
Křížov	1929	23.6.		žáci	O Veikonicích	SVOBODOVÁ-GOLDMANOVÁ, Františka
Libež	1929	28.10.		žáci, zpěvy nacvičoval uč. V. Janda	akademie se zpěvy, básněmi	-
Keblov	1929		narozeniny TGM	žáci za spouličinkování dospělých a za režie uč. Štěpánky Zalešákové	Naše pohádka	STEHlíK, Josef Zdeněk
Keblov	1929	1.12.	na školní pomůcky	žáci	Frantíkovy trampoty	PRŮCHA, Jaroslav
Radošovice	1929		žákovská akademie	žáci	dramatizace Osiřelo dítě, Dolina, dolina	?
Chotýšany	1930	asi březen	80. narozeniny TGM	žáci	Tatíčkovi - sborová recitace malých (1. tř.), TGM (autor K. Adam)	-
Slavětín	1930	/1937	-		besídky - jednou do roka	-
Louňovice p. Bl.	1930	březen	80. nar. TGM	žáci, přednesy: M. Neradová, M. Radošová (5. tř.)	besídka: básně Osmdesát, Soví svatba, výstup U doktora (5 tř.), výstup Nemocná panenka (4. a 5. tř.)	GUDRICHOVÁ, Emílie

Louňovice p. Bl.	1930	28.10.	výnos chudým dětem na výlet do Prahy na Prodanou nevěstu	žáci 5. tř.		Štědrý večer po pěti letech	KŇOUREK, František
Louňovice p. Bl.	1930	/1931	-	učitelé pro děti		loutková divadla Oldřich a Božena (?) / Kašpárek loupežníkem / Víla Dobrunka	? / SCHWEIGSTILL, Bohumil / STOKLAS, Eugen
Načeradec	1930	25.1.	-	učitelé pro děti		loutkové divadlo Velešovský poklad	MAŠÍNOVÁ, Leontýna
Načeradec	1930		-	učitelé pro děti		loutkové divadlo Kašpárkovo pomelozametlo, Potopený zvon	obě SCHWEIGSTILL, Bohumil
Načeradec	1930	/1931	-	učitelé pro děti		loutkové divadlo Začarovaný les / Vodníková Hanička / Zázračný lék	SCHMORANZ, Zdeněk / TESÁŘOVÁ, Ludmila / ?
Postupice	1930	9.3.	narozeniny TGM	žáci		zpěvy, deklamace, jednoaktovka Na pomezí	PRŮCHA, Jaroslav
Křivšoudov	1930	16.6.		žáci		Pohádka o Popelušce	asi SOUSEDÍK, Slavoj Jiří
Keblov	1930	23.11.	na ruční práce výchovné	žáci		Pod vlastním krovem	PRŮCHA, Jaroslav
Tehov	1930	28.10.		žáci		básně + loutkové divadlo Honza orlobijce	HOMOLA, Jaroslav
Tehov	1930	a více				besídky k 28. říjnu a narozeninám TGM	-
Vlašim	1930	28.10.		žáci		Scéna k 28. říjnu	MATLASOVÁ-VANIČKOVÁ, Máša
Louňovice p. Bl.	1931	28.10.	-	přednesy žáků, divadlo učitelů		besídka, básně, loutkové divadlo Panoš Jiří	SCHWEIGSTILL, Bohumil

Louňovice p. Bl.	1931	/1932	-	učitelé pro děti	loutková divadla Královna Zlobaba, Panoš Jiří, Krejčí, švec a Kašpárek, Princezna Světluška, Ošizená smrt	SCHWEIGSTILL, Bohumil
Načeradec	1931	/1932	-	učitelé pro děti	loutkové divadlo Kašpárek hledá byt (PRŮCHA, Jaroslav), Krakonošova nadílka (RUDLOFF, Jaroslav), Kašpárek vítězí (?), Kašpárek a čarodějnice (SOJKA, Václav)	PRŮCHA, Jaroslav; RUDLOFF, Jaroslav; SOJKA, Václav
Postupice	1931	květná neděle		žáci	předvedli zvyk Topení smrti	?
Postupice	1931	19.4.		žáci	Popeluška	asi DOSTÁL, Karel
Postupice	1931	/1932	slavnosti prezidenta	žáci	básně Přání p. prezidentovi, Miluj vlast!, Tatičku Masaryku, Hold čsl. Vlajce, Česká ballada	-
Kéblov	1931	14.6.		žáci	Krakonošova medicína	PRŮCHA, Jaroslav
Radošovice	1931	24. a 25.5.	oslava 10letého trvání Červ. Kříže - v hostinci U Gutů	žáci, divadlo hráli žáci St. Mikolášek (Kašpárek), Em. Kohoutová (Vesna), Mir. Matoušek (Jaroš), Ant. Hudec (Kubík), Jos. Horálek (Meluzínek), E. Říhová (Morana), víly a skřítkové (žáci II. tř.)	Jak Kašpárkem Vesna byla probuzena ze sna	KOZEL, Antonín
Tehov	1931		narozeniny TGM	žáci	básně, písně, loutkové divadlo Princezna Včelka	? (Taufarová nebo Tomek)

Vlašim	1931	28.10.		žáci	básně, dramatizace Romance o Karlu IV. od J. Nerudy, dramatický výstup Vlast v okovech, dramatizace části věštby Libušiny z básně Vyšehrad od J. Zeyera, tance, básně	?
Vlašim	1931	17.12.		žáci	Vánoční besídka v hotelu Mančal: básně Babiččina pohádka, Pohádka ve verších; scéna Tetky , hra se zpěvem Švadlenky a zedníci, U doktora	podle záznamu WENIG, Frank
Louňovice p. Bl.	1932	28.10.	-	učitelé pro děti	loutková divadla Domovina / Honza u krále, Proti draku - SCHWEIGSTILL, Bohumil	? / SCHWEIGSTILL, Bohumil
Postupice	1932	březen	82. narozeniny TGM	žáci V. tř. pod vedením uč. Boženy Malimánkové	loutkové divadlo Na stříbrné pavučině	SCHWEIGSTILL, Bohumil
Postupice	1932	24.7.	ve prospěch sokolovny	studenti z Postupic a okolí pod ved. uč. M. Dvořákové, za přítomnosti autora	Revoluce na staré poště	STREJČEK, Ferdinand
Libež	1932	28.10.		žáci	loutkové divadlo Do Prahy za tatíčkem	?
Pravonín	1932	25.12.		žáci	Vánoční země	WENIG, Frank
Keblov	1932	/1933		žáci	Kouzelný prsten	PRŮCHA, Jaroslav
Hrádek	1932	17.1.	na chudé žáky	žáci	Štědrý večer	KŇOUREK, František
Hrádek	1932	6.3.	oslava nar. TGM	žáci 2. tř.	aktovka Vzkázání do Prahy 7. března	?
Hrádek	1932	8.5.	oslava Svátku matek	žáci 2. tř.	Pozdrav matičky	?

Vlašim	1932		narozeniny TGM	žáci, dramatické výstupy pod ved. Uč. Em. Hořínkové a K. Koláře mimo vyučování	písně, Výstup didaktický od V. Dyka (děti z OŠ i MŠ), tance, dramatizace básně Senatus populusque Romanus od Machara	-
Vlašim	1932	28.10.		žáci	Pohádka k 28. říjnu: Pozdrav vlajce / dramatizace Erbenovy balady Vrba	asi VOJÍŘ, Rudolf František / ?
Vlašim	1932	5.5.	Svátek matek	žáci	básně Matčina láska (Sládek), Dětské starosti (Letošníková), Broučková nehoda (L. Mašínová), Sen Jirky počtáře (J. Průcha), Matce (Rais), tance	-
Čechtice	1933	-	k výročí 83. narozenin TGM, výtěžek 705,05 K na učební pomůcky	žáci pod ved. uč. Marie Novotné	Naše pohádka / Vesnin hřích	SCHWEIGSTILL, Bohumil / FISCHEROVÁ, Antonie
Čechtice	1933	/1934	-	učitelé pro děti	loutkové divadlo (?)	-
Chotýšany	1933	19.3.	186 K na polévkovou akci	žáci všech tříd pod ved. V. Kadeřábka a sl. Kohešové	Hadí král	BERAN, Jan
Louňovice p. Bl.	1933	7.3.	narozeniny TGM	přednes žáků (Fligrová ze 3. tř., M. Borkovcová ze 4. tř.), divadlo učitelů dětem	přednesy: Můj tatičku, Českým dětem; loutkové divadlo Proti draku - SCHWEIGSTILL, Bohumil	SCHWEIGSTILL, Bohumil
Načeradec	1933	17.4.	-	žáci se Svazem katolických junáků Načeradec	Noční lov	VÁLEK, R.

Postupice	1933	10.4.		Dorost čl. Červ. Kříže V. třídy pod ved. uč. Františka Dvořáka	Práce šlechtí	HERAN, František
Postupice	1933	14.5.		žáci pod ved. Řídícího uč. Em. Remta	Krakonošova medicina	PRŮCHA, Jaroslav
Křížov	1933	5.3.		žáci v sále Volšického	Trampoty mistra Konopáska	PRŮCHA, Jaroslav
Pravonín	1933	/1934		žáci	Kocourkovští mudrlanti	PRŮCHA, Jaroslav
Křivsoudov	1933	6.5. a v neděli pro dospělé		žáci	Kurážná Káča	ŽUVNÍČEK, Josef
Trhový Štěpánov	1933			chlumské děti	spoluúčinkování dětí s chlumskými ochotníky ve hrách Svátek a Dětské starosti	POSPÍŠIL, Otokar? / asi SEDLÁČEK, Hanuš
Trhový Štěpánov	1933	28.10.		žáci Libuše a Přemysl Vejvodovi	spoluúčinkování s TJ Sokol Trhový Štěpánov ve hře o Karlu Havlíčku Borovském	?
Trhový Štěpánov	1933	17.12.		žák Josef Nerad	spoluúčinkování s chlumskými ochotníky ve hře Se srdcem těžko hrát , recitoval tam 8veršovou báseň	VRÁNA, Václav
Vlašim	1933		narozeniny TGM	žáci pod ved. uč. Hořinkové a Koláře	scéna Hold prezidentu Masarykovi	?

Vlašim	1933	30.5.		oslava 60letého trvání měšťanských škol ve Vlašimi	žáci	proslovy, přednesy žáků: Zlatý máj (Sládek), Písnička (Vrchlický), národní písně, tance; divadlo Lavina ; báseň Českým dětem (Sládek), tělocvičné skupiny, písně B. Smetany (Žitko krásné), hudba Mozarta, divadlo V ordinaci	dle záznamu DRIML, Karel
Vlašim	1933	27.10.		15 let republiky	žáci	písně, orchestr, přednesy žáků: 28. říjen, Sloboda (Sládkovič), Naše pohádka , báseň Naše barvy, tělocvičné skupiny, divadlo Osvobozené vlasti	SCHWEIGSTILL, Bohumil / dle záznamu VOJÍŘ, Rudolf František
Slavětín	1934	17.6.		-	žáci s Dorostem Č. Č. K.	Kouzelný prsten	PRŮCHA, Jaroslav
Louňovice p. Bl.	1934	březen		slavnosti	žáci	přednesy: Náš tatiček oře, Jsme děši, Na výsluní, Tvou stopou jít, K 7. březnu	-
Načeradec	1934	13. a 14.1.		-	žáci	Princezna Illita	KLENKOVÁ, Hana
Postupice	1934	25.3.		oslava 84. nar. TGM	žáci	Blaničtí rytíři	PRŮCHA, Jaroslav
Postupice	1934	31.5.			žáci V. tř.	besídka, scéna Bílá noc	KRAHULÍK, Ivan
Křížov	1934	18.3.			žáci v místnosti p. Holy	Pohádka o práci	PRŮCHA, Jaroslav
Pravonín	1934	28.10.		výtěžek Dorostu ČČK	žáci, v sále hostince U Hrabánků	Pro princeznu Svobodu	TOUCOVÁ-METTLEROVÁ, Joža
Pravonín	1934	březen		oslava nar. TGM	žáci	Zahrada sudíček	BALDESSARI PLUMLOVSKÁ, Vnitřáčka

Pravonín	1934	květen			žáci pod ved. uč. Antonie Duškové	Tři zlaté vlasy Děda Vševeda	SVOBODA, Otakar
Radošovice	1934	11.3.	na výlet do Prahy		žáci 2. tř.	Kurážná Káča	ŽUVNÍČEK, Josef
Radošovice	1934	28.10.			asi učitelé, např. řídící uč. Jan Matoušek, uč. Frant. Brandl, Růžena Balíková	loutková divadla Škrhola v divadle / Poctivý Kašpárek / Kašpárek hádankář / Hlava na kolejích / Kašpárek a Honzík cestují	SCHWEIGSTILL, Bohumil / ? / ? / ? / ?
Hrádek	1934	15.4.			žáci	Jak Bumbrlíček ve chvilce vyhnal čerty z mlýnice	BOROVEC, Josef
Vlašim	1934	7.3.	narozeniny TGM		žáci pod ved. Z. Hořínkové a M. Svojitkové	scéna Masaryk - náš ideál	?
Vlašim	1934	7.3.	narozeniny TGM		žáci OŠ a Učňovská besídka	Pro tatíčka presidenta	PRŮCHA, Jaroslav
Vlašim	1934	27.10.	oslava republiky		žáci	proslov, sbor, básne: Pustili vtáčka (Podjavarinská), Osvobozenému národu (Pewetter), 28. říjen (J. Kurs), Vzhůru již hlav, národe! (J. Neruda), tělocvičné skupiny, scéna Vznik národní hymny	LOUNSKÝ, H. G.
Čechtice	1935		-		učitelé pro děti	loutkové divadlo - 6x o zimních nedělích	-
Slavětín	1935	4.11.	-		žáci	besídka s divadelní hrou v Řísnici	-
Louňovice p. Bl.	1935	březen	85. nar. TGM		žáci 1.-4. třídy	Pro tatíčka presidenta	PRŮCHA, Jaroslav
Louňovice p. Bl.	1935	15.12.	75,70 k na ošacovací akce		žáci	Frantíkovy trampoty	PRŮCHA, Jaroslav
Načeradec	1935	30.6.	-		žáci se Sokolem	Zlatá nit	BALDESSARI PLUMLOVSKÁ,

Načeradec	1935	5.5.	-			žáci		Kurážná Káča		Vojtěška
Křížov	1935	10.3.				žáci v místnosti p. Holy		Krakonošova medicína		ŽUVNÍČEK, Josef
Libež	1935	12.5.	ke Dni matek			žáci		Z lásky k matce		?
Libež	1935	1.11.	na vánoční nadílku pro chudé děti			žáci		Kocourkovští mudrlanti		PRŮCHA, Jaroslav
Pravonín	1935	/1936				žáci		3 divadelní hry - nespecifikováno		-
Pravonín	1935	21. a 22.4.				spolupráce žáků		žáci spoluúčinkovaly v Lucerně		JIRÁSEK, Alois
Radošovice	1935	10.3.				asi učitelé		loutkové divadlo Kašpárek se ani čerta nebojí		ČECH, František
Hrádek	1935	28.6.	Dětský den			žáci		předhry: Už to začne, Kocour, Osel; zpěvy, tanečky, divadlo Kašpárek, princ a koníček (žáci II. tř.)		?
Hrádek	1935	4. a 5.4.				žáci		Ubrousku, prostři se		KŇOUREK, František
Čechtice	1936	zima - 2x	-			žáci pod ved. uč. Černého		Frantíkovy trampoty		PRŮCHA, Jaroslav
Čechtice	1936	7.11.	vzpomínka na K. J. Erbena			žáci		recitace a dramatizace některých básní		-
Čechtice	1936	-	smrt TGM			žáci		básně		-
Louňovice p. Bl.	1936	7.3.	oslava nar. TGM			žáci		sborová recit. 3. tř. Slib podblanických dětí, aktovka žáků, Poslání do Prahy		?
Louňovice p. Bl.	1936	22.12.	-			žáci		Den lidské lásky		JANOVSKÝ, F. K.

Louňovice p. Bl.	1936	/1937	-	učitelé pro děti	loutková divadla Kašpárek, krejčí a švec, Kašpárkovy čertoviny, Jak Kašpárek napálil čerty (?) a Kuba Všeckosněd	vše kromě ? SCHWEIGSTILL, Bohumil
Načeradec	1936	21.12.	-	žáci	Honza pán	BALDESSARI PLUMLOVSKÁ, Vojtěška
Křížov	1936	10.5.		žáci	Maminčino srdce	PRŮCHA, Jaroslav
Libež	1936	16.5.	ke Dni matek	žáci	Maminčino srdce	PRŮCHA, Jaroslav
Pravonín	1936	25.10.		žáci, v hostinci U Hrabánků	Pohádka k 28. říjnu	VOJÍŘ, R. F.
Trhový Štěpánov	1936	10.1.	na polévkovou akci	žáci	Štědrý večer po pěti letech	KŇOUREK, František
Chotýšany	1937	7.3.	281,30 K na školní potřeby	žáci	besídka s dětským divadlem Král čaroděj	MATĚJKA, František
Slavětín	1937	28.10.	oslavy republiky	žáci	besídka s divadelní hrou Pro princeznu Svobodu - 3x	TOUCOVÁ- METTLEROVÁ, Joža
Louňovice p. Bl.	1937	19.12.	-	žáci	Vánoční země	WENIG, Frank
Načeradec	1937	18. a 19.12.	-	žáci	Štědrý večer po pěti letech	KŇOUREK, František
Postupice	1937	19.12.	200,20 K na školní radio	žáci	Zahradá sudiček	BALDESSARI PLUMLOVSKÁ, Vojtěška
Libež	1937	9.5.	ke Dni matek	žáci pod ved. uč. Prantnerové	Svátek matek	spíše BALDESSARI PLUMLOVSKÁ než BALÁK, Karel
Radošovice	1937	28.2.		žáci	Ubrousku, prostří se	KŇOUREK, František
Hrádek	1937	6.6.		žáci pod ved. uč. Ot. Svobody	besídka - přednesy, prostná, tance, divadla Pohádka o perníkové chaloupce / Láska největší	? / ?

Chotýšany	1938	13.3.	193 k na zřízení chodníčku před školou	žáci pod ved. uč. Ochlerové	Kdo uteče, vyhraje	PROŠEK, J.
Slavětín	1938	28.10.	oslavy republiky	žáci	besídka	-
Slavětín	1938	18.12.	-	žáci	vánoční besídka + přednáška o významu besídek	-
Louňovice p. Bl.	1938	28.10.	-	žáci	besídka s výstupem žáků 4. tř.: Sokol stroměček českých dětí (asi etuda)	-
Načeradec	1938	3.4.	-	žáci	Frantíkovy trampoty	PRŮCHA, Jaroslav
Libež	1938	duben	pro Čsl. Červ. Kříž	žáci	Dvě Maričky	ŘÍHA, Václav
Hrádek	1938	28.5.	oslava nar. E. Beneše	žáci	recitace, dva žáci: Dětská hra o díle dr. Edv. Beneše	?
Chotýšany	1939	/1940	-	žáci	připravováno dět. divadlo Perníková chaloupka , ale byl vydán zákaz divadel a zábav	?
Postupice	1939	18.6.	-	žáci	pohádka Princ Chocholeuš	ŠÍMA, Antonín
Křivsoudov	1939	18.6.	-	žáci 2. a 3. tř. pod ved. uč. Kozberce?	Kocourkovští mudrlanti	PRŮCHA, Jaroslav
Načeradec	1940	25.10.	-	žáci	Vodníkova Hanička	TESAŘOVÁ, Ludmila
Načeradec	1940	24.5.	-	žáci pro žactvo	Sněhurka a sedm trpaslíků	?
Postupice	1940	2.6.	-	žáci	Slavný mistr Kopřiva	TOUCOVÁ- METTLEROVÁ, Joža
Radošovice	1940	do 1943	-	žáci	Mikulášské a vánoční besídky	-

Vlašim	1940 do 1945	-	žáci	Vánoční besídka: přednesy (Neruda: Ukolébavka vánoční, sborová recitace Poklad), scény: Čáry kuchaře Roštěnky (I.A dív.), Těžký pacient (II. A chl., III.A dív.), Vysvědčení (II.A chl.), Kouzelná píšťala (II. A dív.), Karlík s Frantíkem jdou na vandr (II. A chl.), Král loutek (I.A dív.), Kašpárek a Honzík chtějí se proslavit (III.B dív.), hra se zpěvy Kašpárek v Betlémě (I.A dív.)	?
Pravětice	1940	8.12.	žáci	Honza v zakletém zámku	BALDESSARI PLUMLOVSKÁ, Vojtěška
Chotýšany	1941	/1942, 7.2.	žáci	Malí čeští Robinsoni	MÓRLY, J.?
Louňovice p. Bl.	1941	20.4.	žáci	Všichni za jednoho	BARTONÍK, Oldřich
Libež	1941	30.3.	žáci s rodičovským sdružením	Rozpustilí kluci	BARTOŠ, Felix
Chotýšany	1943	16.5.	žáci	Sladké království	RYDVAL, František
Chotýšany	1943	25., 26.12.	žáci za režie a výpravy Z. Theissiga a J. Nováka	Vánoční pošta	RYDVAL, František
Slavětín	1945	9.5.	žáci pod. ved. M. Vlkové	Pro princeznu Svobodu	TOUCOVÁ-METTLEROVÁ, Joža
Vlašim	1945	7.5.	žáci a učitelé	dětská scéna Stopami českých dějin	?

Keblov	1945	po 1953			žáci	vánoční besídka, besídka k založení Rudé armády	
Načeradec	1946	/1947	narozneniny E. Beneše		žactvo MŠ	Hoši z rybářské uličky	?
Čechtice	1946	do 1950, 9.5.			žáci	Dětské království	MÁCHA, Jaroslav
Chotýšany	1946	25.12.			žáci	Nesem vám noviny	PRŮCHA, Jaroslav
Louňovice	1946	5.5.			žáci	Princ s rudou hvězdou na čele	pravděpodobně MÁCHA, Jaroslav
Křížov	1946	25. a 26.12.			žáci	Kouzelný prsten	PRŮCHA, Jaroslav
Načeradec	1947	asi	Týden dětské radosti, 1732 Kčs na školní pomůcky		žáci pod ved. uč. L. Hubičkové, H. Kolaříkové a za spolupráce Fr. Matějovského	Princezna Pampeliška (2x pro školní mládež, 2x pro veřejnost)	KVAPIL, Jaroslav
Čechtice	1947				žáci	Popelka	?
Chotýšany	1947	9.3.	narozneniny TGM		žáci	scéna Naše vlajka	?
Chotýšany	1947		Svátek matek		žáci	scéna Láska největší	?
Louňovice	1947	16.11.			žáci	Slavný mistr Kopřiva	TOUCOVÁ-METTLEROVÁ, Joža
Postupice	1947				(asi učitelé) pro děti	loutková divadla: Jak Honza štěstí došel, Honza silák / Žádost kmontra Jahelky / Zlatý brouk	ŽEMLA, Josef / VLASÁKOVÁ, Julie / PRŮCHA, Jaroslav
Postupice	1947	25. a 26.1.			žáci pod ved. uč. Boh. Jirůčka a Marie Janurové	Kouzelné kvítí	SOKOLOVÁ, Vilma
Postupice	1947	listopad			žáci pod ved. uč. domácích nauk Libuše Nuskové	loutková divadla: Čtyřlístek / Krejčík, švec a Kašpárek	GROHMANNOVÁ, Slávka / SCHWEIGSTILL, Bohumil

Postupice	1947	listopad			asi učitelé pro děti	loutková divadla: Princezna Včelka / Zlatý brouk / Kašpárkova komedie	TOMEK, Ferdinand / PRŮCHA, Jaroslav / ?
Postupice	1947	prosinec			asi učitelé pro děti	loutkové divadlo Kozel mistra Dratvičky	HRDLIČKA, V.
Křížov	1947	15.6.			žáci	Maminčino srdce	PRŮCHA, Jaroslav
Libež	1947	27.4.			žáci	Broučci	KOLÁŘ, Míla
Trhový Štěpánov	1947	červen		Týden dětské radosti	žáci	Veselý švec	KRAHULÍK, Ivan
Horní Lhota	1947			oslavy 5.-9. května	žáci	Dvě Maričky	KRCH, Ferdinand
Chotýšany	1948	26.12.			žáci	Vánoční sen	BALDESSARI PLUMLOVSKÁ, Vojtěška
Lukavec	1948	květen		představení navštívila slavětínská škola	žáci	Dlouhý, Široký, Bystrozraký	?
Louňovice	1948	7.3.		hrálo se ve Zvěstově	žáci	Jak Kašpárkem Vesna byla probuzena ze sna	KOZEL, Antonín
Louňovice	1948	18.12.			žáci	Sněhová královna	ANDERSEN, Hans Christian - ŠVARC, Jevgenij Lvovič
Křížov	1948	1.2.			žáci	Kocourkovští mudrlanti	PRŮCHA, Jaroslav
Libež	1948	9.5.		květnové oslavy	žáci	Pro květinu míru	TOUCOVÁ- METTLEROVÁ, Joža

Hrádek	1948	27.10.	30. výročí vzniku republiky	přednášeli žáci: František Babický, Jana Kapustová, Miloslava Štěpánková, Zdeněk Svoboda, Lidmila Babková, Zdena Kozlová, Marie Růžková, Marie Štěpánková	Besídka: proslov, přednesy žáků (28. říjen od J. Aldy, K 28. říjnu od Jos. Prchala, Slovanská lípa od J. V. Sládka, Velký svátek od J. Prchala, 28. říjen od J. Prchala, Písnička 28. října od J. Prchala, Radostně zavíjaj od M. Jírové, Modlitba od J. V. Sládka), hymna.	-
Hrádek	1948	a dál	oslavy VŘSR, narozenin K. Gottwalda, Stalina, Lenina, MDŽ	žáci	proslovy, zpěv hymen, přednes Vzkaz panu prezidentovi k narozeninám od G. Barty, Poděkování SSSR od S. K. Neumanna, Soudruzi, toho nedopusťme! od Majakovského, Pozdrav Stalinovi od Jana Hostáně, Všichni jej znali od Majakovského, Lenin od Jana Hostáně	-
Načeradec	1949	25.9.	-	žáci	Kamenná pastýřka	?
Chotýšany	1949	8.5.	oslava květnové revoluce	žáci	Krakonoš	?
Postupice	1949	4.6.		žáci dramatického kroužku pod ved. J. Danielové	loutkové divadlo Kašpárek na posvícení	ŽEMLA, Josef
Postupice	1949	19.3.		dramatický kroužek	loutkové divadlo Pohádka lesa	? Možná KNOTEK, Josef
Postupice	1949	21.5.		dramatický kroužek	loutkové divadlo Kašpárkova dřevěná písťalka	?

Postupice	1949	4. a 6.6.		dramatický kroužek pod ved. J. Danielové a B. Jiříčka	Honza v zakletém zámku	BALDESSARI PLUMLOVSKÁ, Vojtěška
Postupice	1949	4. a 9. 4.		pod ved. J. Danielové a B. Jiříčka	Kouzelný stoleček	BALEJ, František
Horní Lhota	1949		výročí květnové revoluce	žáci	Uloupený vynález	MÁCHA, Jaroslav
Čechtice	1950	14.5.	ke Svátku matek	žáci	Zlaté jahody	SEMRÁDOVÁ, Ludmila
Vlašim	1950	18. a 19.3.	-	žáci	Pohádka o Meluzině	ŠÍMA, Antonín
Vlašim	1951	26.1.	-	dramatický kroužek SŠ, režie: L. Prošková, výprava: R. Dušek, hudba: V. Had	Letíme do nebe	PANENKOVÁ, Jaroslava
Vlašim	1951	6.5.	-	dramatický kroužek SŠ, režie: L. Prošková, pomocná režie: M. Zajíčková	Sněhová královna	?
Postupice	1953	13.6.	-	žáci	Princezna Pampeliška v rámcí akademie	?
Libež	1954	27.6.	-	žáci pod ved. uč. Zdeňky Doležalové	Sůl nad zlato	?
Pravětice	1955	2.12.	-	žáci	besídka	-
Pravětice	1956	před Vánoce	-	žáci	besídka: básně, zpěvy, divadlo O dvanácti měsících	?
Chotýšany	1957	22.12.	-	žáci	divadelní hra (?) dětí na besídce	

Pravětice	1958	prosinec	-	žáci národní školy + někteří ze střední školy	O dobrých skřítčích	BUBELOVÁ, Lila
Daměnice	1958	/1959	přišly se podívat děti z pravětické školy	žáci	Neohrožený Mikeš	?
Vlašim Komenského	1958	/1959		dramaticko-recitační kroužek pod ved. Marie Zajícové a Anny Kučerové	dramatické zpracování Erbenovy Kytice , pásma k VŘSR, MDŽ, 1. máji, 9. květnu	?
Slavětín	1959	březen	MDŽ	žáci	Lídiny narozeniny / Budulínek	? / ?
Slavětín	1959		konec šk. roku	žáci	besídka s divadelními pásmy dramatického kroužku	-
Pravětice	1959	/1960	výroční schůze JZD	žákyně M. Volková	přednes	-
Keblov	1959	18.1.		žáci	Sůl nad zlato	DITTLER, Karel
Horní Lhota	1959		mezinárodní den děti	žáci 4. a 5. roč.	Perníková chaloupka	STEHLÍK, Miloslav
Vlašim Komenského	1959	/1960		žáci pionýrské organizace	zpěvy, recitace, divadlo Jak mráz čaroval	-
Čechtice	1960	1.5.		žáci	Zelené království	RAJSKÁ-SMOLÍKOVÁ, Božena
Čechtice	1960	/1969		žáci	besídky: vánoční, Svátek matek, 1. květen, TGM, Úmrtí Jana Masaryka, 28. říjen, VŘSR, narozeniny Stalina	-
Načeradec	1960	červen	představení navštívila slavětínská škola	žáci 8leté střední školy	Sněhová královna	?
Keblov	1960	květen		žáci	Popelka	?

Vlašim	1960	/1961	představení navštívila škola z Hrádku	žáci		Stříbrná studánka	WENIG, Frank
Slavětín	1961	březen	MDŽ	žáci		Šípková Růženka besídka	?
Křížov	1961	7.3.	MDŽ	žáci			-
Chotýšany	1962	/1963		malí svazáči pro děti		Pasáček vepřů	?
Slavětín	1962	11.3.	MDŽ	žáci		Pohádka o stříbrné panně a šedé skále / Jak Honza vyléčil princeznu	? / BODLÁKOVÁ, Jitka
Načeradec	1962	23.3.	představení navštívila slavětínská škola	žáci		Začínáme žít	?
Slavětín	1962	7.11.	VŘSR	žáci		besídka	-
Křížov	1962	8.3.	MDŽ	žáci		divadelní pásmo	-
Slavětín	1963	7.4.		žáci		Rytíř, Honza, Kašpárek	?
Křivšoudov	1963	červen		pionýři		Medová pohádka	HORÁK, Jeroným
Domašín	1963	2.3.	výroční schůze JZD	žáci 5. tř.		kulturní program	-
Křížov	1963	8.3.	MDŽ	žáci		dětské divadlo (blíže nespecifikováno)	-
Keblov	1964	Velikonoce		žáci 6.-9. r.		Zkoušky čerta Belínka	HORYNOVÁ, Zdeňka
Vlašim	1964	16.4.	představení navštívila škola z Hrádku	pionýři (Divadélko Pionýr)		?	-
Křížov	1964	do 1966	MDŽ	žáci		besídky	-
Domašín	1965	7.3.	MDŽ	žáci 5. tř.		básně, zpěvy, divadelní hra O hloupém Honzovi	?
DVÚ Načeradec	1965	/1966		dramatický kroužek		jednoaktovky (nespecifikováno)	-

Vlašim Komenského	1965	15.-18.3. - 4x		žáci 6.-8. roč. pod ved. Fulínové a Mánkové	Čapí mládě	PINČEVSKÝJ, Michail, přel. MELLANOVÁ, Míla
Vlašim Komenského	1965	/1966		dramatický kroužek pod ved. Fulínové a Mánkové	Zkoušky čerta Belínka - 6x	HORYNOVÁ, Zdenka
Vlašim Komenského	1967	5.-7.4.		divadelní kroužek s kroužkem tanečním a pěveckým	akademie	-
Vlašim Komenského	1968	1.3.	představení navštívila škola z Hrádku	žáci vlašimské školy	Tři bílé šípy	MAKARIUS, Jan
LŠU Vlašim	1970	/1989		žáci, ved.: Eva Houdková	loutková divadla: Velký úklid, Strašidelná chaloupka, O Majdalence, Nespokojený smrček, Za písničkou, Začarovaná studánka, Ztracená hvězdička, Domov pro pejska, Zimní pohádka	HOUDKOVÁ, Eva a soubor
Vlašim	1972	11.9.	divácká účast ZDŠ Domašín	děti	Kouzelný kvítek	?
Vlašim	1972	listopad	divácká účast ZDŠ Domašín	děti	Carevniny střevíčky	?
DVÚ Načeradec	1972	/1973	různé oslavy	dramatický kroužek pod ved. Svitákové	kulturní programy	-
Křivsoudov	1973			žáci pod ved. ředitele	Zelená perla	HODAN, Antonín
Chotýšany	1974	/1975	schůze MNV, MDŽ	žáci	kulturní pásma, umělecký přednes (i na soutěžích)	-
Vlašim	1975	17.4.	divácká účast ZDŠ Domašín		Zkoušky čerta Belínka	HORYNOVÁ, Zdenka

ZVŠ Vlašim	1975	/1976	pro mateřské školy	žáci loutkářského kroužku pod ved. Jarmily Zábranské	loutková divadla (blíže nespecifikováno)	-
ZVŠ Vlašim	1975	/ 1976		žáci pod ved. Jarmily Zábranské	Loutkové divadlo: Rozcvička, Karkulka, O poslušných kůzlatech, Pohádka o řepě, scénky zdravotnické, agitační, o důležitosti sběru, dopravní výchovy, bajky a hříčky	
Křivsoudov	1976	/1977		žákovský recitační soubor	pásmo	-
LŠU Vlašim	1976			žáci, ved.: Eva Houdková	loutkové divadlo Od jara do zimy	HOUDKOVÁ, Eva a soubor
Křivsoudov	1977			žákovský recitační soubor	pásmo z poezie F. Hrubína	-
2. ZDŠ Vlašim	1977	31.5.	divácká účast ZDŠ Domašín	dramatický kroužek pod ved. Františka Lišky	divadelní představení (blíže nespecifikováno)	-
DVÚ Načeradec	1977	/1978	60 let výročí VŘSR	žáci pod. ved. Svitákové	kulturní pásmo	-
DVÚ Načeradec	1982	/1984		žáci pod ved. Svitákové a Plavce	kulturní pásma	-
Chotýšany	1984	/1985	40. výročí osvobození	žáci	přednesy: Zpěv míru	-
Vlašim Vorlina	1986	/1987	divácká účast ZDŠ Domašín	žáci	Kopretinka	ČORT, Vladimír
Vlašim Vorlina	1987	/1988	divácká účast ZDŠ Domašín	žáci	Pohádka o líných strašidlech	ČORT, Vladimír

Načeradec	1989			<p>žáci Radka Stupková, Blanka Vorlíčková, Jitka Vindušková, Karel Chaluš, Jan Chaluš, Kateřina Dědičová, Zuzana a Michaela Čálkovy, Radka Strelková, Ludmila Smržová, Vlasta Strelková, Miluše Kolářová + dospělí ochotníci Antonín Charvát a Věra Chalušová</p>	<p>Princezna Krušinka a drak Dynamit (pravděpodobně Princezna Žofinka a drak Dynamit)</p>	FRIEDRICHOVÁ, Olga
-----------	------	--	--	---	---	--------------------